

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Tautsaimniecības katedra

**VALSTS UN EIROPAS SAVIENĪBAS IETEKME
LAUKSAIMNIECĪBAS UZŅĒMUMA SIA „ZS VEĢI”
ATTĪSTĪBĀ**

The influence of Latvian government and The European Union in
the development of agricultural enterprise
ZS Veģi Ltd

BAKALaura DARBS
Ekonomikas bakalaura studiju programma

Autors: **Evija Karlova**

Studenta apliecības Nr.: ek12059

Darba vadītājs: Mg.ekon.lektore Irina Skribāne

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Bakalura darba tēma - Valsts un Eiropas Savienības ietekme lauksaimniecības uzņēmuma „SIA ZS Veģi” attīstībā.

Latvijas iestāšanās ES būtiski mainīja ražošanas prasības un likumdošanu lauksaimniekiem. Kopš 2002.gada, apgūstot valsts un ES finansējumu, SIA „ZS Veģi” uzsāka strauju attīstību. Saimniecība veikusi plašas investīcijas, modernizējusi tehniku, ražošanu, palielinājusi apstrādājamo zemju platību.

Darba mērķis ir izpētīt SIA „ZS Veģi” piesaistītā valsts un Eiropas Savienības atbalsta sociālo un ekonomisko ietekmi uz uzņēmumu, izvērtējot tā attīstību un izmaiņas saimnieciskās darbības rādītājos. Darba pirmajā daļā autors analizē kopējās lauksaimniecības politikas mērķus un pārmaiņas, valsts un ES sniegto atbalstu lauksaimniecībai. Otrajā daļā pēta SIA „ZS Veģi” attīstību un ražošanas specilizāciju, analizējot saimnieciskās darbības rādītājus un izvērtējot saņemtā atbalsta sociālo un ekonomisko ietekmi.

Atslēgas vārdi: kopējā lauksaimniecības politika, ES fondi, valsts atbalsts, SIA „ZS Veģi”.

ANNOTATION

Theme of Bachelor's Thesis – The influence of Latvian government and The European Union in the development of agricultural enterprise ZS Veģi Ltd.

Latvia's joining the EU significantly changed the production requirements and legislation for Latvian farmers. Since 2002 "SIA ZS Veģi" has rapidly developed by mastering the EU and state government funding. Extensive investments have been made in the farm- modernization of equipment, production, arable land growth.

The aim of the research is to explore the influence of received funds on the enterprise regarding social and economical aspects, by assessing its development and changes in business indicators. In the first part of the research the author analyzes the goals and adjustments brought by the common agricultural policy, as well as the extent of support of the Latvian government and The EU for agriculture. The second part explores the development and specialization of production in "SIA ZS Veģi" by analyzing the differences in indicators and the influence of received funds in social and economical aspects.

Keywords: Common Agricultural Policy, The EU funds, state support, ZS Veģi Ltd.

SATURS

APZĪMĒJUMU SARAKSTS.....	6
IEVADS	7
1. EIROPAS SAVIENĪBAS KOPĒJĀ LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKA.....	11
1.1. Kopējās lauksaimniecības politikas mērķi un pamatprincipi	11
1.2. Eiropas Savienības maksājumu veidi	15
1.3. Pirmsiestāšanās ES atbalsts - SAPARD programmas	19
1.3.1. SAPARD apakšprogrammas.....	20
1.3.2. SAPARD programmas ieviešanas gaitā atklātās problēmas.....	21
2. VALSTS ATBALSTS UN SUBSĪDIJAS LAUKSAIMNIECĪBAI LATVIJĀ.....	23
2.1. Valsts izmaksātais atbalsts.....	23
2.2. Nodokļu atvieglojumi.....	25
2.3. Kreditēšanas politikas atbalsts	27
3. SIA „ZS VEĢI” RAŽOŠANAS SPECIALIZĀCIJA	31
3.1. SIA „ZS Veģi” dibināšana un attīstība.....	31
3.2. Ražošanas attīstība un specializācija.....	36
3.3. Apsaimniekotās platības	42
3.4. Zemes noma.....	43
3.5. SIA „ZS Veģi” saimnieciskā darbība Latvijas mērogā.....	44
4. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS REZULTĀTU ANALĪZE	48
4.1. Apgrozījuma un peļņas dinamika.....	48
4.2. Cenu politika.....	50
5. VALSTS UN ES ATBALSTA IZMANTOŠANA UN IETEKME UZ SIA „ZS VEĢI”	54
5.1. Realizētās SAPARD programmas SIA „ZS Veģi”	54
5.2. Realizētie Eiropas garantijas un virzības fonda projekti SIA „ZS Veģi”	55
5.3. Atbalsts apsaimniekotajām platībām.....	57
5.4. Izmantotie nodokļu atvieglojumi SIA „ZS Veģi”	59
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI.....	61
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	66
PIELIKUMI.....	700
1. Pielikums. SIA "ZS Veģi" saimnieciskās darbības rādītāji.....	71
2. Pielikums. SIA "ZS Veģi" realizēties SAPARD projekti.....	71

3.Pielikums. SIA "ZS Veģi" realizēties ELGVF projekti.....	72
4.Pielikums. SIA "ZS Veģi" izmaksas zemes nomai.....	72
5.Pielikums. SIA "ZS Veģi" peļņas vai zaudējumu aprēķins.....	73
6.Pielikums. SIA "ZS Veģi" apsaimniekotās Latvijas kopplatības 2002.,2007.,2008.gadā tūkst.ha un procentuāli.....	73
7.Pielikums. SIA "ZS Veģi" apsaimniekotās Latvijas kopplatības 2009.,2012.,2013.gadā tūkst.ha un procentuāli.....	73
8.Pielikums. Latvijas vidējās un SIA "ZS Veģi" galveno graudaugu un rapšu ražības no 2002.-2009., 2012., 2013.gadā, t/ha	74
9.Pielikums. SIA "ZS Veģi" aprēķinātā pašizmaksa un realizācijas cena par 1 tonnu EUR galvenajiem kultūraugiem un rapšiem.....	74

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

- ALTUM - Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum
- ELFLA – Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
- ELGF – Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
- ELVGF - Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds
- ERAF – Eiropas Reģionālās attīstības fonds
- KLP – Kopējā lauksaimniecības politika
- LAD – Lauku atbalsta dienests
- LAF – Latvijas attīstības fonds
- LAP – lauku attīstības programma
- LGA – Latvijas Garantiju aģentūra
- LIZ – lauksaimniecībā izmantojamā zeme
- MLA – mazāk labvēlīgs apvids
- PPVA – pārejas posma valsts atbalsts
- PVTM – pārejas valsts tiešie maksājumi
- SAPARD - Speciālā pirmsiestāšanās programma lauksaimniecības un lauku attīstība
- TKO – tirgus kopējās organizācijas
- TM – tiešie maksājumi

IEVADS

Mūsdienās lauksaimniecība, tieši tāpat kā jebkura tautsaimniecības nozare, ir nopietns, peļņu nesošs bizness. Lauksaimniecības uzņēmumu vadītājiem ir jāseko līdzi pārmaiņām, jādomā par darba efektivitātes un precizitātes celšanu, jaunu tehnoloģiju ieviešanu, kā arī jārēķina iztērēto līdzekļu atdeve. Uzņēmējiem jābūt vispusīgiem - jāapzinās ieguvumi no ieguldījumiem un sava biznesa norises radītāji, lai izvērtētu potenciālu nākotnē un veicinātu uzņēmuma konkurētspējas palielināšanos. Tāpat jācenšas izaudzēt kvalitatīvu produkciju, ko vēlāk būtu iespējams realizēt par augstākām cenām, tā sedzot ražošanas izmaksas un atvēlot līdzekļus attīstībai. Svarīgi sekot līdzi likumiem un to izmaiņām ne tikai grāmatvedībā, darba likumdošanā, vides prasībās, bet arī labas lauksaimniecības prakses ievērošanā, lai saņemtu visus iespējamus atbalsta maksājumus un saudzētu vidi.

Lauksaimniecība ir nozare, kas nodrošina cilvēkus ar pārtiku, tādēļ tās attīstīšana, produkcijas kvantitātes un kvalitātes celšana, tāpat arī jaunu darbavietu radīšana ir nozīmīga pašiem cilvēkiem, Latvijas laukiem un valsts ekonomikai kopumā. Lauksaimnieki ne tikai apstrādā un sakopj Latvijas zemes, bet arī nodrošina darba vietas gan lauku, gan pilsētu iedzīvotājiem. Lauksaimniecības nozarē 2013.gada pirmajā pusgadā bija nodarbināti vidēji 22 150 darba ņēmēji, kas ir par 5,6% vairāk nekā 2012.gada attiecīgajā periodā, kopumā aptuveni 10% ES iedzīvotāju ir nodarbināti tieši lauksaimniecībā¹. Kopš neatkarības atgūšanas lauksaimniecības nozares īpatsvars visai konstanti samazinājies, uzlabojoties tautsaimniecības stāvoklim, 2013.gadā lauksaimniecība veidoja aptuveni 5 % no Latvijas IKP, rādītājs ap 5% bijis arī 2012. un 2011.gadā². Lauksaimniecības produkcija ir viena no nozīmīgākām Latvijas eksporta precēm, apgādājot ar pārtiku iedzīvotājus ne tikai mūsu valstī, bet arī ārpus tās robežām, graudi un rapši ceļo uz Eiropu, Āfriku, Āziju un Ameriku.

Kopējā lauksaimniecības politika (turpmāk KLP) ir senākā un visvairāk kritizētā Eiropas Savienības politika, kas pastāv visās ES dalībvalstīs. Līdz ar iestāšanos ES 2004.gada 01.maijā Latvija pievienojās KLP, kas paredzēja virkni mehānismu, kā finansiāli atbalstīt lauksaimniekus, palielinot to konkurētspēju, papildus paredzot Eiropas direktīvu un regulu ieviešanu, kas nodrošinātu iedzīvotājus ar augstākajiem kvalitātes standartiem atbilstošu un drošu pārtiku.

---

¹ **Igors Kasjanovs**, *Lauksaimniecības nozare – tik vienkārša un reizē sarežģīta*, Latvijas Banka. 12.09.2014. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/lauksaimniecibas-nozare-tik-vienkarsa-un-reize-sarezgita> skatīts 10.05.2015.

² Turpat

Novirzītie līdzekļi no kopējā ES budžeta laika gaitā ir smazinājušies, ja 20. gadsimta 80. gadu sākumā KLP izdevumi bija 66 % no ES budžeta, tad 2013.gadā tie bija 39 % no ES budžeta³. Ieviestas dažādas reformas, nomainot atbalstu saražotai produkcijai uz atbalstu ražošanai, padarot lauksaimniekus konkurētspējīgākus un dzīvotspējīgus, jo finansiālais atbalsts nozares pastāvēšanai ir īpaši nozīmīgs. Aizvien aktuāls jautājums ir maksājumu nevienlīdzīgums starp ES dalībvalstīm, lai arī izmaksas ražošanai ir vienlīdzīgas visā Savienībā, saņemtā atbalsta intensitāte ļoti variē, tomēr KLP līdzekļu pārdale un tuvināšana vienlīdzīgāka sadalījumam panākta pēdējās 2013.gada reformās atbilstoši 2014. līdz 2020.gada plānošanas periodā.

Latvijas lauksaimniekiem mainīgie likumi, Ministru kabineta noteikumi un Eiropas Savienības regulas ir kā izaicinājums ikdienas darbā, lai turpinātu sava biznesa pastāvēšanu. Lauksaimniecība no dzīvesveida ir pārvērtusies par biznesu ar nepārtrauktām izmaiņām, kur svarīga ir ne tikai labas lauksaimniecības prakses ievērošana ražošanā, bet arī pareiza dokumentu kārtošana, jaunu datorprogrammu ieviešana, jaunu darbinieku apmācība un efektīva nodarbināšana, ļaujot strādāt visu gadu, nevis tikai lauku darbu sezonā no pavasara līdz rudenim.

Jauniešu piesaiste lauksaimniecībai ir īpaši aktualizējusies, skolās lauksaimniecību apgūst arvien mazāk jauniešu, nozarē iesaistās aivien retāk, veicinot nozares novecošanos. Latvijā un Eiropā turpina samazināties lauku saimniecību skaits. 2013.gada beigās Latvijā bija 85 900 ekonomiski aktīvo lauku saimniecību jeb par 5 400 mazāk nekā 2012.gadā⁴. Kamēr lauksaimnieku skaits turpina samazināties, cilvēku skaits pasaulē pieaug, līdz ar to ir svarīgi nozari atbalstīt un padarīt pievilcīgu, lai arī turpmāk nodrošinātu pārtikas pieejamību, darba vietas un vides sakopšanu.

Izskanējuši dažādi viedokļi par Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā - tā pavēra gan jaunas iespējas Latvijas lauksaimniekiem, gan gadu no gada mainīja Latvijā iepriekšējo lauksaimniecības produkcijas ražošanas sistēmu, īpaši ražošanas tehnoloģijas, mašīnas un iekārtas, pielietotos līdzekļus – augu aizsardzības līdzekļus un sēklas materiālu.

Uzņēmums SIA „ZS Veģi” ir zemnieku saimniecība, kas savu saimniecisko darbību izvērsis Sējas, Siguldas un Mālpils novados, audzējot deviņus dažādus kultūraugus kā ziemas un vasaras kvieši, rudzi, ziemas un vasaras rapši, auzas, mieži, griķi, lauku pupas. Pakāpeniski attīstoties, sekojot līdzi prasībām, ieviešot jaunākās tehnoloģijas un izvirzot augstus mērķus,

---

³ Eiropas Komisija, *CAP expenditure in the total EU expenditure*. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/graphs/graph1_en.pdf skatīts 05.05.2015.

⁴ Centrālā statistikas pārvalde, *Latvijas lauksaimniecība 2014*. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_26_latvijas_lauksaimnieciba_2014_14_00_lv_en.pdf skatīts 12.05.2015.

saimniecība no savas darbības pirmsākumiem 1993.gadā apstrādātajiem 3.3 ha zemes, šobrīd apsaimnieko vairāk nekā 2 000 ha zemes, tātad apstrādā aptuveni 1-2% no LV kopējām sējplatībām.

Pētījuma periods bakalaura darbā noteikts no 2002.gada, kad bija pieejams pirmais ES fondu atbalsts, pirmsiestāšanās SAPARD programmas, līdz pat uzņēmuma saimniecisko rādītāju apskati 2014.gadā. Autors izvēlējies šādu periodu, jo ar programmu un atbalsta ieviešanu lauksaimniecībai, saimniecība uzsāka strauju attīstību iesaistoties grauduaugu un rapšu audzēšanā, nostiprināja savu konkurētspēju, līdz pat mūsdienām, kad aizvien saimniecība aktīvi darbojas nozarē, apsaimniekojot jaunas zemes platības, ieviešot jaunas tehnoloģijas un šķirnes, turpinot apgūt valsts un ES finanšu līdzekļus.

Darba mērķis ir izpētīt SIA „ZS Veģi” piesaistītā valsts un Eiropas Savienības atbalsta sociālo un ekonomisko ietekmi uz uzņēmumu, izvērtējot tā attīstību un izmaiņas saimnieciskās darbības radītājos.

Darba uzdevumi:

1. Izpētīt ES Kopējās lauksaimniecības politikas attīstību un pieejamo finansiālo atbalstu lauksaimniekiem;
2. Izpētīt pieejamo valsts atbalstu lauksaimniekiem;
3. Iepazīties ar SIA „ZS Veģi” attīstību no tās dibināšanas un ražošanas specializāciju;
4. Izvērtēt SIA „ZS Veģi” saimnieciskās darbības rādītāju izmaiņas, līdz ar atbalsta piesaisti;
5. Analizēt valsts un Eiropas Savienības maksājumu sociālo un ekonomisko ietekmi SIA „ZS Veģi”.

Darba gatavošanas pamatā tika izmantotas sekojošas pētīšanas **metodes**:

- *monogrāfisko analīzi*, izpētot dažādu autoru literatūru un elektroniskos resursus, meklējot informāciju gan Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas, Zemkopības ministrijas, Lauku atbalsta dienesta resursos;
- *statistikas analīzi*, analizējot datus no publikācijām par lauksaimniecību, Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzes un SIA „ZS Veģi” nepublicētos datus un gada pārskatus;
- *grafisko analīzi*, izveidojot apstrādātos datus dažādos attēlos un tabulās;
- *abstrakti loģiskā metode*, izstrādājot secinājumus un priekšlikumus.

Darba sagatavošanas procesā tika iekļauta arī saruna ar uzņēmuma SIA „ZS Veģi” valdes locekli Inesi Karlovu, kas sniedza plašāku izklāstu par uzņēmuma darbību un ekonomiskajiem rādītājiem.

Darba struktūra: bakalaura darbs sastāv no piecām nodaļām. Pirmajā nodaļā autors analizē ES Kopējās lauksaimniecības politikas būtību, mērķus un pārmaiņas, tās ietvaros sniegto atbalstu lauksaimniecībai, papildus iedziļinoties pirmsiestāšanās ES SAPARD projektu būtību un realizēšanu. Otrajā nodaļā autors veic LR pieejamā atbalsta analīzi lauksaimniecības sektoram, kas ietver valsts tiešo finansiālo atbalstu ražošanai, apsaimniekotjām platībām, kreditēšanas politikai, ļaujot lauksaimniecības sektoram attīstīties, kā arī netiešo, piešķirot nodokļu atvieglojumus. Trešajā nodaļā autors veic uzņēmuma SIA „ZS Veģi” padziļinātu izpēti, apskatot saimniecības attīstību un laika gaitā mainījušos ražošanas specizlizāciju. Ceturtajā nodaļā autors analizē SIA „ZS Veģi” saimnieciskos rādītājus, to izmaiņas laika gaitā. Piektajā nodaļā autors izvērtē valsts un ES maksājumu sociālo un ekonomisko ietekmi uz SIA „ZS Veģi”.

1. EIROPAS SAVIENĪBAS KOPEJĀ LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKA

1.1. Kopējās lauksaimniecības politikas mērķi un pamatprincipi

Lai nodrošinātu garantētu pārtikas piegādi Eiropas Kopienai, 1957.gadā tika izstrādāti pamatprincipi kopējā tirgus izveidei un tos nosauca par kopējo lauksaimniecības politiku (turpmāk KLP). Ar Romas līgumu, kurā ir definēti KLP mērķi sešas dalībvalstis (*Francija, Vācija, Itālija, Beļģija, Nīderlande, Luksemburga*) nodibināja Eiropas ekonomisko kopienu un šis līgums stājās spēkā 1958. gada 01. janvārī. Kopējā lauksaimniecības politika uzskatāma kā partnerība starp lauksaimniecību un sabiedrību, starp Eiropu un tās lauksaimniekiem, tā ir arī visienākā un visvairāk kritizētā Eiropas Savienības politika⁵. KLP mērķi ir sekojoši⁶:

1. kāpināt lauksaimniecisko ražošanu, veicinot tehnisko progresu un nodrošinot lauksaimnieciskās ražošanas racionālu attīstību, kā arī ražošanas faktoru optimālu izmantošanu;
2. nodrošināt lauksaimniekiem pieņemamu dzīves standartu;
3. nostabilizēt tirgu;
4. nodrošināt izejvielu un resursu pieejamību;
5. nodrošināt, lai precēm, tām nonākot līdz patērētājiem, būtu samērīgas cena.

Līdz ar 10 jaunu dalībvalstu pievienošanos 2004.gadā un vēl 2 dalībvalstu pievienošanos 2007. gadā ES lauksaimnieku skaits gandrīz divkāršojās, sasniedzot 14 miljonus strādājošo. Desmit postkomunisma valstis, to skaitā arī Latvija, no Centrālās un Austrumeiropas ES padarīja vairāk uz lauksaimniecības ražošanu un politiku vērstu, lai arī Eiropas Savienība vēlējās KLP ietekmes samazināšanos visā Savienībā. Jauno dalībvalstu pievienošana un iekļaušana arī kļuva par vienu no grūtākajiem uzdevumiem, ko ES pieredzējusi⁷. Finansiālā atbalsta saņemšana jaunajām dalībvalstīm bija ļoti nozīmīgs faktors lauksaimniecības sektora turpmākai pastāvēšanai un attīstībai.

2004.gadā sāka pakāpeniski ieviest Luksemburgas reformu, līdz 2013.gadam vērīenīgāko KLP reformu, kas paredzēja sasniegt trīs galvenos mērķus⁸:

1. veicināt uz tirgu orientētas lauksaimnieciskās uzņēmējdarbības attīstību;

---

⁵**Katarzyna Kosior**, *The impact of Central and Eastern Europe on the Common Agricultural Policy*, *Romanian Journal of Political Science*, summer 2014. 117.p.

⁶Eiropas Komisija, *Kopējā lauksaimniecības politika (KLP) un līgums*. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/1v/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.1.html skatīts 05.05.2015.

⁷**Katarzyna Kosior**, *The impact of Central and Eastern Europe on the Common Agricultural Policy*, *Romanian Journal of Political Science*, summer 2014. 116.-177.p.

⁸Eiropas Parlaments, *KLP instrumenti un to reformas*, Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/1v/FTU_5.2.3.pdf skatīts 05.05.2015.

2. rosināt ilgtspējīgu un videi draudzīgu lauksaimniecības attīstību;
3. veicināt turpmāko lauku attīstību, novirzot tiešo ienākumu atbalstu no produkcijas ražošanas uz lauku cilvēku, kurš šo produkciju ražo, un nodrošinot pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem.

Luksemburgas reforma paredzēja pāreju no ražošanas atbalsta uz ražotāju atbalstu, tādējādi pārejot no cenu atbalsta uz lauksaimnieka tiešo ienākumu atbalstu, lai nodrošinātu pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem un radītu lauksaimniekiem brīvību ražot tos produktus un tik daudz, ko vēlas patērētāji⁹. KLP balstīta uz pamatprincipiem, kas ir aktuāli vēl joprojām¹⁰:

1. paredzēt tiešo atbalstu lauksaimnieku ienākumiem, lai nodrošinātu pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem;
2. maksājumu atdalīšana no ražošanas ar mērķi - dot lauksaimniekiem daļēju brīvību ražot tos produktus un tik daudz, ko pieprasa patērētāji un ko var izaudzēt attiecīgos klimatiskos apstākļos;
3. lai saņemtu atbalstu, lauksaimniekiem ir jānodrošina savstarpējo prasību izpilde (savstarpējās atbilstības nosacījums), lai produkcija būtu droša lietošanai pārtikā.

Pēdējos gados KLP saskārās ar jauniem izaicinājumiem - pēckrīzes Eiropa, globalizācija, klimata pārmaiņas, pārtikas nodrošinājums aizvien pieaugošajam iedzīvotāju skaitam, vides resursu taupīšana. Lauksaimnieki ir ļoti nozīmīgi ekonomikas dalībnieki lauku apgabalos, un ES nevar atļauties zaudēt šo ražošanas sektoru.

2010.gada jūlijā Eiropas Parlamenta Lauksaimniecības un lauku attīstības komiteja apstiprināja ziņojumu par Eiropas kopējās lauksaimniecības politiku pēc 2013.gada. Tajā ietverti arī Latvijas deputātes Sandras Kalnietes iesniegtie priekšlikumi par Latvijas zemniekiem taisnīgākas politikas pieņemšanu. Viņa rosināja pāriet uz jauno, vienlīdzīgāko atbalsta maksājumu kārtību pēc iespējas ātrāk, noteikt objektīvākus atbalsta kritērijus, nodrošināt godīgu konkurenci visu Eiropas valstu lauksaimnieku starpā un piešķirt finansējumu atbilstoši to attīstības vajadzībām¹¹. Pieņemtais ziņojums uzstāj, ka maksājumiem jābūt taisnīgiem gan jauno, gan veco dalībvalstu lauksaimniekiem. Ziņojumā atzīmēts, ka jaunās dalībvalstis, pievienojoties Eiropas Savienībai, pamatoti gaidīja, ka ar

⁹ Ilze Upite, Irina Pilvere, *The EU Common Agricultural Policy Implementation in Latvia, Rural Development 2011*. 246.p.

¹⁰Eiropas Parlaments, *KLP instrumenti un to reformas*. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lv/FTU_5.2.3.pdf, skatīts 05.05.2015.

¹¹Kalniete: *Eiropas lauksaimniecības budžeta priekšlikums ir netaisnīgs un nepieņemams*. Pieejams: <http://www.vienotiba.lv/jaunumi/zinas/kalniete-eiropas-lauksaimniecibas-budzeta-priekslukums-ir-netaisnigs-un-nepienemams/> skatīts 10.05.2015.

laiku kopējās lauksaimniecības politikas atbalsts izlīdzināsies ar vecajām dalībvalstīm¹². Latvija ir viena no valstīm, kas ir par progresīvām pārmaiņām un to īstenošanu bez kavēšanās.

2013.gada KLP reformu mērķis ir veicināt ilgtspējīgāku, gudrāku un visaptverošu Eiropas lauku izaugsmi. Lai to sasniegtu, KLP jānodrošina taisnīgāka finanšu sadale, lai padarītu lauku attīstību konkurētspējīgāku, kā arī vērstu uz inovācijām, klimata pārmaiņu mazināšanu un apkārtējās vides saglabāšanu. 2013.gadā sešdesmit gadus ilgusi lauksaimniecības politika tika reformēta par labu jaunajām ES dalībvalstīm, kopš iestāšanās mirkļa jaunajām dalībvalstīm izdevās veiksmīgi pārstāvēt savas intereses, darbojoties kā vienotai balsij, lai nonāktu līdz pārmaiņām. Lai arī izmaksas šajās valstīs lauksaimnieciskajai ražošanai neatpaliek no izmaksām ES vecajās dalībvalstīs, saņemtā atbalsta līmenis lauksaimniekiem ir ievērojami zemāks. 2013.gads ir nozīmīgs arī ar to, ka pirmo reizi panākta nozīmīga finansējuma pārdale KLP ietvaros, kas paredz tiešmaksājumu starpības samazināšana starp dalībvalstīm, tuvināšanas vienotam līmenim nākamajā plānošanas periodā no 2014.gada līdz 2020.gadam, mazliet samazinot novirzītos līdzekļus lauksaimniecībai no kopējā ES budžeta. 2014.gadu paredzot kā pārejas gadu, jaunās prasības un reformas stāsies spēkā ar 2015.gadu, kuras Latvijas lauksaimniekiem sagādās ne vienu vien izaicinājumu savas saimnieciskās darbības pielāgošanai un turpināšanai. KLP pamatnostādnes laikposmā no 2014.gada līdz 2020.gadam¹³:

1. atbalsta pārveidi daudzfunkcionāla atbalsta sistēmā, kuru veido septiņi komponenti:
  - 1.1. pamata maksājums par hektāru jeb jau zināmais vienotais platību maksājums;
  - 1.2. zaļināšanas maksājums jeb atbalsts, ar ko tiek atlīdzinātas izmaksas, kuras radušās, nodrošinot ar vidi saistītus sabiedriskos labumus bez tirgus kompensācijas;
  - 1.3. papildu maksājums jaunajiem lauksaimniekiem;
  - 1.4. pārdalošais maksājums, ar ko iespējams palielināt atbalstu par saimniecības pirmajiem 30 hektāriem;
  - 1.5. papildu atbalsts ienākumiem apgabalos, kuros pastāv īpaši dabas ierobežojumi (iepriekš MLA maksājums);
  - 1.6. ražošanai piesaistīta palīdzība ekonomisku vai sociālu iemeslu dēļ;
  - 1.7. visbeidzot, var īstenot vienkāršotu sistēmu mazajiem lauksaimniekiem;

---

¹² **Katarzyna Kosior**, *The impact of Central and Eastern Europe on the Common Agricultural Policy*, *Romanian Journal of Political Science*, summer 2014. 118.

¹³ Eiropas Parlaments, *KLP instrumenti un to reformas*. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/1v/FTU_5.2.3.pdf skatīts 05.05.2015.

2. KLP divu pīlāru konsolidēšana. Tiešā atbalsta modulācija otrajam pīlāram ir pārtraukta un aizstāta ar pamatmaksājumu obligātu samazinājumu, sākot no EUR 150 000 (pakāpeniska samazināšana). Visbeidzot, ir palielināts elastīgums starp pīlāriem. Kopš 2015. gada dalībvalstīm ir iespēja pārskaitīt sākotnēji piešķirtos līdzekļus divos virzienos (dažās valstīs no pirmā uz otro pīlāru līdz 15 % un no otrā uz pirmo pīlāru – līdz 25 %);
3. vienotā tirgus kopējo organizāciju (turpmāk TKO) instrumentu konsolidāciju izmanto kā drošības tīkla funkciju tikai cenu krīzes un tirgus traucējumu gadījumā, papildus veido jaunu krīzes rezervi, lai reaģētu uz iespējamiem tirgus traucējumiem, šo rezervi finansēs ik gadu ne vairāk kā par 400 miljoniem EUR, samazinot tiešos maksājumus;
4. tiks īstenota integrētāka, mērķtiecīgāka un uz teritoriju vairāk vērsta pieeja lauku attīstībai, lai galveno atbalstu sniegtu konkurētspējai, inovācijām, uz zināšanām balstītai lauksaimniecībai, jaunu lauksaimnieku darbības uzsākšanai, dabas resursu ilgtspējīgai pārvaldībai un līdzsvarotai teritoriālajai attīstībai.

Jaunajā plānošanas periodā būtiski skatīts arī jauno lauksaimnieku jautājums. Pamatīgas un dziļas zināšanas par lauksaimniecību apgūst nevis no grāmatām, bet nodod no paaudzes paaudzē. Taču daudzi jaunieši vairs neuzskata lauksaimniecību par pievilcīgu nodarbošanos, tāpēc lauksaimniecībā strādājošo kļūst aizvien mazāk, un tie noveco. Pagājušā gadsimta 60. gados sešās sākotnējās ES valstīs bija seši miljoni lauksaimnieku, bet kopš tā laika viņu skaits ir sarucis vairāk nekā par pusi. Lai arī lauksaimniecība mūsdienās ir peļņu nesošs business, reti kurš jaunietis izvēlas uzsākt savu darbību tieši šajā jomā. Lielākoties, jauniešu iesaiste lauksaimniecībā notiek, pārņemot ģimenes biznesu, tāpēc jaunajā plānošanas periodā paredzēti dažādi mehānismi, lai sekmētu jauniešu iesaistīšanos šajā nozarē, paredzot gados jaunajiem lauksaimniekiem lielāku finansējumu apsaimniekotajiem zemes hektāriem un dažādu projektu realizācijai. Gados jauni lauksaimnieki ir fiziskas personas, kuras pirmo reizi dibina lauku saimniecību kā saimniecības vadītāji vai kuras šādu saimniecību jau ir izveidojušas piecu gadu laikā pirms pirmās pieteikuma iesniegšanas atbalstam, kā arī iesniedzot pieteikumu nav vecākas par 40 gadiem¹⁴. Latvija ir izvirzījusi savu papildu nosacījumu – pretendentiem ir nepieciešama pirmā līmeņa vai augstākā izglītība, kas saistīta ar lauksaimniecību. Labā ziņa, ka Latvijā aizvien ir dažādas iestādes, kur šo izglītību un zināšanas lauksaimniecības nozarē ir iespējams iegūt, tomēr tā var vairs ilgi nebūt, jo, lai nepieļautu nelietderīgu valsts līdzekļu izlietojumu vidusskolas ēku uzturēšanai un neefektīvu

¹⁴Lauku atbalsta dienests, *Maksājums gados jaunajiem lauksaimniekiem*. Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/jauniem-lauku-uznemejiem/programma-jaunajiem-lauksaimniekiem/skatits> 05.05.2015.

vidusskolas darbību, plānots likvidēt daļu šo iestāžu, likvidācijai pieteikto skolu skaitā ir Skrundas Profesionālā vidusskola, Jaungulbenes Profesionālā vidusskola, Alsviķu arodskola, Rīgas Pārdaugavas profesionālā vidusskola un Saulaines Profesionālā vidusskola¹⁵.

KLP ir pārveidota nākotnes uzdevumu veikšanai, kļūstot zaļākai, taisnīgākai un efektīvākai, kā arī inovatīvākai. Tā turpinās dot arvien lielāku ieguvumu un labumu gan apkārtējai videi, gan visiem ES iedzīvotājiem, tāpat kā tas bijis iepriekšējos 50 gadus.

1.2. Eiropas Savienības maksājumu veidi

KLP ir divi galvenie virzieni, finansējumu sadalot lauksaimniecības politikai jeb I pīlāram un lauku attīstībai jeb II pīlāram.

ES paredz lauksaimniecības politikas ietvaros nodrošināt lauksaimniekiem I pīlāra finansējumu tirgus un ienākumu atbalstam, izmantojot sekojošus atbalsta mehānismus¹⁶.

Pirmkārt, tie ir tiešie maksājumi, kas ir ikgadējs atbalsts lauksaimniekiem ar mērķi nodrošināt ienākumu atbalstu un veicināt vairāk uz tirgu orientētu un ilgtspējīgāku lauksaimniecību. Kopējās lauksaimniecības politikas attīstība ir veicinājusi esošās tiešo maksājumu sistēmas izveidi, kuras ietvaros lauksaimniekiem netiek maksāts par saražoto apjomu, taču tiek nodrošināti tiešie maksājumi ienākumu stabilitātes nodrošināšanai. Tiešo maksājumu saņemšana pilnā apjomā ir atkarīga arī no noteikto standartu ievērošanas, proti, lauksaimniekiem jāievēro vides, pārtikas nekaitīguma un dzīvnieku labturības standarti jeb savstarpējās atbilstības nosacījumi. Kopš 2004.gada atbalsta apjoms Latvijas lauksaimniecības nozarei - gan ražotājiem, gan pārstrādātājiem, gan lauku vides uzturētājiem - būtiski pieaudzis, tam katru gadu pieaugot aptuveni par 10%, kas ļāvis Latvijas zemnieku ienākumiem, salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm, augt visstraujāk – par 311 %¹⁷. Lai arī Latvija šobrīd saņem vismazākos TM uz vienu lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru, pēc atbalsta lieluma ir pēdējā vietā ES. No tiešo maksājumu apjoma lielā mērā ir atkarīgi lauksaimnieku ienākumi un konkurētspēja ES tirgū, un te konkurētspējai var būt tikai divi risinājumi – padarīt tos vienlīdzīgus vai likvidēt visās ES valstīs.

¹⁵LETA, *Nepietiekama skolēnu skaita dēļ plāno likvidēt piecas profesionālās izglītības iestādes*, *Diena.lv*, 19.02.2015. Pieejams: <http://www.diena.lv/latvija/zinas/nepietiekama-skolenu-skaita-del-plano-likvidet-piecas-profesionalas-izglitibas-iestades-14088282> skatīts 19.05.2015.

¹⁶Eiropas Parlaments, *KLP pirmais pīlārs: II – tiešie maksājumi lauksaimniekiem*. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lv/FTU_5.2.5.pdf skatīts 07.05.2015.

¹⁷Ivars Bušmanis, *Eiropas Savienības tiešie maksājumi lauksaimniekiem, Zemnieku saeima*. Pieejams: <http://zemniekusaeima.lv/eiropas-savienibas-tiesie-maksajumi-lauksaimniekiem/> skatīts 10.05.2015.

Otrkārt, tiek realizēti dažādi tirgus veicināšanas pasākumi, kuru mērķis ir pilnībā informēt patērētājus par lauksaimniecības produktiem un to ražošanas procesu, kā arī par to kvalitāti, uzturvērtību un drošību.

Treškārt, ES tirgus kopīgās organizācijas apvieno dažādu lauksaimniecības politikas instrumentu kopumu, lai regulētu kāda produkta vai produktu grupas cenu, tirgus līdzsvaru un nodrošinātu brīvu preču kustību visā ES. Tirgus kopējās organizācijas aptver visus pasākumus - cenu regulēšanu, palīdzību dažādu produktu ražošanai un tirdzniecībai, glabāšanas un pārvadāšanas noteikumus un kopīgus paņēmienus importa un eksporta stabilizācijai – lai sasniegtu KLP mērķus.

Lauku attīstības politikas jeb **II pīlāra** finansējums lauku attīstības programmas ietvaros tiek novirzīts sekojošiem labas lauksaimniecības prakses ieviešanas mērķiem un pasākumiem¹⁸.

Pirmkārt, lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšanai, sniedzot atbalstu pārstrukturizēšanas, attīstības un inovatīviem pasākumiem, paredzot finansējumu arī iedzīvotājiem profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanai, kas savukārt paplašinātu zināšanas lauksaimniecības un mežsaimniecības sektorā.

Otrkārt, atbalsts vides un lauku ainavas uzlabošanai, veicinot vidi saudzējošu ražošanas tehnoloģiju attīstību un pielietošanu.

Treškārt, lauku dzīves kvalitātes paaugstināšanai un ekonomikas dažādošanai, attīstot un veicinot jaunu uzņēmējdarbības virzienu rašanos lauku teritorijā, kā arī uzlabojot esošo lauku infrastruktūru.

Ceturtkārt, *LEADER* pieejas īstenošanai, šīs programmas pamatprincips ir vietējo iedzīvotāju iniciatīvas veicināšana, iesaistot savas teritorijas problēmu risināšanā. Pārstāvji no ekonomiskajiem, sociālajiem sektoriem kopā ar pašvaldību pārstāvjiem apvienojas un izveido vietējo rīcības grupu, kas izstrādā uz vietējo iedzīvotāju vajadzībām balstītu pašvaldību attīstības stratēģiju, nosaka teritorijas attīstības prioritātes un sniedz iespēju vietējiem iedzīvotājiem realizēt pašu izstrādātus projektus, kas saskaņoti ar šo attīstības stratēģiju.

Fondi ir Eiropas Savienībā izveidoti finanšu instrumenti, kas atbalsta pasākumus dažādu reģionu attīstības līmeņu atšķirību mazināšanai, nodrošinot ilgtermiņa finansējumu. Struktūrfondi paredzēti ekonomiskā un sociālā stāvokļa izlīdzināšanai starp visām Eiropas Savienības valstīm¹⁹. Tradicionāli kopējās lauksaimniecības politikas finansējumu ir

---

¹⁸Latvija Eiropas Savienībā, *Lauksaimniecība un zivsaimniecība. Vispārīgs apraksts*. Pieejams: <http://www.es.gov.lv/ricibas-jomas/lauksaimnieciba-zivsaimnieciba/visparigs-apraksts-lauksaimnieciba> skatīts 07.05.2015.

¹⁹ES Struktūrfondu informācijas centrs, *Fondi un finanšu programmas*. Pieejams: <http://www.esfinanses.lv/lv/a/lapa/fondi-un-finansu-programmas> skatīts 10.05.2015.

nodrošinājis tikai viens fonds, proti, Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds (ELVGF), ko 2007. gada 01. janvārī aizstāja ar Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu (ELGF), Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA) un Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF)²⁰. ELGF līdzekļi tiek novirzīti tirgus pasākumu finansēšanai un ienākumu atbalstam. Fonda ietvaros finansē vai dažos gadījumos kopā ar dalībvalstīm līdzfinansē vienotā tirgus kopējās organizācijas (TKO) izdevumus, tiešo atbalstu saimniecībām, Savienības ieguldījumu informēšanas un pārdošanas veicināšanas pasākumos saistībā ar lauksaimniecības produktiem iekšējā tirgū un trešās valstīs, kā arī Savienības ieguldījuma daļu veterinārajos pasākumos, ģenētisko resursu vākšanā un izmantošanā un citus mērķizdevumus²¹. ELFLA līdzfinansē lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošanu, agrovīdes pasākumus, dzīves kvalitātes uzlabošanu lauku rajonos, lauku ekonomikas dažādošanas veicināšanu un vietējās pirktspējas palielināšanu, tai skaitā arī iniciatīvu LEADER, kam ir ļoti svarīga loma lauku attīstībā, jo ar to atbalsta vietējās stratēģijas, kuru pamatā ir partnerība un pieredzes apmaiņas tīkli²². Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) mērķis ir nostiprināt ekonomisko un sociālo kohēziju Eiropas Savienībā, sniedzot palīdzību mazāk attīstītajiem Eiropas reģioniem, lai mazinātu reģionālās atšķirības, koncentrējoties uz biznesa vides sakārtošanu un publiskās infrastruktūras uzlabošanu²³. Fonda līdzekļi tiek sadalīti uzņēmumiem, lai izveidotu ilgtspējīgas darba vietas, infrastruktūras, kas jo īpaši ir saistītas ar pētniecību un inovāciju, telekomunikācijām, vides aizsardzību, enerģētiku un transportu, līdzekļi tiek novirzīti finanšu instrumentiem kā riska kapitāla fondam, vietējas attīstības fondam un citiem, ar nolūku sniegt atbalstu reģionālai un vietējai attīstībai un sekmēt pilsētu un reģionu savstarpēju sadarbību, kā arī iedalot līdzekļus tehniskas palīdzības pasākumiem.

Lauku attīstības programmas ietvaros lauksaimnieks ir tiesīgs pretendēt uz fondu finansējumu tad, ja projekts ir iesniegts, apstiprināts un realizēts projektā noteiktos termiņos pēc attaisnojošo dokumentu iesniegšanas Lauku atbalsta dienestā (turpmāk LAD). Pēc projekta īstenošanas finansējuma saņēmējs apņemas lietot tehniku un izmantot ēkas vismaz 5

---

²⁰Eiropas Parlaments, *KLP finansēšana*. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/1v/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.2.html skatīts 07.05.2015.

²¹Eiropas Komisija, *ES struktūrfondi un investīciju fondi*. Pieejams: http://ec.europa.eu/contracts_grants/funds_1v.htm skatīts 10.05.2015.

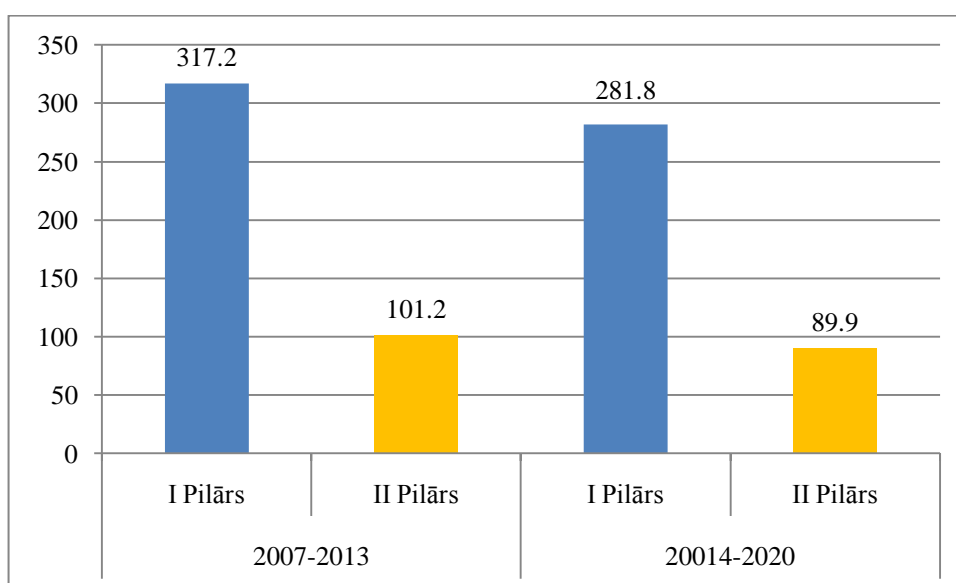
²²Turpat

²³Eiropas Komisija, *Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF)*. Pieejams: http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/funds/feder/index_1v.htm skatīts 07.05.2015.

gadus un sniegt regulāras atskaites LAD, tāpat jānodrošina uzraudzības un kontroles iespējas uz vietas saimniecībā visu šo laiku²⁴.

Jau vairākus gadus lauksaimniecības izdevumu īpatsvars ES budžetā nepārtraukti samazinās. Ja 20. gadsimta 80. gadu sākumā KLP izdevumi bija 66 % no ES budžeta, bijušajā KLP budžetā no 2007.gada līdz 2013.gadam izdevumi bija 39,4% no kopējā ES budžeta, kas ir mazāk nekā izdevumi saistībā ar ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju un konkurētspēju izaugsmei un nodarbinātībai, kas kopā sastādīja 45,9 % no kopējā ES finansējuma²⁵.

Komisijas finansējums KLP kopumā laika posmā no 2014.gada līdz 2020.gadam ir 386,9 miljardi EUR, no tiem I pīlāram (tiešajiem maksājumiem un tirgus pārvaldības instrumentiem) – 281,8 miljardi EUR, bet II pīlāram (lauku attīstībai) – 89,9 miljardi EUR. Papildus I un II pīlāra pasākumiem KLP paredzēti 15,2 mljardi EUR pētniecībai un inovācijām pārtikas drošības jomā, „trūcīgo programmai”, pārtikas palīdzības shēma trūcīgākajiem iedzīvotājiem ES, krīzes situācijām lauksaimniecības sektorā, Globalizācijas pielāgošanās fondam²⁶.

2.1. att. KLP finansējuma sadalījums starp pīlāriem 2007-2013.gada plānošanas periodam un 2014-2020.gada plānošanas periodam, miljardi EUR²⁷

²⁴Lauku atbalsta dienests, *Projekti un investīcijas*. Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/jauniem-lauku-uznemejiem/atbalsta-veidi-1/informacija-par-projektiem/> skatīts 07.05.2015.

²⁵Zemkopības ministrija, *EU Multiannual Budget – Financial Framework for 2014-2020: Common Agriculture Policy and Common Fishery Policy*. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/statiskas-lapas/eu-multiannual-budget-financial-framework-for-2014-2020-common-agricul?id=3420#jump> skatīts 10.05.2015.

²⁶Zemkopības ministrija, *EU Multiannual Budget – Financial Framework for 2014-2020: Common Agriculture Policy and Common Fishery Policy*. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/statiskas-lapas/eu-multiannual-budget-financial-framework-for-2014-2020-common-agricul?id=3420#jump> skatīts 10.05.2015.

²⁷Attēls autora veidots, izmantojot Zemkopības ministrijas materiālu, *EU Multiannual Budget – Financial Framework for 2014-2020: Common Agriculture Policy and Common Fishery Policy*. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/statiskas-lapas/eu-multiannual-budget-financial-framework-for-2014-2020-common-agricul?id=3420#jump> skatīts 10.05.2015.

Salīdzinot finansējumu iepriekšējam plānošanas periodam, kas norisinājās no 2007.gada līdz 2013.gadam, paredzētais finansējums periodam no 2014.gada līdz 2020.gadam I pīlāram samazinājies par 35,4 miljardiem EUR, II pīlāram samazinājies par 11,3 miljardiem EUR, skatīt 2.1. att.

2013.gadā KLP tiešo maksājumu, tirgus kopējo organizāciju un lauku attīstības pasākumu finansēšanai paredzēja 39% no kopējā ES budžeta Šobrīd Latvijas zemnieki saņem aptuveni trešdaļu no ES vidējā tiešo maksājumu līmeņa, Eiropas Komisija laika posmā no 2014.gada līdz 2020.gadam to piedāvā pacelt tikai līdz 54% no vidējā ES maksājumu līmeņa rādītāja, līdz ar to joprojām Latvija saņems vismazākos tiešos maksājumus ES valstu vidū²⁸.

ES finansējumu ir iespējams apgūt un realizēt dažādos veidos, vienīgie nosacījumi, lai tas tiktu realizēts labas lauksaimniecības prakses ietvaros, finansējums tiktu lietots godprātīgi, tas arī turpmāk sekmētu lauku attīstību, lauku ainavas veidošanu un saglabāšanu, kā arī cilvēku nodrošināšanu ar veselīgu un drošu pārtiku.

1.3. Pirmsiestāšanās ES atbalsts - SAPARD programmas

SAPARD programmas ir speciāls pirmsiestāšanās pasākumu plāns lauksaimniecībai un lauku attīstībai, kas tika realizēts laika periodā no 2000.gada līdz 2006.gadam. SAPARD programmas mērķi ir ES likumdošanas kopuma prasību ieviešana, kā arī ilgtspējīgas un sabalansētas lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un citu lauku nozaru attīstība. SAPARD līdzekļus piešķir par realizētiem projektiem 45% līdz 50% apmērā no kopējās attaisnotās projekta summas. Attaisnota tika izsludinātā konkursā vinnējušās vienības pirkuma cena bez pievienotās vērtības nodokļa. No SAPARD programmu naudas 75% bija Eiropas Savienības līdzekļi, bet 25% - Latvijas Valsts līdzfinansējums²⁹.

SAPARD programmas darbības pamatprincips nosaka, ka vispirms atbalsta saņēmējam jāizstrādā saimnieciskās attīstības plāns, kurš pamato investīciju nepieciešamību, jānoformē iesniedzamie dokumenti un jāīsteno projekts par pašu līdzekļiem, t.sk. kredītiem un līzīgiem. Atbalsta saņēmēja pienākums bija izstrādātajā projektā paredzētos darbus veikt noteiktos termiņos un pēc realizācijas izmaksu tāmes. Tika atbalstītas preces, piegādes un darbi, kuri bija ar ES dalībvalstu vai kandidātvalstu izcelsmi un bija jauni, vēlāk uz samaksu un darījumu

²⁸ Zemkopības ministrija, *ES budžets, KLP un KZP 2014-2020*. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/es-budzets-klp-un-kzp-2014-2020?id=2450#jump> skatīts 05.05.2015.

²⁹Eiropas Komisija, *SAPARD gada ziņojums – 2004.gads*. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/sapard2004/com573_lv.pdf. skatīts 05.05.2015.

aplīdzinošo dokumentu pamata LAD sedza daļu no projekta attaisnotajiem izdevumiem. Tāpat atbalsta kandidātam bija jāgarantē, lai LV un ES institūcijas varētu veikt uzraudzību un kontroli projekta realizācijas laikā un 5 gadus pēc maksājuma saņemšanas, jānodrošina brīva piekļūšana projekta gaitā iegādātām precēm, citai kustamai mantai un būvēm, kā arī nepieciešamiem dokumentiem un informācijai. Tāpat 5 gadus atbalsta saņēmējam bija jāiesniedz speciālas formas atskaites par saimniecības ražošanas rādītājiem³⁰. Tika noteikti vairāki ierobežojumi, lai iesniegtu projektus, projekta minimālā summa bija 4 233.76 EUR, maksimālā summa bija 152 415.18 EUR, katrā SAPARD apakšprogrammā 6 gadu laikā drīkstēja iesniegt ne vairāk kā 3 projektus 540 000 EUR apjomā, apsaimniekotajai, minimālajai graudaugu platībai bija jābūt 20 hektāriem, minimālajai summai par vienu iegādājamo vienību bija jābūt 71.14 EUR, pretendents bija jābūt vismaz 1.līmeņa lauksaimniecības izglītībai. Saimniecībai bija jābūt ekonomiskai dzīvotspējai vienu pilnu pārskata gadu pirms ieguldījumu veikšanas, kā arī jābūt grāmatvedības uzskaiti vismaz par vienu pilnu gadu pirms projekta realizācijas.

1.3.1. SAPARD apakšprogrammas

SAPARD Lauku attīstības programmā tika izveidotas vairākas apakšprogrammas: lauksaimniecības tehnikas, iekārtu un būvju modernizācija, lauksaimniecības zemju apmežošana, lauksaimniecības un zivsaimniecības produkcijas pārstrādes un mārketinga pilnveidošana, lauku ekonomikas dažādošana, veicinot alternatīvos ienākuma avotus un vispārējās lauku infrastruktūras uzlabošana³¹. Vislielākais realizēto projektu īpatsvars bija apakšprogrammā lauksaimniecības tehnikas, iekārtu un būvju modernizācija, projekti realizēti graudkopības nozarē³².

Lauksaimniecības tehnikas, iekārtu un būvju modernizācijas apakšprogrammas ietvaros, modernizētas un energoresursus taupošas ražošanas tehnoloģijas ir samazinājušās lauksaimniecības produkcijas ražošanas izmaksas un nodrošinājušās ražošanas apjomu pieaugumu. Palielinājās lauksaimniecības produkcijas vērtība un uzlabojās lauksaimnieciskās ražošanas efektivitāte, racionālas saimniecību struktūras izveide veicinājusi vides saglabāšanu, samazinot vides piesārņojumu no mājlopu mītnēm, kā arī pašmāju izejvielu

³⁰ Eiropas Komisijas regula Nr. 2222/2000, *par Kopienas atbalstu pirmspievienšanās pasākumiem lauksaimniecības un lauku attīstībai Centrāleiropas un Austrumeiropas kandidātvalstīs laikposmā pirms to pievienošanās*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R2222>.

³¹ Eiropas Komisija, *SAPARD gada ziņojums – 2004.gads*. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/sapard2004/com573_lv.pdf. skatīts 05.05.2015.

³² Lauku atbalsta dienests, *Latvijas lauku attīstības programma 2007.-2013.gads*. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lap_7_versija_04_06_2010.pdf skatīts 05.05.2015.

piegāžu pilnveidošanu pārstrādes ražotnēm, tādējādi paaugstinot pārstrādes rūpniecības ražīgumu un produkcijas kvalitāti³³.

Lauksaimniecības zemju apmežošanas apakšprogrammas ietvaros labiekārtota un dažādota lauku vide, paaugstinot pamesto zemju vērtību un kokrūpniecības izejvielas apjomu, tika apmežoti 1411,86 ha zemes. 31 lauksaimniecības uzņēmums ieguva alternatīvu ienākumu avotu no apmežošanas, vairojot darba iespējas laukos³⁴.

Lauksaimniecības un zivsaimniecības produkcijas pārstrādes un mārketinga pilnveidošanas apakšprogrammas ietvaros veicināta pārstrādes nozares pārstrukturizēšana un koncentrēšana, kā arī pārstrādes uzņēmumu produktivitātes uzlabošana un pārdotās produkcijas vērtības palielināšana. Kopumā pārstrādājot 14232 tonnas piena, 7485 tonnas gaļas kautuvēs un 4258 tonnas gaļas pārstrādes uzņēmumos, 3905 tonnas zivju pārstrādāti atbilstoši ES normām³⁵.

Lauku ekonomikas dažādošana, veicinot alternatīvos ienākuma avotus, apakšprogramma dažādojusi un palielinājusi nodarbinātību laukos. Jaundibināts 1 tehnikas pakalpojumu sniegšanas uzņēmums, uzlabots 1 amatniecības uzņēmums un 4 netradicionālās lauksaimniecības uzņēmumi, uzlabotas 30 gultasvietas lauku tūrismā, izveidots viens alternatīvā kurināmā ražošanas uzņēmums³⁶.

Vispārējās lauku infrastruktūras uzlabošanas apakšprogrammas ietvaros uzlabota zemnieku saimniecību un citu lauku uzņēmumu pievadceļi, lauku uzņēmumiem veikta apgāde ar tekošu ūdeni³⁷.

1.3.2. SAPARD programmas ieviešanas gaitā atklātās problēmas

SAPARD Latvijas Lauksaimniecības un lauku attīstības programmas izstrāde tika uzsākta jau 1999. gadā, taču pirmais pilnais programmas īstenošanas gads bija 2002.gads. SAPARD līdzekļi bija ierobežoti un tādēļ programmā tika iestrādāti nosacījumi, kas ierobežoja potenciālo atbalsta saņēmēju loku. Piemēram, kaut arī programmā tika atzīts, ka eļļas augu audzēšanai un pārstrādei, kā rapsis un ripsis ir lielas perspektīvas, tomēr šīs kultūras netika iekļautas atbalstāmo nozaru sarakstā. Viens no potenciālo atbalsta saņēmējus ierobežojošiem faktoriem bija ekonomiskā dzīvotspēja gadā pirms projekta iesniegšanas.

---

³³ Lauku atbalsta dienests, *Latvijas lauku attīstības programma 2007.-2013.gads*. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lap_7_versija_04_06_2010.pdf skatīts 05.05.2015.

³⁴ Turpat.

³⁵ Turpat

³⁶ Turpat

³⁷ Turpat

Tomēr daudziem uzņēmumiem, kas iepriekšējos gados bija ņēmuši kredītus un atdevuši, dzīvotspējas rādītājs izrādījās neatbilstošs. LAD drīkstēja izsludināt pieteikšanās kārtas tikai divas reizes gadā. Ņemot vērā šo apstākli, tik bremsēta, gan projektu iesniegšana, gan arī apgrūtināta pašu projektu izvērtēšana.

SAPARD programmu atbalsta saņēmējiem lielākās problēmas bija sagādājuši papildus nepieciešamo iesniedzamo dokumentu sagatavošana, cenu aptaujas noteikumu izpilde, biznesa plāna sagatavošana, kā arī tehnikas atbilstības sertifikātu un izziņu sagatavošana. SAPARD finansējuma izmantošanai šķēršļus radīja nodrošinājuma trūkums kredīta saņemšanai, noteiktie projekta realizācijas termiņi, ierobežojumi lietotas un ne ES un kandidātvalstu tehnikas iegāde un projektu iesniegšanai konkrētās lauksaimniecības produkcijas ražošanas nozarēs.

Atbalsta saņēmējus neapmierināja projektu iesniegšanas gala termiņi, projektu attaisnoto izdevumu minimālās un maksimālās summas ierobežojumi, konsultantu trūkums projektu izstrādei, tomēr SAPARD programmas ietvaros realizētie projekti palielināja lauksaimniecības produkcijas kvalitāti, ražošanas efektivitāti, paaugstināja dzīves apstākļus un labiekārtoja, uzlaboja Latvijas vidi.

2. VALSTS ATBALSTS UN SUBSĪDIJAS LAUKSAIMNIECĪBAI LATVIJĀ

2.1. Valsts izmaksātais atbalsts

Subsīdijas terminoloģijā skaidrojamas kā dotācijas, mērķfinansējums. Lauksaimniecības atbalstā ar subsīdijām saprot 100 % valsts finansējumu, kas paredzēts kādu noteiktu atbalsta programmu īstenošanai. Latvijā subsīdiju programmas tiek ieviestas, pamatojoties uz budžetā piešķirto finansējumu šim mērķim un nacionālajiem plānošanas dokumentiem, kur ir noteiktas prioritātes, ievērojot ES likumdošanas nosacījumus šajā jomā³⁸. Tradicionāli subsīdijas tiek piešķirtas lopkopības un augkopības attīstībai, savstarpējai un starptautiskai sadarbībai, tirgus veicināšanai, pārtikas kvalitātes shēmām, apdrošināšanas polišu izdevumu daļējai segšanai, ir jāveic arī tā sauktie pārejošie maksājumi – par iepriekšējā gadā uzņemtajām saistībām³⁹.

Valsts atbalstu iespējams iegūt, izpildot likumos un normatīvajos aktos esošās normas. Atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai var saņemt pretendenti, kuri nodarbojas ar primāro lauksaimniecības produktu ražošanu un saņēmuši īstermiņa aizdevumu apgrozāmajiem līdzekļiem vai ilgtermiņa kredītu, vai finanšu līzingu investīcijām, kas paredzēts jaunu lauksaimnieciskās ražošanas būvju būvniecībai un esošo būvju pārbūvei, iekārtu un tehnoloģiskā aprīkojuma iegādei, jaunas lauksaimniecības traktortehnikas, tās piekabju un puspiekabju, lauksaimniecībā izmantojamo tehnoloģisko agregātu iegādei, mobilo kalšu iegādei, vaislas lauksaimniecības dzīvnieku iegādei, lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei, kura tiek izmantota lauksaimniecības produkcijas ražošanai. Atbalsta apmērs ir summa, kas nepārsniedz aizdevuma gada procentu likmi 4 procentu apmērā vai faktisko likmi, ja kredītprocentu likme ir mazāka par 4 procentiem⁴⁰.

Lai mazinātu ārējo faktoru ietekmi uz lauksaimnieciskās produkcijas ražošanu, zemniekiem ir iespēja saņemt valsts atbalstu subsīdiju veidā ražošanas risku samazināšanai augkopības nozarē jau kopš 2000.gada un lopkopības nozarē kopš 2005.gada⁴¹.

³⁸ **Sabīna Alta**, *Kas ir subsīdijas, Saimnieks*. 02.04.2009. Pieejams: <http://www.saimnieks.lv/Vide/6055> skatīts 04.05.2015.

³⁹ **Gundega Skagale**, *Atbalsts subsīdijām mazāks, Latvijas Avīze*, 2015. Pieejams: <http://m.la.lv/atbalsts-subsidijam-mazaks-saruna-ar-zm-specialisti-birutu-ingilavicuti/> skatīts 05.05.2015.

⁴⁰ Lauku atbalsta dienests, *Valsts atbalsta veidi*. Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/valsts-atbalsts/valsts-atbalsta-veidi/> skatīts 04.05.2015.

⁴¹ **Gundega Skagale**, *Atbalsts subsīdijām mazāks, Latvijas Avīze*, 2015. Pieejams: <http://m.la.lv/atbalsts-subsidijam-mazaks-saruna-ar-zm-specialisti-birutu-ingilavicuti/> skatīts 05.05.2015.

Apdrošināšanas polišu kompensēšana atbalsta mērķis ir veicināt lauksaimnieku iesaistīšanos lauksaimniecības nozaru riska mazināšanā, daļēji sedzot apdrošināšanas polises iegādes izdevumus par kultūraugu un produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku apdrošināšanu. Atbalstu var saņemt par apdrošināšanas polisēm, par kurām apdrošināšanas prēmija iemaksāta pilnā apmērā. Atbalstu piešķir 50 procentu apmērā atbilstoši noslēgtajiem līgumiem starp apdrošināšanas sabiedrībām un apdrošināšanasņēmējiem, taču nepārsniedzot atbalsta kopsummu, kas paredzēta šim mērķim⁴². Nākotnē plānots atbalsta apjomu samazināt līdz 30 procentiem.

Papildus vienotajam platības maksājuma (tiešajiem maksājumiem) lauksaimnieki var saņemt pārejas valsts tiešos maksājumus (PVTM) un pārejas valsts atbalstu (PPVA) jeb divu veidu maksājumus – ar ražošanu saistītos maksājumus un no ražošanas atdalītos maksājumus. PVTM ir papildu maksājumi atsevišķu lauksaimnieciskās produkcijas ražošanas virzienu stimulēšanai. Atbalsts ir saistīts ar lauksaimniecisko ražošanu atbalsta pieprasījuma iesniegšanas gadā, to iespējams saņemt par zālāju un linu sēklām, kartupeļu cieti, lopiem, nokautiem vai eksportētiem liellopiem, zīdītāj-govīm, telītēm, aitu mātēm⁴³. PPVA ir no ražošanas atdalīti maksājumi par noteiktā vēstures jeb references perioda lauksaimnieciskās ražošanas platību hektāros vai saražoto lauksaimniecisko produkcijas vienību daudzumu, atbalstu iespējams saņemt par atbilstošām laukaugu, lopbarības kultūrām, pienu, nokautiem un eksportētiem liellopiem, kā arī, īpašos gadījumos - jaunajiem lauksaimniekiem⁴⁴.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem par ikgadējo valsts atbalstu lauksaimniecībai un tā piešķiršanas kārtību 2009. gada valsts atbalstam paredzētais finansējums bija 23 024 498 EUR. Izmaiņas ir būtiskas attiecībā pret 2007. gadu un 2008. gadu, kad atbalstam subsīdiju veidā no valsts budžeta katru gadu tika piešķirti 45 617 860 EUR jeb gandrīz 2 reizes vairāk kā 2009.gadā. Valsts atbalsta finansējums turpina samazināties, 2010.gadā kopējais finansējums 15 5413 066 EUR, 2012.gadā 9 855 016 EUR., 2015.gadā saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem paredzētais valsts finansējums ir 8 720 490 EUR, tas ir sarucis vēl par trīs reizēm salīdzinoši ar 2009.gada finansējumu. Vislielākā summa – 4,9 miljoni EUR

---

⁴² **Gundega Skagale**, *Atbalsts subsīdijām mazāks*, *Latvijas Avīze*, 2015. Pieejams:

<http://m.la.lv/atbalsts-subsidijam-mazaks-saruna-ar-zm-specialisti-birutu-ingilavicuti/> skatīts 05.05.2015.

⁴³ Zemkopības ministrija, *Latvijas papildu valsts tiešie maksājumi (PVTM)*. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/latvijas-papildu-valsts-tiesie-maksajumi-pvtm-?id=2293#jump> skatīts 04.05.2015.

⁴⁴ Lauku atbalsta dienests, *Atdalītais PPVA par platībām*. Pieejams: [http://www.lad.gov.lv/lv/par-mums/arhivs/2007-2014-gada-planosanas-periods/tiesie-maksajumi-2/atdalitais-ppva-par-platibam-\(apl\)-4/](http://www.lad.gov.lv/lv/par-mums/arhivs/2007-2014-gada-planosanas-periods/tiesie-maksajumi-2/atdalitais-ppva-par-platibam-(apl)-4/) skatīts 04.05.2015.

atvēlēti lopkopībai, 1,1 miljons EUR novirzīts apdrošināšanas polišu daļējai segšanai, trešā lielākā daļa subsīdiju naudas ir atvēlēta pārejošiem maksājumiem – 807 000 EUR⁴⁵.

2.2. Nodokļu atvieglojumi

Valsts lauksaimniekus atbalsta, piešķirot no akcīzes nodokļa atbrīvotu dīzeļdegvielu (gāzeļļu), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei – no 85-100 l/ha katru gadu. Līdz 2010.gada 01.jūlijam lauksaimnieki dīzeļdegvielu sākotnēji iegādājās ar akcīzes nodokli, taču to valsts atmaksāja. Lai nodokli saņemtu atpakaļ, lauksaimnieki Valsts ieņēmumu dienestā iesniedza pieprasījumu, iekļaujot sekojošus dokumentus: pavadzīmes, maksājumu uzdevumus, izziņas no pašvaldībām par apstrādāto lauksaimniecības zemi, kuras arī izsniedza 7-14 dienu laikā. VID izskatīja un pārbaudīja iesniegumus un 30 dienu laikā atmaksāja akcīzes nodokli. Ja budžetā naudas nepietika, akcīzes nodokļa atmaksa tika aizkavēta pat vairāk kā mēnesi. 2007.gadā no valsts atmaksātais akcīzes nodoklis bija 0.253 EUR par vienu lauksaimnieciskajā ražošanā izmantoto degvielas litru, 2008.gadā 0.275 EUR; 2009.gadā 0.333 EUR⁴⁶.

2010.gada 01.jūlija sāka darboties vienota sistēma bezakcīzes degvielas iegādei, kurai var sekot līdz gan degvielas piegādātāji, gan lauksaimnieki, gan LAD, sistēma atļāva dīzeļdegvielas tirgošanu bez akcīzes nodokļa MK noteikumos apstiprinātā apjomā uz vienu deklarēto hektāru lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, līdz ar to lauksaimniekiem nav jāiegulda papildu līdzekļi degvielas iegādei. Šobrīd dīzeļdegvielu var iegādāties no degvielas tirgotājiem, kas saņēmuši licenci bezakcīzes dīzeļdegvielas tirgošanai, gan šīs degvielas tirgotājam, gan pārdevējam jābūt reģistrētam LAD⁴⁷. Akcīzes nodokļa atbrīvojumu dīzeļdegvielas iegādei ir tiesīgs saņemt lauksaimniecības produkcijas ražotājs par kārtējā gada atbalstam deklarēto hektāru skaitu pēc stāvokļa uz 15.jūniju, kas ir apstiprināts vienotā platības maksājuma saņemšanai LAD, par kuriem neto apgrozījums no lauksaimnieciskās ražošanas ir ne mazāks kā 284,57 EUR no hektāra (neieskaitot saņemto valsts un Eiropas

---

⁴⁵Zemkopības ministrija, *Sadalīts 2015.gada valsts atbalsts lauksaimniekiem*. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/presei/sadalits-2015-gada-valsts-atbalsts-lauksaimniekiem?id=4276> skatīts 05.05.2015.

⁴⁶ LR MK noteikumi Nr.528, *Kārtība, kādā lauksaimniecības produkcijas ražotājiem atmaksā akcīzes nodokli par dīzeļdegvielu (gāzeļļu) un dīzeļdegvielu (gāzeļļu), kurai ir pievienota rapšu sēklu eļļa vai no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=161640> skatīts 04.05.2015.

⁴⁷ LR MK noteikumi Nr.344, *Kārtība, kādā no akcīzes nodokļa atbrīvo dīzeļdegvielu (gāzeļļu), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīķiem*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=229769> skatīts 06.05.2015.

Savienības atbalstu, izņemot bioloģiskās produkcijas ražotājus) atbilstoši Valsts ieņēmumu dienestā iesniegtajai gada ienākumu deklarācijai vai uzņēmuma gada pārskatam par iepriekšējo taksācijas gadu. Bez akcīzes dīzeļdegvielu piešķir vairākās kārtās, nepārsniedzot 100 litru apjomu uz 1 LIZ hektāru saimnieciskajā gadā – no 01.jūlija līdz nākamā gada 30.jūnijam. Ministru kabineta noteikumos katru gadu tiek noteikts maksimālais kopējais dīzeļdegvielas daudzums, kam piemēro atbrīvojumu no akcīzes nodokļa, ja kopējais aprēķinātais dīzeļdegvielas apjoms pārsniedz maksimālo noteikto dīzeļdegvielas apjomu, lauku atbalsta dienests veic proporcionālu samazinājumu dīzeļdegvielas daudzumam uz vienu hektāru, tā piemēram 2013./2014. saimnieciskajam gadam tika noteikta likme – 96 litri par LAD deklarētās atbalsttiesīgās platības vienu hektāru.

Sistēmai, kas pastāv jau no 2010.gada, ir arī savi trūkumi, ja zemi iznomā pēc termiņa, kad iesniedz platību pieteikumu LAD, tātad tas notiek pēc attiecīgā gada 15.jūnija, tad pirmajā gadā uz jauniegūtiem LIZ hektāriem akcīzes nodokļa atvieglojumi neattiecas, līdz ar to samazinās konkurētspēja un izaugsmes iespējas uzņēmumiem, kuri paplašina sējplatības pēc platību pieteikuma iesniegšanas LAD ražošanas attīstībai jau tekošajā gadā.

Sākot ar 2015.gada oktobri no akcīzes nodokļa atbrīvotā dīzeļdegviela tiks iekrāsota (marķēta), lai samazinātu degvielas izmantošanu citiem mērķiem, nevis tikai lauksaimniecības produkcijas ražošanai. Lauksaimnieki marķētās degvielas ieviešanu uztver negatīvi, saistot to ar papildus izdevumiem nākotnē – papildus degvielas tvertnes iegāde, papildus aprīkojums degvielas tvernei, papildus uzskaites veikšana, papildus loģistikas izdevumi.

Svarīgs aspekts lauksaimniekiem valsts izstrādātajā nodokļu politikā ir likumā par Uzņēmuma ienākuma nodokli iestrādāts punkts par nodokļa atlaidi nodokļa maksātājiem, kas veic lauksaimniecisko darbību. Atlaide ir noteikta taksācijas gadā 14,23 EUR apmērā par katru lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru no UIN maksājuma. Noteikto nodokļa atlaidi var piemērot, ja lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība ir deklarēta un apstiprināta vienotā platību maksājuma saņemšanai saskaņā ar normatīvajiem aktiem par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmas ietvaros, ziņas iegūstot no LAD, kas tieši nodarbojas ar līdzekļu izmaksāšanu un administrēšanu Latvijas lauksaimniekiem, vai, ja nodokļa maksātājs vienlaikus ar deklarāciju ir iesniedzis Valsts ieņēmumu dienestam pašvaldības izsniegtu izziņu par zemes platību, kas faktiski tiek izmantota lauksaimniecības produkcijas ražošanai⁴⁸.

Sākot ar 2012.gada 01.janvāri likumā par Iedzīvotāju ienākuma nodokli noteikts, ja īpašnieks gūst ienākumu no īpašuma, iznomājot vai izīrējot nekustamo īpašumu (arī pārdodot

⁴⁸ LR likums, *Par uzņēmuma ienākuma nodokli*, Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=34094> skatīts 05.05.2015.

īres tiesības), nododot lietu tālāk apakšnomniekam vai apakšīrniekam, iznomājot kustamo mantu vai gūstot samaksu par dabas resursu izmantošanu vai izmantošanas aprobežojumiem, var neregistrēties Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējs. Neregistrējoties kā saimnieciskās darbības veicējs, VID maksātājam izsniedz izziņu, ka, aprēķinot IIN no šādas saimnieciskās darbības gūtā ienākuma, nodokļu maksātājam ir tiesības piemērot 10% nodokļa likmi, nevis aktuālo 23 % likmi⁴⁹. Tādejādi lauksaimnieki, kas veic nomas maksu maksāšanu par apsaimniekotajiem lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem, reģistrējot nomas līgumus VID, ir tiesīgi piemērot darījumam 10% likmi un būt konkurētspējīgāki lauksaimniecības nozarē.

2.3. Kreditēšanas politikas atbalsts

2009.gada nogalē Latvijas lauku attīstības programmas (turpmāk LAP) 2007.-2013.gadam atbalstam Uzraudzības komiteja konceptuāli vienojās par kredītu fonda izveidi no LAP finanšu līdzekļiem ar mērķi veicināt aizdevumu pieejamību un LAP finanšu līdzekļu apguvi, kas ekonomikas krīzes iespaidā ir palēninājusies. Kredītu fonda mērķis ar finanšu starpnieku palīdzību atbalstīt pretendētus, tiem nodrošinot pieeju aizdevumiem ar samazinātu procentu likmi. Procentu likmes noteikšanā tiek ņemts vērā atbalsta pretendenta kredītrisks un nodrošinājums.

Atbalsta pretendenti, kas iesnieguši projektus fondu apgūšanai, ļoti bieži finanšu trūkuma dēļ pieprasa projekta īstenošanas pagarinājumus vai atsakās no to īstenošanas vispār, jo nespēj īstenot projektus sākotnēji noteiktā termiņā, nespēj piesaistīt aizņēmumus no kredītiestādēm. Līdz ar to tiek nelietderīgi izlietoti līdzekļi projektu izstrādei, kā arī lauksaimniecības atbalsta dienesta administratīvais resurss projektu vērtēšanai. Piemēram, pasākumā lauku saimniecību modernizācija 2007.-2008. gadā tika iesniegti 900 projekti, bet pēdējās kārtās tos skaits samazinājies līdz 200-400 projektiem.

Lai saņemtu kredītu fonda aizdevumu, atbalsta pretendētājam brīvi izvēlēta kredītiestādē jāiesniedz LAD apstiprinātu investīciju projekta iesniegumu. Pēc tā izvērtēšanas, kredītiestāde noslēdz līgumu ar fonda pārvaldītāju un pieprasa nepieciešamo kredītlīdzekļu apmēru katram investīciju projektam. Fonda pārvaldītājs saskaņā ar noslēgto līgumu pārskaita naudu kredītiestādei. Kredītiestāde izsniedz aizdevumu atbalsta pretendētājam, pamatojoties uz LAD lēmumu. Maksimālais Kredīta fonda apmērs tika noteikts 142 miljonu EUR apmērā, taču sākotnēji programma darbojās ar daudz mazāku līdzekļu apjomu. Kredītus bija iespējams

---

⁴⁹ LR likums, *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli*, Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=56880> skatīts 05.05.2015.

saņemt tikai ilgtermiņa investīcijām – būvēm un ar tām saistīto iekārtu iegādei. Aizdevumu atbalsta pretendents izsniedza gan eiro, gan latos pēc pretendenta pieprasījuma, un maksimālais atbalsta pretendents izsniegtā aizdevuma termiņš tika noteikts - 15 gadi.

Lauksaimnieku apgrozāmo līdzekļu aizdevumu programmas izpildes administrēšanu uzticēja Hipotēku bankai, kurai daudzu gadu garumā bija uzkrāta liela pieredze lauksaimnieku kreditēšanā. Hipotēku banka no 2014.gada 01.janvāra strādā ar jaunu nosaukumu – valsts akciju sabiedrība „Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum” (turpmāk ALTUM). ALTUM turpina sniegt atbalstu Latvijai nozīmīgām jomām, tai skaitā biznesa uzsākšanai un paplašināšanai, mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai, lauksaimnieku atbalstam. Šobrīd ALTUM turpina īstenot valsts atbalsta programmas ne tikai lauksaimniecībā, bet arī finansē mazo un vidējo uzņēmumu attīstību, veicinot uzņēmējdarbības uzsākšanu un atbalstot citas uzņēmējdarbības jomas⁵⁰.

Aizdevumi programmas ietvaros pieejami šādiem Latvijas Republikā reģistrētiem saimnieciskās darbības veicējiem⁵¹:

- 1) zemnieku saimniecībām, kuras nodarbojas ar lauksaimniecības produktu ražošanu,
- 2) lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām, kas atbilst normatīvajos aktos par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanu noteiktajām prasībām,
- 3) augļu un dārzeņu ražotāju grupām.

ALTUM īsteno sešas kreditēšanas valsts atbalsta programmas, tai skaitā divas programmas, kas paredzētas tieši lauksaimniekiem – apgrozāmo līdzekļu aizdevumi lauksaimniekiem un zemes iegādes kreditēšanas programma.

Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu piedāvā no 7 000 EUR līdz 1 000 000 EUR, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām - līdz 2 850 000 EUR, ar atmaksas termiņu līdz 24 mēnešiem, nosakot fiksētu aizdevuma procentu likmi no 4%⁵².

Aizdevumiem iespējams piesaistīt Lauku attīstības fonda garantijas. Programmā ir noteikti ierobežojumi attiecībā uz atbalstāmajām darbības sfērām. Kā aizdevuma galvotāji var tikt piesaistīti uzņēmuma īpašnieki, kuriem pieder vismaz 10% kapitāla daļu⁵³.

Zemes iegādes aizdevumu piešķir lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai un uz tās esošu būvju iegādei, ja būvju kadastrālā vērtība

---

⁵⁰ ALTUM banka, *Par ALTUM*. Pieejams: http://www.hipo.lv/lv/par_banku/jaunumi/20131228_no_2014_gada_1janvara_hipoteku_bankas_jaunais_vards_altum skatīts 20.05.2015.

⁵¹ ALTUM banka, *Apgrozāmie līdzekļi lauksaimniekiem*. Pieejams: http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/apgrozamo_lidzeklu_aizdevumi_lauksaimniekiem skatīts 05.05.2015.

⁵² Turpat

⁵³ Turpat

nepārsniedz 30% no zemes kadastrālās vērtības. Aizdevuma nosacījumi nosaka, ka viens saimnieciskās darbības veicējs vai savstarpēji saistītas personas var saņemt vairākus zemes iegādes aizdevumus, kuru kopsumma nepārsniedz 430 000 EUR, aizdevuma termiņu nosakot līdz 20 gadiem, kā arī zemes iegādes aizdevuma summa nevar pārsniegt 300% no iegādājamās zemes platības tirgus vērtības, kas norādīta neatkarīga sertificēta vērtētāja LAF adresētā iegādājamās zemes novērtējumā. Ja zemes iegādes aizdevuma summa pārsniedz 100%, aizņēmējam ir jāsniedz papildu nodrošinājums⁵⁴. Šobrīd piešķirto aizdevumu gada procentu likme ir 3,147%, tā atkarīga no Valsts kases resursu cenas un tiek pārskatīta ik pēc 6 mēnešiem. Zemes iegādes aizdevumus var piešķirt saimnieciskās darbības veicējam, kas atbilst šādiem kritērijiem⁵⁵:

- ilgāk nekā gadu ražo Līguma par ES darbību I pielikumā minētos lauksaimniecības produktus, izņemot īscirtmeta atvasāju sugas (prasību neattiecinā uz jauniekiem lauksaimniekiem);
- ir reģistrējies (vai jaunā lauksaimnieka gadījumā reģistrēsies līdz aizdevuma izsniegšanai) VID kā nodokļu maksātājs vai saimnieciskās darbības veicējs;
- aizņēmējam nav nodokļu parādi vai ir rakstiska vienošanās ar VID par nodokļu parāda atmaksas grafiku un šī vienošanās tiek pildīta, kā arī, ja pārmaksātā nodokļu summa ir lielāka par nodokļu parādu;
- atbilstoši VID iesniegtajai gada ienākumu deklarācijai vai uzņēmuma gada pārskatam par pēdējo noslēgto gadu tā ieņēmumi no lauksaimniecības produktu ražošanas ir vismaz 284 EUR no viena hektāra, ieņēmumos iekļaujot ES atbalstu pasākumā agrovide vai apakšpasākumos agrovides maksājumi, bet neskaitot citu saņemto valsts un ES atbalstu.

Zemes iegādes kredītēšanas programmas īstenošanas kārtību reglamentē LR Ministru kabineta Nr.381 Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai⁵⁶. ALTUM šīs programmas ietvaros veic aizdevumu pieteikumu pieņemšanu, izvērtēšanu, aizdevumu izsniegšanu un administrēšanu, bet lēmumu par aizdevuma piešķiršanu, pamatojoties uz ALTUM ieteikumu, pieņem VAS „Lauku attīstības fonds” (LAF). Līdz 2015.gada 15.aprīlim LAF ir pieņēmis 586 lēmumus par

---

⁵⁴ALTUM banka, *Zemes iegādes kredītēšanas programma*. Pieejams: http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/zemes_iegades_kreditesanas_programma skatīts 05.05.2015.

⁵⁵ Turpat

⁵⁶ LR MK noteikumi Nr.381, *Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanā*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=248801> skatīts 10.05.2015.

aizdevumu piešķiršanu par kopējo summu 29 663 823.77 EUR, par apstiprināto aizdevumu summu plānots iegādāties kopumā 15 058 ha lauksaimniecībā izmantojamas zemes.⁵⁷

Lemjot par aizdevuma piešķiršanu, ALTUM izvērtē uzņēmuma spēju atmaksāt aizdevumu: tiek pārbaudīta aizņēmēja kredītvēsture, analizēta uzņēmuma finanšu situācija, ienākumu un izdevumu struktūra, līdzšinējā darbība, plānotā ienākumu, izdevumu prognoze un finanšu stāvoklis nākamajam ražošanas ciklam, tiek plānota naudas plūsma tuvākajiem 12 mēnešiem un izvērtēta aizdevuma nodrošinājuma pietiekamība, kā arī citi faktori⁵⁸.

2015.gada 15.aprīlī ir noslēdzies vienotās attīstības finanšu institūcijas izveides process, vienotā institūcijā apvienojās trīs institūcijas, kas sniedz atbalstu finanšu instrumentu veidā ALTUM, „Latvijas Garantiju aģentūra” (LGA) un „Lauku attīstības fonds” (LAF), jaunās institūcijas nosaukums ir AS „Attīstības finanšu institūcija Altum”. Visas vienotās institūcijas akcijas pieder Latvijas valstij, akciju turētāji ir Latvijas Republikas Finanšu, Ekonomikas un Zemkopības ministrijas. Līdz šim trīs atsevišķo institūciju sniegto valsts atbalstu garantiju, aizdevumu un citu finanšu instrumentu veidā turpmāk nodrošinās vienotā finanšu institūcija⁵⁹. Uzņēmējdarbības valsts atbalsta sniedzozo institūciju apvienošana vienā organizācijā veicinājusi valsts atbalsta programmu pieejamību un novērsusi atbalsta instrumentu sadrumstalotību. Apvienojot pieredzi un resursus, kā arī koncentrējot tos vienuviet, klienti iegūs vajadzībām atbilstošu atbalstu, bet valsts – efektīvāku atbalsta instrumentu pārvaldību.

---

⁵⁷VAS Lauku attīstības fonds, *Izveidota vienotā finanšu attīstības institūcija*. Pieejams: <http://www.laf.gov.lv/> skatīts 10.05.2015.

⁵⁸ALTUM banka, *Zemes iegādes kredīšanas programma*. Pieejams: http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/zemes_iegades_kreditesanas_programma skatīts 05.05.2015.

⁵⁹VAS Lauku attīstības fonds, *Izveidota vienotā finanšu attīstības institūcija*. Pieejams: <http://www.laf.gov.lv/> skatīts 10.05.2015.

3. SIA „ZS VEGI” RAŽOŠANAS SPECIALIZĀCIJA

3.1. SIA „ZS VEGI” dibināšana un attīstība

Zemnieku saimniecība „Veģi” dibināta 1993.gada 6.maijā Rīgas rajona Sējas pagasta „Veģos”. Tā atrodas tikai 10 km no Saulkrastiem, arī Rīga ir pavisam netālu - tikai 50 km attālumā. Tās dibinātājs – Gatis Karlovs. Sākotnēji saimniecībai piederēja 3,3 ha un tajā strādāja 2 cilvēki – tikai ģimene, ražas novākšanas laikā piesaistot arī vecākus. Pirmajā pastāvēšanas gadā saimniecībā audzēja dārzeņus, kartupeļus un zemenes, kurus realizēja veikalos, tirgū, vairumtirgotājiem. Tika izmantota tehnika, kas piederēja Gata Karlova vecākiem – privatizēta no kolhozu laikiem, atjaunota no lūžņiem, kā arī iegādāta no dažādiem saimniekiem visā Latvijā. Traktori, augsnes apstrādes mašīnas un kartupeļu novācamā tehnika bija no padomju laikiem, tātad - veca, nolietota, labākā gadījumā mazlietota. 1993.gadā pēc veiksmīgas kartupeļu ražas realizācijas tika iegādāti pirmie divi jauni traktori: MTZ - 82 un T – 25A, kas deva iespēju saimniecībai attīstīties un jau bez papildus riskiem plānot darbus.

1994.gadā, lai paplašinātu saimniecību un sāktu nodarboties ar ražošanu efektīvāk, tika iegādāti divi arkli, divi kāpurķēžu traktori DT-75, kultivators, sējmašīna JUKO, kuras darba platums bija 4 metri. Tika iesēti arī pirmie graudaugi – mieži. Zemes platības papildus tika iznomātas no kaimiņiem – pilsētniekiem, kuras tie bija atguvuši mantojuma ceļā, taču ar lauksaimniecību nenodarbojās, kā arī no vietējiem iedzīvotājiem, kuri paši sev piederošās zemes platības neapsaimniekoja. Saimniecība turpināja paplašināties, pārveidoties, piemēroties tirgus pieprasījumam un nostiprināties veitējā tirgū.

Kopš 2002.gada SIA „ZS VEGI” aktīvi izmanto lauksaimniecības atbalsta programmas, piedaloties dažādu projektu realizācijā. 2002.gadā sākās pirmsiestāšanās Eiropas Savienības projektu realizācija - SAPARD. Programmas ienesa jaunu lēcību saimniecības attīstībā, veicināja konkurētspēju, kā arī labas lauksaimniecības prakses ievērošanas noteikumu realizēšanu. Nākamais straujais attīstības solis tika veikts 2004.-2005.gadā, realizējot 2 ELVGF projektus.

2009.gadā ZS „Veģi” tika reorganizēta no zemnieku saimniecības par sabiedrību ar ierobežotu atbildību „ZS VEGI”, par kuras vienīgo īpašnieci kļuva Inese Karlova. Saimniecības galvenā pamatnodarbošanās ir graudaugu un rapšu audzēšana – rudzu, ziemas un vasaras kviešu, miežu, kā arī ziemas un vasaras rapšu audzēšana. Pēdējos gados tiek paplašināts audzējamo kultūru klāsts, audzējot pļavas auzeni sēklas ražošanai, griķus un lauku pupas.

2007., 2008. un 2009.gadā SIA „ZS Veģi” bija lielākā rudzu audzēšanas saimniecība Latvijā. Kopējā saimniecības apstrādātā zemes platība 2009.gadā, izmantojot īpašumā un nomā esošās platības, bija 1 785,31 ha zemes, rudzi tika audzēti vairāk kā 1 200 ha platībā, pārējā platībā audzējot vasaras kviešus, ziemas rudzus un ziemas rapsi.

Pateicoties iespējām jaunu tehnoloģiju ieviešanai – subsīdijas, Eiropas atbalsts, struktūrfondi – no 2007.gada saimniecībā pāriet uz minimālo augsnes apstrādi jeb bezaršanas tehnoloģijām. Tiek arī tikai tie tīrumi, kur tehnoloģijas vai augsnes īpatnību dēļ minimālā augsnes apstrāde nav iespējama, tas ļauj samazināt darba izmaksas, kā arī laika un degvielas patēriņu uz 1 hektāru. Jaunās tehnoloģijas samazinājušas riskus – graudaugi tiek iesēti optimālos termiņos, kas savukārt nodrošina stabilāku un prognozējamāku ražas ieguvu. Protams, šīm tehnoloģijām ir arī savi mīnusi: savairojas kaitēkļi, gliemji, slimību izraisītāji augu atliekās. Galvenie plusi: augsnes virskārtā tiek iestrādātas augu atliekas, uzlabojas augsnes auglība, augsnē vieglāk pa porām pārvietojas ūdens un barības vielas, jo tā netiek sablīvēta, palielinās slieku daudzums, kas veicina augu atlieku pārstrādāšanu.

Saimniecība savu darbību izvērsusi vairākos novados - Mālpils, Siguldas un Sējas. Līdz ar to tika izveidoti 2 iecirkņi, katrā no tiem atrodas angārs – tehnikas novietne ar remonta un atpūtas zonu darbiniekiem. Katrā iecirknī atrodas tehnika, kā arī tajā strādā 4-6 traktoristi, kas nodrošina pilnīgu kultūraugu audzēšanas tehnoloģijas ievērošanu. Lauku apskati un tehnoloģijas izstrādā agronomi. Tehniku izvēlas, organizē remontus un rezerves daļu piegādi, un lauku darbus saimniecības mehāniķis. Tehnika augsnes apstrādei, sēšanai un ražas novākšanai regulāri jāpapildina un jāmaina, lai spētu konkurēt vietējā tirgū, lai sētu, augsni strādātu, mešlotu, miglotu un ražu vāktu optimālos termiņos. Lai tehnikas klāsts būtu pietiekams SIA „ZS Veģi” esošo sējplatību apstrādāšanai, apsēšanai un sējumu novākšanai, nodarbinot esošo darbaspēku un mazinot riskus lauksaimniecības zemju apstrādei un stabili ražu ieguvei, tiek veikta plānošana, uzskaitē un darbu analīze. Saimniecībā ir pietiekošs, pat ar rezervi, tehnikas nodrošinājums, tādēļ tiek domāts par tās efektīvāku izmantošanu. Tiek sniegti pakalpojumi kaimiņu saimniecībām – augsnes apstrādē, sēšanas darbos, zālāju sēklu kulšanā, miglošanā, kaļķošanā, kā arī graudaugu novākšanas darbos. Svarīgi, lai arī saimniecības darbinieki būtu spējīgi konstruēt, pārveidot un pielāgot tehniku, lai samazinātu servisu izmaksas, nebūtu papildus izdevumi. Saimniecībā ir gan metināšanas, gan virpošanas iekārtas.

Saimnieku prātus aizvien nodarbina jautājums, kādu tehniku lietot – krievu vai ārzemju. Saimniecības viedoklis ir, ka no vienas puses mazie „padomijas” traktori ir ekonomiski izdevīgāki, tiem vieglāk sameklēt rezerves daļas, taču remontu ir bieži, lūzumi

neprognozējami jau no pirmā izmantošanas gada, jaudas nepietiekošas, negarantē agrotehnisko darbu savlaicīgu paveikšanu; no otras puses Eiropas Savienībā ražotā lielgabarīta tehnika ne tikai ir droša un efektīva darbos, bet arī tikpat droša lietotāja (traktora vadītāja) veselības sardzē. Pēc daudziem darba gadiem uz *MTZ 82* strādājošajiem traktoristiem ir pamatīgi cietusi mugura, kājas, locītavas – bez ārsta palīdzības nekā. Tajā pat laikā, ne jau skaistuma dēļ, Eiropas Savienības teknikai ir mīksti, ērti sēdekļi, vieglāka vadāmība, dažādi filtri un kondicionieri komforta uzlabosānai un labākas darba vides radīšanai – tas nodrošina traktora vadītāja komfortu un viņa veselības aizsardzību. SIA *ZS Veģi* traktortehnikā var ieliet pat līdz 500 litriem degvielas, kura izlieto diennakts laikā, ja strādā intensīvi visas 24 stundas. Traktori ir izturīgi, tie spēj strādāt bez pārtraukuma vairākas diennaktis, sezonas laikā var paļauties uz tā darba ražīgumu, bez pamatīgiem lūzumiem. SIA „*ZS Veģi*” izvēlas 100% apmērā Eiropā ražoto tehniku, svarīgi, ka iegādājoties ES ražotu tehniku ir pieejams struktūrfondu atbalsts ar intensitāti pat līdz 40% no vērtības, ja tiek izstrādāti un iesniegti prasībām atbilstoši projekti.

Saimniecības attīstībā būtisks solis tika sperts 1998.gadā, kad 1987.gadā iegādāta graudu kalte Pabažos. Tā bija viena no jaunākajām un modernākajām kaltēm Latvijā. Graudaugu un rapšu audzēšanas procesā riski tika samazināti līdz minimumam – viss audzēšanas un kvalitatīvu graudu sagatavošanas process tirdzniecībai varēja notikt saimniecībā uz vietas. Līdz ar kaltes iegādi tika nodrošināta produkcijas glabāšana un SIA „*ZS Veģi*” kļuva mazāk atkarīga no graudu cenas tirgus svārstībām – visu saražoto produkciju var uzglabāt un pārdot saimniecībai izdevīgā brīdī, kad graudu cenas biržā ir augstākās. Saimniecība sākotnēji graudu līgumus nākamajai ražai slēdz par apjomiem, pieņemot, ka iegūtās ražas daudzums no viena hektāra nepārsniegtu 1-2 tonnas, vēlāk notiek cenu fiksācija, kā arī tālāku līgumu slēgšana par iepriekš neieskaitīto, bet iegūto ražu. Izmantojot SIA „*GP-Investīcijas*” pārvaldājumu pakalpojumus, graudi un rapši tiek vesti uz ostām, lai eksportētu ne tikai uz ES valstīm, bet arī Āfriku, Austrumiem, pat Ameriku. Graudu kaltes pieņemšanas, kaltēšanas un uzglabāšanas jauda nodrošināja 4 140 tonnu graudu uzglabāšanu vienlaicīgi. Graudus iegādātajā kaltē iespējams izvietot 42 torņos, no kuriem 18 torņi ir ar ietilpību 30 t katrā, 24 torņi – ar ietilpību 150 t katrā. Kaltēšanas jauda 15- 20 tonnas vienā stundā.

Darbinieku skaits SIA „*ZS Veģi*” ir palielinājies četras reizes kopš saimniecības darba pirmsākumiem, rezultāti apkopoti tabulā 3.1.

SIA „ZS Veģi” patstāvīgo un sezonas darbinieku skaits, cilvēku skaits⁶⁰

	Patstāvīgo darbinieku skaits	Sezonas darbinieku skaits
2002	5	2
2003	7	2
2007	14	2
2008	20	2
2009	18	2
2012	24	-
2013	21	1
2014	20	1

Saimniecībā 2002.gadā strādāja 5 patstāvīgie un 2 sezonas darbinieki, piecu gadu laikā darbinieku skaits gandrīz trīskāršojies, bet 2014.gadā pastāvīgi nodarbināto skaits sasniedza 20 darbiniekus, papildus sezonā nodarbinot vairs tikai vienu darbinieku. Darbinieku skaits strauji palielinājies, jo pieaugušas sējplatības un uzcelta pirmapstrādes graudu kalte. 2008.gadā darbinieku skaits ir bijis par diviem lielāks kā 2009.gadā, tas izskaidrojams ar saimniecības strukturizēšanu, dažādu pakalpojumu piesaisti no ārpusē, tehnikas parka modernizēšanu, jaunu datorprogrammu iegādi. Uzņēmumā netiek algota grāmatvede, šī procesa organizēšana, kā arī loģistikas pakalpojumu jeb kravas transporta pakalpojumus nodrošināšana notiek uz līguma pamata ar SIA „GP-Investīcijas”, tādējādi samazinot izmaksas uz nepilnas slodzi strādājošiem darbiniekiem. Ražas novākšanas laikā sākotnēji tika pieņemti darbā 2 sezonas darbinieki – viens cilvēks kaltē, viens - lauku darbiem, kura pienākumi ir veikt augsnes apstrādi un graudu transportēšanu ar traktoru. Tomēr šobrīd, kad saimniecībā pastāvīgi strādā 20 darbinieki, darbi ražas novākšanas laikā un ikdienā tiek organizēti pašu spēkiem. Tiek pieņemts viens sezonas darbinieks – laborants, jeb cilvēks, kurš ražas laikā strādā graudu kaltē, veic ienākošo un izejošo kravu uzskaiti, kā arī nosaka atbilstošus kvalitātes rādītājus, veic pavadzīmju izrakstīšanu un graudu, rapšu uzskaiti noliktavā. Saimniecībā strādājošiem ir labi darba apstākļi, ir nodrošinātas higiēnas ievērošanas prasības, darbinieki ir nodrošināti ar darba apģērbu, tiem ir rastas iespējas gan nokļūt uz darbu, gan saņemt konkurētspējīgu atalgojumu. Tātad tiek dota iespēja cilvēkiem pilnvērtīgi strādāt un dzīvot laukos, uzturēt ģimenes, sakopt lauku vidi, ražot pārtiku gan vietējam patēriņam, gan eksportam.

Saimniecības darbinieki noteikti ir SIA „ZS Veģi” galvenā vērtība, jo, lai arī cik moderna būtu tehnika vai ražīgas kultūraugu šķirnes iesētas, to nevar paveikt bez zinoša un

⁶⁰ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” npublicētos materiālus

kārtīga darbinieka, kas prot veiksmīgi organizēt savu darbu ikdienā, īstā brīdī nākt ar padomu, palīdzēt citiem.

Taču joprojām aktuāls jautājums ir par darbaspēka efektīvāku izmantošanu, jādodomā, kā saimniekošanu padarīt vēl efektīvāku, lai nodrošinātu ieņēmumu stabilitāti un darbinieku nodarbināšanu visu gadu. Darbinieki ziemas periodā veic darbus mežā, grāvju kopšana, ceļu attīrīšana no sniega. 2014.gadā iesākts un 2015.gadā tiek turpināts uzsāktais projekts – apsildāma angāra būvēšana, kas paredzēts tehnikas sagatavošanas un remonta darbiem, dodot iespēju darbiniekus efektīvāk nodarbināt ziemas laikā. Darbinieki tiek sūtīti uz apmācībām, lai nodrošinātu labas lauksaimniecības prakses ievērošanu saimniecības darbā, tāpat katru gadu tiek veikta darba drošības instruktāža darbiniekiem. Agronoms, tehnikas mehāniķis un saimniecības vadītājs regulāri apmeklē lauksaimniecības izstādes Latvijā un citās Eiropas valstīs, brauc pieredzes apmaiņas braucienos pie Lielbritānijas, Dānijas, Vācijas, Polijas un Zviedrijas zemniekiem.

Dalīties pieredzē uz uzņēmumu brauc daudz Latvijas lauksaimnieki. Vairākas reizes gadā uzņēmumā ierodas arī ārzemju viesu grupas no Vācijas, Somijas, Krievijas, Zviedrijas, Dānijas, lai iepazītos ar saimniekošanu, apskatītu saimniecību. Tā notiek aktīva informācijas aprīte, kā arī iepazīšanās ar jaunākām tendencēm graudaugu un rapšu audzēšanā, kas, savukārt, veicina saimniekošanas attīstību. 2014.gada rudenī saimniecību apmeklēja skolēni no Vācijas, kuru mācības ir saistītas ar lauksaimniecību, lai iegūtu jaunas zināšanas un iepazītos ar lauksaimniecību Latvijā.

SIA „ZS Veģi” katru gadu modernizē lauksaimniecības tehnikas parku, sakārto lauksaimniecībā izmantojamās zemes un teritorijas ap saimniecības ēkām, kopj meliorācijas sistēmas, grāvjus, applauj ceļmalas, ievieš jaunākās šķirnes un tehnoloģijas, izmanto iegūtās zināšanas izstādēs un konferencēs. Saimniecība pilnībā atbilst minimālajām vides un pārtikas aprītes prasībām, kā arī ir reģistrējies pārtikas un veterinārā dienesta uzraudzībā. Vairākus gadus pēc kārtas tika saņemta pagasta balva par sakoptāko uzņēmumu Sējas novadā. 2008.gadā tika saņemta balva par sakoptāko lauksaimniecības uzņēmumu Rīgas rajonā. 2012.gadā SIA „ZS Veģi” kļuva par konkursa „Sējējs 2012” laureātu grupā - augkopība., „Sējējs” ir Zemkopības ministrijas rīkots ikgadējs pasākums ar mērķi noteikt labāko ieguldījumu Latvijas lauku attīstībā un lauksaimniecībā dažādās grupās. Saimniecība saņemto naudas balvu iztērēja, sagādājot darbiniekiem lietussakas un vēja necaurlaidīgas jakas, tā sakot PALDIES par ieguldīto darbu.

Saimniecība ir viena no lielākajām un modernākajām Latvijas Republikā, SIA „ZS Veģi” īpašniece darbā ir uzstādījusi augstus mērķus – apstrādāt efektīvi augsni, iesēt ziemājus

maksimālā apjomā (60-70 %) no visas sējplatības, kas dod stabilākas ražas kā vasarāji, veikt tehnikas sagatavošanu un remontus maksimāli ar pašu spēkiem. Lai nodrošinātu saimniecības darbību, protams, jāveic tehnikas parka uzlabošana un modernizēšana atbilstoši materiālajām iespējām un vajadzībām, jāturpina apmācīt un izglītēt darbiniekus, lai arī nākotnē tiktu sasniegti saimniecībai uzstādītie mērķi. Galvenais ir neapstāties pie sasniegtā, uzņēmuma īpašniece lolo dažādas ieceres nākotnei un uzskata, ka laukos ir iespējama veiksmīga saimniekošana, ja vien vēlas strādāt, seko līdzi jaunākām tehnoloģijām un izmanto piedāvātās atbalsta iespējas.

3.2. Ražošanas attīstība un specializācija

Īpašniekam jāseko līdzi jaunākām tirgus tendencēm un cenu politikai, jāizprot noieta tirgi, jāapgūst jaunākais audzēšanas tehnoloģijas, jāsamazina tehnoloģiju izmaksas, lai varētu ekonomiski izdevīgi ražot pārtikas un enerģijas kultūras saimniecībā un turpinātu ražošanu. Vasarāju graudaugu audzēšanu ļoti ietekmē sausums veģetācijas periodā un lietus ražas novākšanas laikā, nedrīkst nokavēt sēšanu, kas ir viens no būtiskākajiem darbiem šo kultūraugu audzēšanā.

Iestājoties ES, kā arī attīstoties graudu eksportam mainījušās arī kvalitātes prasības graudiem - jānodrošina līdz šim zemniekiem ne tik svarīgi un ienākumus nepapildinoši/nesamazinoši graudu kvalitātes rādītāji kā:

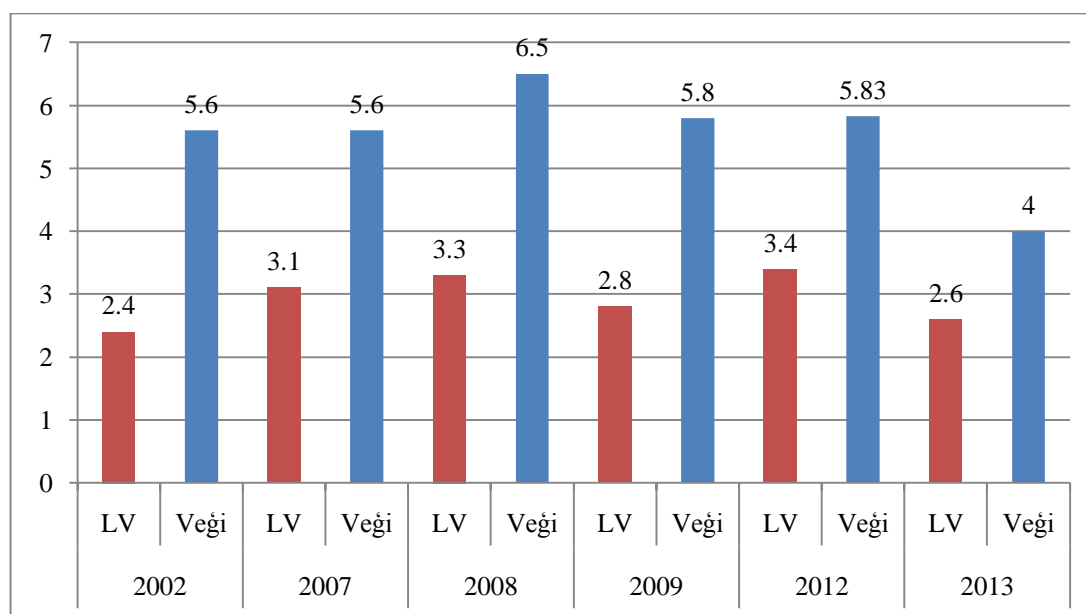
1. melnie graudi rudziem nepārsniedzot 0,05% – iepriekš melno graudu skaits, neatkarīgi no svara;
2. proteīns - kviešiem un alus miežiem;
3. zeleny indekss;
4. tilpummasa;
5. kā arī krišanas skaitlis, ko nosaka gan kviešiem, gan rudziem, tas ir ļoti nozīmīgs, jo atbilstoši tam veidojas graudu kvalitātes grupas- pārtikai vai lopbarībai. Krišanas skaitlis ir vienīgais rādītājs, kuram ir tendence mainīties: līdz ar ilgstošu lietu, tas samazinās, līdz graudi vairs nav derīgi pārtikai un to nav iespējams uzlabot vai paaugstināt, izkaltējot graudus. Krišanas skaitlis ir rādītājs, kas parāda to, kā maize uzbriedīs cepšanas laikā, ja šis skaitlis nav pietiekams, maize būs mīklaina, nevis mīksta, poraina un zeltaina.

SIA „ZS Veģi” no agrāk audzētajām zemenēm un kartupeļiem šobrīd pārgājusi uz deviņu dažādu kultūraugu audzēšanu – ziemas rudzi, ziemas un vasaras kvieši, ziemas un

vasaras rapši, auzas, mieži, griķi un lopbarības pupas, tāpat tiek apkoptas un labā stāvoklī uzturētas pļavas un zālāji. Katru gadu tiek izvērtētas Eiropas Savienības un Latvijas Republikas augu šķirnes un hibrīdi, kuri būtu piemēroti audzēšanai SIA „ZS Veģi”. Saimniecībā audzē tās kultūras, kuras ir ekonomiski izdevīgākās, augsnēm piemērotākās, ar stabilu noietu tirgū, lai nodrošinātu arī optimālu augu maiņu saimniecībā, izmantojot augsnes īpatnības.

SIA „ZS Veģi” galvenais un noteicošais kultūraugs ilgu gadus bijis rudzi. Saimniecības apsaimniekotajās teritorijās augsnes ir vieglas – smilts un mālsmilts, ļoti reti smilšmāls, un skābas, tad viena no kultūrām, kas vislabāk pielāgojas šāda veida augsnēm ir rudzi. Rudzus iespējams audzēt arī kā monokultūru - vairākus gadus pēc kārtas vienā un tajā pašā laukā, ārzemēs ir pieredze pat līdz 40 gadiem ziemas rudzu audzēšanai vienā vietā, kas ir liela iespēja šo kultūraugu audzēt vairākus gadus pēc kārtas. Rudzu audzēšanā no 2006.gada saimniecība sāka pāriet no šķirnēm uz hibrīdiem, kas nodrošina stabilāku ražību – ap 5-9 tonnām no hektāra, ievērojot intensīvas audzēšanas tehnoloģijas, salīdzinoši - Latvijā vidējā raža ziemas rudziem pēdējos gados ir 2,5-3,5 t/ha. Saimniecības sējplatībās līdz 2012.gadam rudzi aizņēmuši 54-83% no kopējās saimniecības sējplatības, tā ir bijusi atpazīstama kā labākā intensīvas rudzu audzēšanas saimniecība, kur pieredzi smēlušas ne tikai citu saimniecību pārstāvji, bet arī Latvijas zinātnieki.

Īpaši rudzu platības pieauga 2007./2008. un 2008./2009. gadā, jo pieauga rudzu graudu cena un pieprasījums to diētiskās vērtības dēļ. Pasaulē, arī Latvijā pieauga pieprasījums pēc veselīgas pārtikas, kā arī straujāk attīstījās bioetanola ražošana kā alternatīvās enerģijas avots. Līdz ar to saimniecība piemērojās vispārējām tirgus tendencēm. Saimniecībā iegūtā rudzu ražība no viena hektāra pārsniedz Latvijas vidējos rudzu ražas rādītājus no 1,8-2,3 reizēm, skatīt 3.1.attēlu. Īpaši atzīmējams ir fakts, ka SIA „ZS Veģi” kopš 2002.gada saražo 3.13 – 4.5% no kopējās Latvijas rudzu graudu kopražas, apsējot tikai 1,34- 2,11 % no kopējās Latvijas Republikas rudzu sējplatības.

3.1. att. Vidējā rudzu ražība Latvijā un SIA "ZS Veģi", t/ha⁶¹

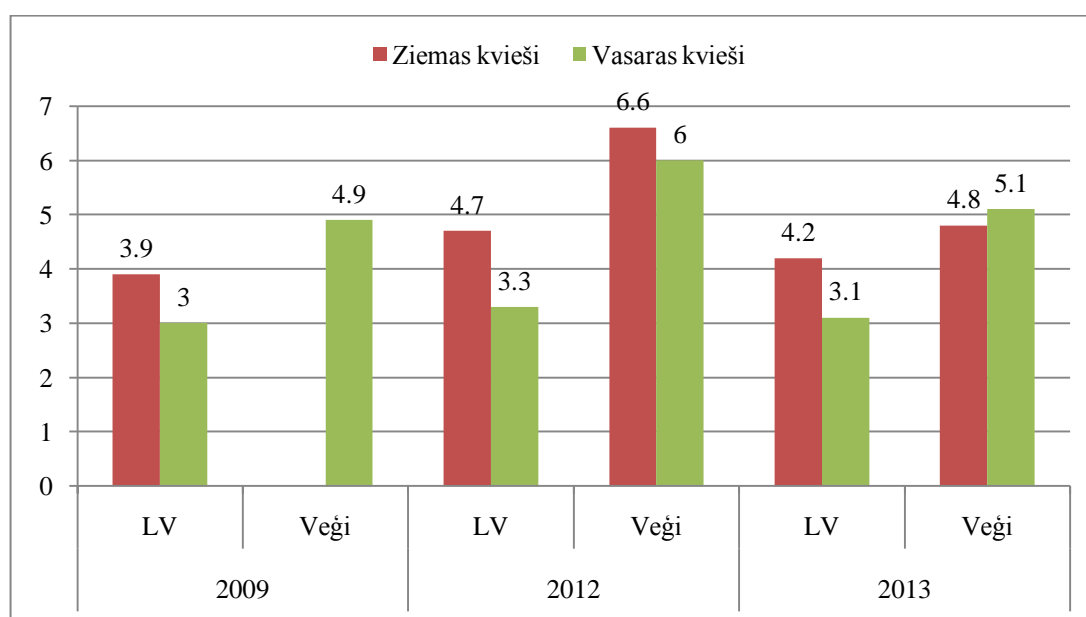
Rudzu audzēšanu ļoti ietekmē laika apstākļi – ziemošana, lietus ziedēšanas (veidojas melnie graudi, kuri ir kaitīgi veselībai) un ražas novākšanas termiņš, strauji pasliktinās rudzu kvalitāte – nedēļas laikā krītas krišanas skaitlis un graudi sadīgst vārpās, tālāk izmantojami tikai lopbarībai un spirtam. Tirgus pieprasījums pēc rudzu graudiem arī ir svārstīgs, cena ļoti mainīga, 2008.gadā tā bija pat 2 reizes zemāka kā kviešu cenas, taču audzēšanas izmaksas tikai par 20-30% zemākas kā kviešiem.

No 2009.gada rudens saimniecībā tika pieņemts lēmums par ziemas kviešu audzēšanu, pamatojoties uz rudzu graudu realizācijas pasliktināšanos un cenas krišanos līdz pat 64.00 EUR par 1 graudu tonnu. Pēdējos gados rudzi ir zaudējuši savu noteicošo pozīciju saimniecības sējplatībās, 2014.gadā aizņemot vairs tikai 13% no kopējās sējplatības. Ziemas un vasaras kvieši aizņem lielāko daļu saimniecības sējplatības, audzējot tos vairāk kā 50% SIA „ZS Veģi” sējplatībās. Kviešu audzēšanu saimniecība apgūvusi jau iepriekš, tomēr intensīvi gan vasaras, gan ziemas kvieši tiek audzēti tikai pēdējos saimniecības pastāvēšanas gados. 2010.gadā kviešu audzēšana palielināta – 2010.gadā līdz 450 ha, turpmākajos gados no 800 - 1 200 ha. Tāpat kā rudzu, arī kviešu kvalitātes rādītāji pazeminās lietus laikā, tāpēc īpaši svarīgi veikt kultūrauga novākšanu no lauka, kad tas ir gatavs, optimālos termiņos. Kviešus pēc kvalitātes rādītājiem iedala pārtikas kviešos un lopbarības kviešos, veicot 5 dažādu rādītāju analīzi. Vissarežģītākais ir krišanas skaitļa rādītājs, kurš nosaka, kā no konkrētajiem

⁶¹Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus un Centrālās statistikas pārvaldes materiālu, *Galveno lauksaimniecības kultūru sējumu platība*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/lauks/lauks__ikgad__03_Augk/LA0020.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 skatīts 27.01.2015.

graudu miltiem notiks maizes briešana cepšanas laikā, robeža ir 250, zem 250 graudi jau ir lopbarības graudu grupā. Gataviem graudiem uz lauka krišanas skaitļa rādītājs ir ļoti augsts, robežās starp 300-400, lietus laikā notiek izskalošanās process un šis rādītājs krītas, tāpēc ļoti iespējams, ka pēc ilgstoša lietus, graudi ir zaudējuši kvalitāti. Cena starp šīm divām kvalitātes grupām var atšķirties pat par 100 EUR par vienu kviešu graudu tonnu. 2014.gads saimniecībai bija ļoti smags, jo izsala gandrīz visi ziemas rapšu un ziemas kviešu sējumi, tai skaitā rudenī iesētie ziemas kvieši 645 ha platībā. Pavasarī darba netrūka, saimniecībai vajadzēja atrast iespējas un līdzekļus graudu pārsējai un spēku sēšanas darbus paveikt optimālos termiņos, tas izdevās, kā rezultātā līdz pavasara beigām 1 065 ha platībā tikai iesēti vasaras kvieši. Vasara turpināja pārbaudīt lauksaimnieku izturību ar klimatiskiem laika apstākļiem, graudu novākšanu padarot ļoti sarežģītu, kvalitāte graudiem kritās, kā rezultātā 80% no kviešu ražas realizēti kā lopbarības graudi.

Salīdzinot Latvijas vidējās vasaras un ziemas kviešu ražības un saimniecībā iegūtās tonnas no viena hektāra, var secināt, ka saimniecība uzrāda labākus rādītājus, iegūstos par vienu līdz divām tonnām vairāk graudu no viena ha, skatīt 3.2.attēlu.

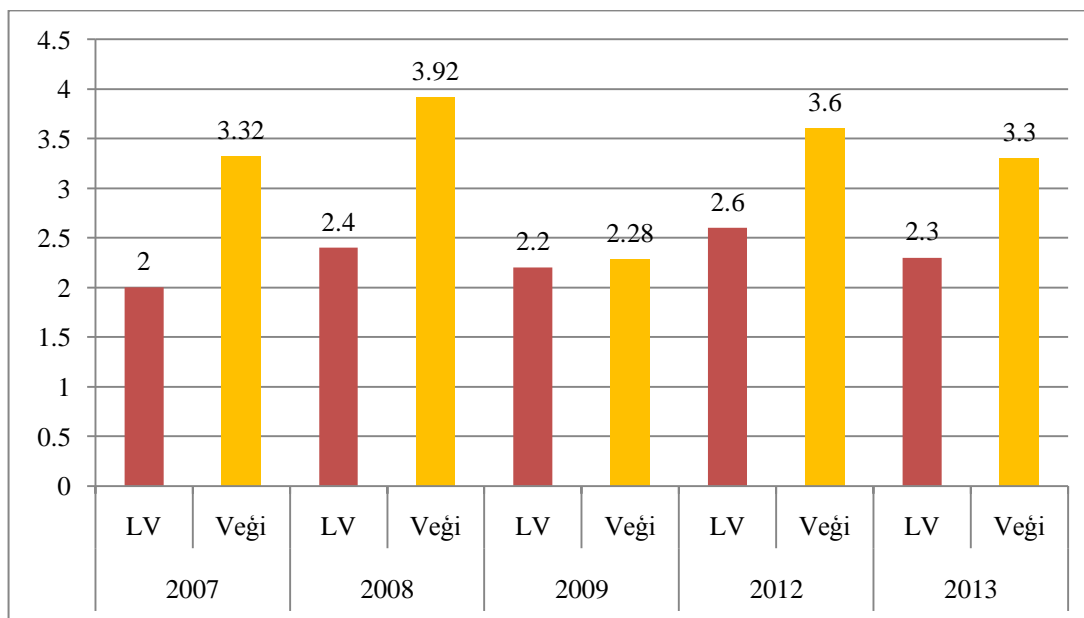

3.2. att. Vidējā ziemas un vasaras kviešu ražība Latvijā un "SIA ZS Veģi", t/ha⁶²

Stabilu vietu no 2004.gada saimniecības sējumu struktūrā ieņem ziemas un vasaras rapši. Katru gadu tiek iesēti 300-500 ha šīs kultūras. Protams, ziemas rapsis ir ļoti riskanta kultūra savas ziemošanas dēļ, taču neizvietojams kā priekšaugu graudaugiem augumainā.

⁶² Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus un Centrālās statistikas pārvaldes materiālu, *Galveno lauksaimniecības kultūru sējumu platība*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/lauks/lauks__ikgad__03_Augk/LA0020.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 skatīts 27.01.2015.

Ziemas un vasaras rapšu audzēšana prasa augstu zināšanu līmeni, salīdzinot ar graudaugu kultūrām, lai iegūtu stabilas ražas. Pēdējos gados šis kultūraugs aizņem no 30-40% no kopējās saimniecības sējplatības. Ražība pārsniedz LR rapšu ražības rādītājus par 4-77 %, tātad par vienu līdz divām tonnām un viena hektāra, skatīt 3.3.attēlu.

3.3.att. Vidējā rapšu ražība Latvijā un "SIA ZS Veģi", t/ha⁶³

Sliktākā raža bija 2009.gadā un 2014.gadā, kad liela daļa jeb aptuveni 30% platību 2009.gadā un 95% platību 2014.gadā no ziemas rapšu platībām nepārziemoja. Rapsis 100% apmērā gan 2007. gan 2009.gadā, gan 2012.gadā un 2013.gadā tika eksportēts, 2008.gadā apmēram 50% no rapšu kopražas tika pārdoti vietējā tirgū eļļas ražošanai, pārējais – eksportam. Rapšu patēriņš ir neierobežots salīdzinoši ar rudziem, taču cenas tāpat ir mainīgas pa gadiem, taču tirgus, pieprasījums stabils. Rapši labi iederas augu maiņā un ir labs priekšaugšs visiem graudaugiem, dodot līdz pat 1 tonnai vairāk ražas nākošā gadā graudaugiem pie tās pašas tehnoloģijas kā audzē graudus pēc graudiem. Ekonomiski tas ir būtisks faktors, jo izmaksu palielinājums pavisam neliels (kaltes un kulšanas izmaksas palielinātas), taču ieņēmumi no viena hektāra būtiski lielāki. Taču rapšu audzēšana prasa pamatīgas zināšanas audzēšanas tehnoloģijās, kā arī riski ir ļoti lieli – ziemošana, nezāļu savairošanās (salīdzinoši ierobežots augu aizsardzības līdzekļu klāsts pret nezālēm), kaitēkļi –

⁶³ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus un Centrālās statistikas pārvaldes materiālu, *Galveno lauksaimniecības kultūru sējumu platība*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/lauks/lauks__ikgad__03_Augk/LA0020.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 skatīts 27.01.2015.

ja savlaicīgi netiek pamanīti, var nopostīt ražu pat līdz 90%. Rapšus nevar audzēt kā monokultūru – tā audzēšanu var atkārtot ne biežāk kā 3-4 gados vienā un tajā pašā laukā.

Kopš 2014.gada lauksaimnieki saistībā ar Eiropas Komisijas aizliegumu izmantot bišu bojāejā vainotos neonikotinoīdu grupas pesticīdus samazinājuši vasaras rapšu platības, jo nav iespējams pieskatīt katru lauku, lai, līdz ar kukaiņu parādīšanos, veiktu atbilstošus miglošanas darbus. Vasaras rapši uzreiz pēc izdīgšanas nevar strauji attīstīties, to apēd kaitēkļi- spradži, kā daudzviet 2014.gada sausajā pavasarī notika⁶⁴.

Saimniecībā tiek audzēti arī vasaras mieži un auzas, taču to vieta sējplatību struktūrā ir maznozīmīga, 5-17 % no kopējās SIA „ZS Veģi” sējplatības. Miežu audzēšana tika samazināta, jo tirgū ir nestabils pieprasījums un ļoti zemas cenas, kā arī to nogatavošanās laiks sakrīt ar veinu no pmatkultūras nogatavošanaš laikiem – rudziem. Tas, savukārt, prasa papildus resursus ražas novākšanā. Pēdējos gados saimniecība uzsākusi arī griķu audzēšanu, graudaugs, kuram augšanas procesā nav nepieciešams lietot augu aizsardzības līdzekļus, līdz ar to ir mazāki izdevumi ražošanas procesā, nepieciešami mazāki darba resursi uz 1 hektāru. Tā kā sējas termiņš ir vēlāks nekā citām kultūrām, tad griķus var sēt arī slapjākās un ļoti skābās augsnēs, saimniecība mitrākos laukus atvēl tieši šim graudaugam. 2014.gadā izaudzētie griķi uzrādīja lieliskus kvalitātes rādītājus un tika eksportēti uz Franciju. 2015.gadā saimniecība iesēja arī lauku pupas, kuru audzēšana nepieciešama, lai nodrošinātu zaļināšanas komponenti ES tiešmaksājumu saņemšanai, par rezultātiem šobrīd grūti vēl spriest.

Graudaugu un rapšu realizācija pa gadiem ļoti mainījies arī SIA „ZS Veģi”. Saražoto produkciju saimniecība realizē gan vietējos pārstrādes uzņēmumos – rudzus: pārtikai un spirtam, kviešus – lopbarībai un pārtikai, rapsi – eļļai, gan eksportē. Ja 2002.gadā no visas ZS „Veģi” saražotās produkcijas tikai ap 10% tika eksportēti, tad pēdējos gados eksportē 60-90% no visas graudu un rapšu produkcijas gan uz Spāniju, gan Skandināvijas valstīm, gan Vāciju, gan Turciju, gan uz citām Āzijas un Amerikas valstīm. Sakarā ar ekonomisko krīzi un LR vietējo uzņēmumu ierobežoto maksātspēju 2008. un 2009.gadā, 2009.gada raža 100 procentu apmērā tika eksportēta, galvenokārt, uz Eiropas valstīm. 2002.gadā graudi, galvenokārt, tika realizēti bez starpnieku palīdzības sekojošiem pārstrādātājiem Latvijā: SIA Lielezers, SIA Rīgas kombinētās lopbarības rūpnīca, AS Rīgas Dzirnānieks. Šobrīd kā galvenos sadarbības partnerus produkcijas realizēšanai Latvijā saimniecības izvēlas AS Dobeles Dzirnānieks, SIA Lielzeltiņi, AS Balticovo, SIA Valdo. Papildu graudu un rapšu realizācija noteik sadarbībā ar SIA Baltic Agro, SIA Linas Agro, SIA Elagro Trade un LPKS

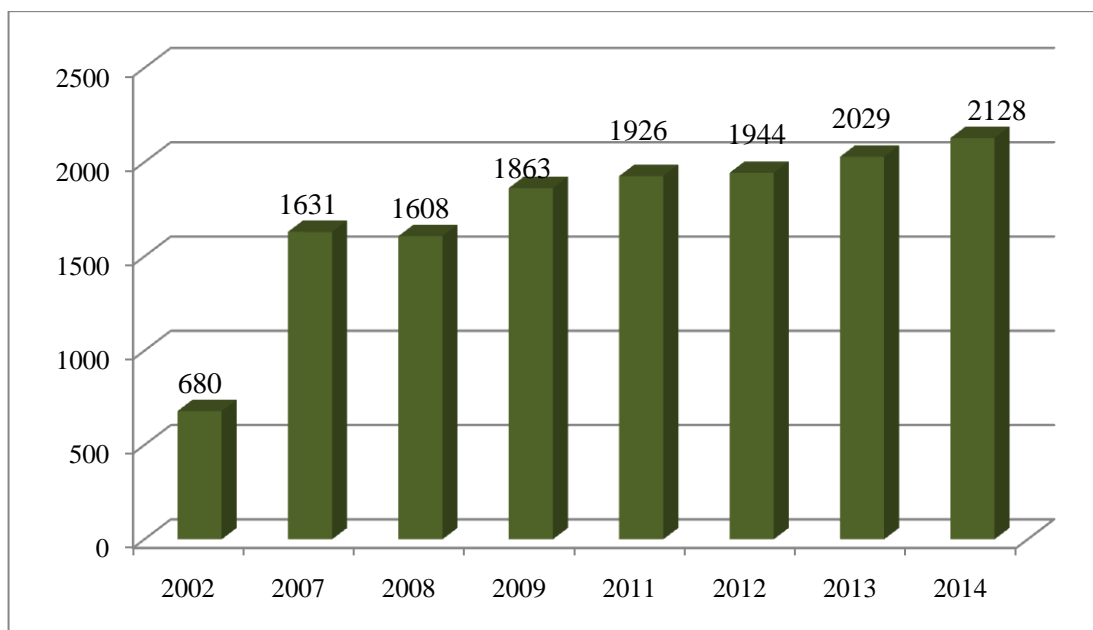
---

⁶⁴ **Uldis Graudiņš**, *Kukaiņi noēd ražu – graudkopji norūpējušies par sēklu kodnes aizliegumu, Latvijas Avīzes*, 12.05.2014. Pieejams: <http://www.la.lv/kukaiini-noed-razu%E2%80%A9-seklu-kodne-aizliegums/> skatīts 03.02.2015.

Abra. Nekvalitatīvākie rudzi tiek realizēti biogāzes ražotnei Sidgundā. Pēdējos 3-4 gadus pat atkritumi no graudu tīrīšanas tiek realizēti kurināšanai un biogāzei, līdz ar to praktiski tiek realizēta bezatkritumu tehnoloģija. Graudu pircēji savu izvēli sadarboties ar saimniecību pamato ar lielo produkcijas apjomu, augstu kvalitāti, uzticēšanos un iespēju pirkt, uzglabāt produkciju saimniecības graudu kaltē visu gadu.

3.3. Apsaimniekotās platības

SIA „ZS Veģi” apsaimniekotās un atbalstam pieteiktās platības ar katru gadu palielinās, saimniecība ir palielinājusi ne tikai īpašumā esošās zemju platības, bet arī iznomāto platību skaitu. Sadarbība ar zemju iznomātājiem, kas ietver zemes nomas līgumu slēgšana, kļūst aizvien nopietnāka un apjomīgāka. Saimniecības darbības sākumā apsaimniekotā platība bija 3,3 ha, strādājot un attīstoties 2014.gadā ir palielinājusies līdz 2 128 ha LIZ, dati par apsaimniekotajām platībām redzami 3.4.attēlā.

3.4. att. SIA „ZS Veģi” apsaimniekotās platības, ha⁶⁵

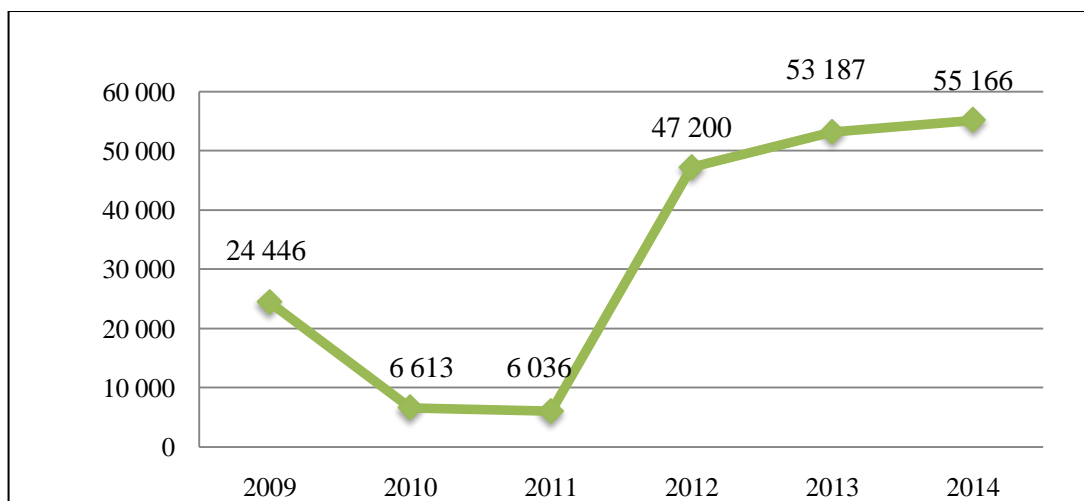
Saimniecības attīstība notiek, galvenokārt, uz iznomāto zemju platību rēķina. Īpašuma zemes nepieaug tik strauji, jo Rīgas rajonā lauksaimniecībā izmantojamo zemju zemo cenu dēļ netika pārdotas, taču kopš 2014.gada cenu paaugstināšanās rezultātā par 1 LIZ ha pat līdz 3000-4000 EUR/ha, īpašnieki sākuši interesēties par zemes pārdošanas iespējām. Sakarā ar ekonomisko krīzi un nekustamo īpašumu cenu strauju krišanos 2009.gadā, kļuva iespējams palielināt nomātās LIZ platības, piedāvājot konkurētspējīgu zemes nomas maksu. 2011.gadā

⁶⁵ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

apstrādātā zemes platība pieaugusi līdz 1926 ha, salīdzinoši, hektāru skaits vairs neturpina pieaugt tik strauji, jo ir atrasta optimāla platība, kuru iespējams veiksmīgi apstrādāt ar jau esošo tehnikas parku un nepalielinot pašreizējo darbinieku skaitu.

3.4. Zemes noma

Par katru iznomāto zemes hektāru tiek noslēgts zemes nomas līgums. 2014.gadā nekustamo īpašumu iznomātāju skaits pieaudzis līdz 200 īpašniekiem, katru gadu tiek slēgti jauni zemes nomas līgumi, tāpēc šim skaitlim noteikti ir tendence pieaugt arī nākotnē. Iznomātāju skaita palielināšanos noteikti ir ietekmējis arī valsts likumdošanā paredzētais dubultais nekustamā īpašuma nodoklis, ar kuru apliek neapsaimniekotas, aizaugušas ar nezālēm un krūmiem platības. Mērķis ir cilvēkus motivēt rūpēties par savu īpašumu, drošību un ainavu kopumā. Zemes nomas līgumi tiek reģistrēti Valsts ieņēmumu dienestā, lai par veikto darījumu, zemes nomas maksu, būtu iespējams Valsts kasei pārskaitīt Iedzīvotāju ienākuma nodokli 10% apmērā, samazināto IIN likmi. SIA „ZS Veģi” šo iespēju izmanto, tādejādi samazinot izdevumus zemes nomai. Pēdējo trīs gadu laikā izdevumi palielinājušies, tāpat kā apsaimniekoto hektāru skaits. Precīzi dati par samaksātajām zemes nomām redzami att. 3.5.

3.5. att. SIA "ZS Veģi" izdevumi zemes nomai, EUR⁶⁶

Zemes nomas maksu pieaugums saistāms arī ar nekustamā īpašuma nodokļa palielināšanos, zemes kadastrālās vērtības palielināšanos, kā arī pieaugošās konkurences dēļ lauksaimniecībā – lauksaimnieciskā ražošana attīstās, dīvēnu zemnieki – samazinās. Saimniecība cenšas paaugstināt nomas maksas, lai zemes iznomātājs līdz ar pārmaiņām

⁶⁶ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” neregistrētos materiālus

nenonāktu zaudētāja pozīcijās, dažos noslēgtajos līgumos grozījumi par zemes nomas maksu tiek veikti katru gadu, citos slēdzot jaunu zemes nomas līgumu turpmākajam nomas periodam.

Saimniecība rūpējas par saveim zemju iznomātājiem, nostiprinot ilgtermiņa sadarbību ne tikai uz 1 gadu - katram iznomātājam vasaras saulgriežos (Līgo svētkos), kā arī Ziemassvētkos tiek nosūtīta apsveikuma kartiņa, lai radītu savstarpējo uzticēšanos un lojalitāti. SIA „ZS Veģi” pēc iznomātāju lūguma veic arī dažādus pakalpojuma darbus par pašizmaksu (zemes uzaršanu, pļavu pļaušanu, rakšanas darbus). 2012.gadā tika sarīkots arī pasākums, kurā piedalījās iznomātāji, viņu ģimenes un pašvaldības iedzīvotāji. Viņi tika iepazīstināti ar uzņēmuma teritoriju, tehniku, darbiniekiem un saimniecisko darbību. Viesi izmantoja iespēju apmeklēt graudu kalti, pabraukt ar traktoriem un kombainiem, parunāties ar darbiniekiem un piedalīties dažādos konkursos, kas bija saistīti ar saimniecības tiešo darbību. Nākotnē plānots turpināt veiksmīgo sadarbību ar zemju iznomātājiem, piesaistīt jaunus zemju īpašniekus, iespēju robežās palielināt saimniecības īpašumā esošo platību apjomu, tāpat turpināt sadarbības pasākumu pilnveidošanu. Galvenais uzdevums – sekot līdzi informācijai, apkārt notiekošajam, lai arī zemju nomas jautājumos saimniecība būtu konkurētspējīga, veicot zemes nomu uz savstarpēji izdevīgiem nosacījumiem.

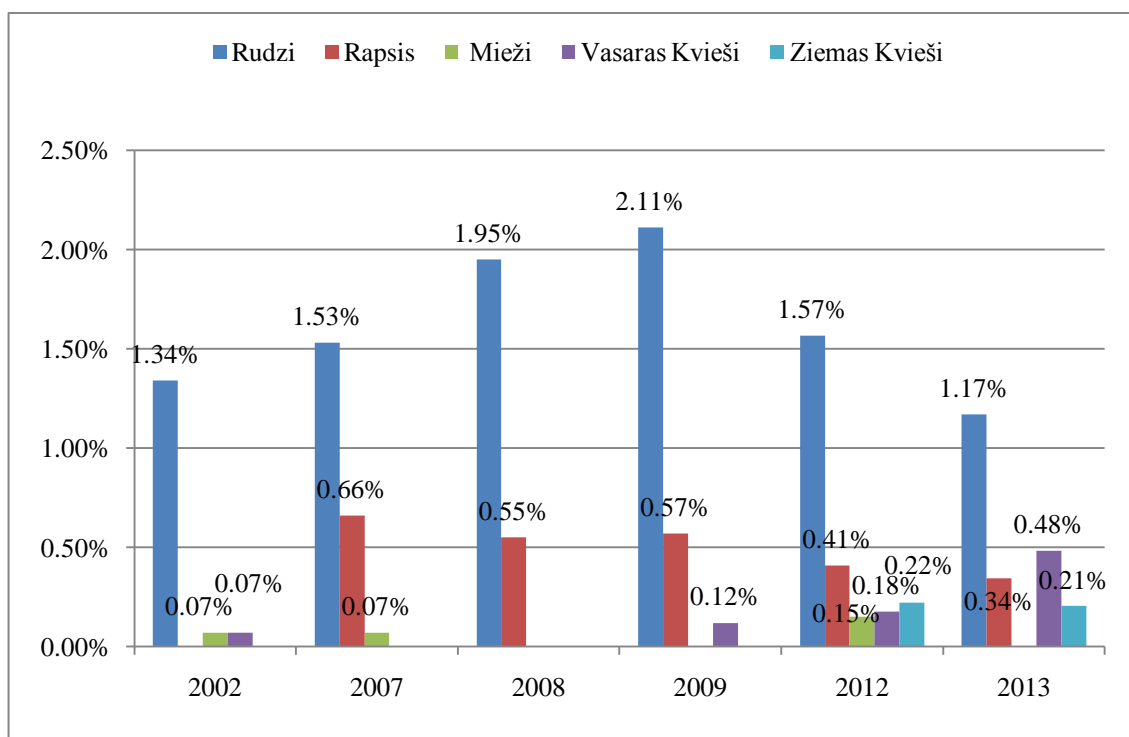
3.5. SIA „ZS Veģi” saimnieciskā darbība Latvijas mērogā

Katru gadu saimniecība turpina paplašināt apsaimniekojamās lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības, piesaistot jaunas, aizaugušas zemes un cenšoties tās iekopt un salabot meliorāciju. Salīdzinoši 2007.gadā saimniecība apstrādāja 1 631 ha, , 2009.gadā – 1 863 ha, 2014.gadā – 2 128 ha, kas ir par 12.46 % vairāk kā 2009.gadā.

2013.gadā SIA „ZS Veģi” apsaimniekoja 2 029 ha zemes, kopējā Latvija sējplatība togad Latvijā bija 1 146 500 ha zemes, tātad saimniecība apsaimniekoja 0.18 % no Latvijas kopējās sējplatības⁶⁷. Pēdējos gados tiek apsaimniekoti apmēram 1-2 % no Latvijas kopējās sējplatības graudaugiem un rapšiem, dati redzami 3.6.att. SIA „ZS Veģi” izceļas ar lielo rudzu sējumu īpatsvaru kopējās Latvijas rudzu sējplatībās, 2008. un 2009.gadā sasniedzot 2 % robežu. Rudzu platību sarukums nākamajos gados saistām ar ziemas un vasaras kviešu sējplatību palielināšanos ne tikai SIA „ZS Veģi”, bet arī citās Latvijas saimniecībās. Ziemas un vasaras kvieši stabilu vietu ieņem Zemgales lauksaimnieku sējplatības, kur šis kultūraugs

⁶⁷ Centrālā statistikas pārvalde, *Latvijas lauksaimniecība 2014.* Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_26_latvijas_lauksaimnieciba_2014_14_00_lv_en.pdf skatīts 12.05.2015.

aizņem 70 % saimniecības sējplatību, saistībā ar SIA „ZS Veģi” atrašanās vietu, augsni un lauksaimnieciskās ražošanas īpatnībām, saimniecība nevar veikt kviešu ražošanu tik lielā apmērā.

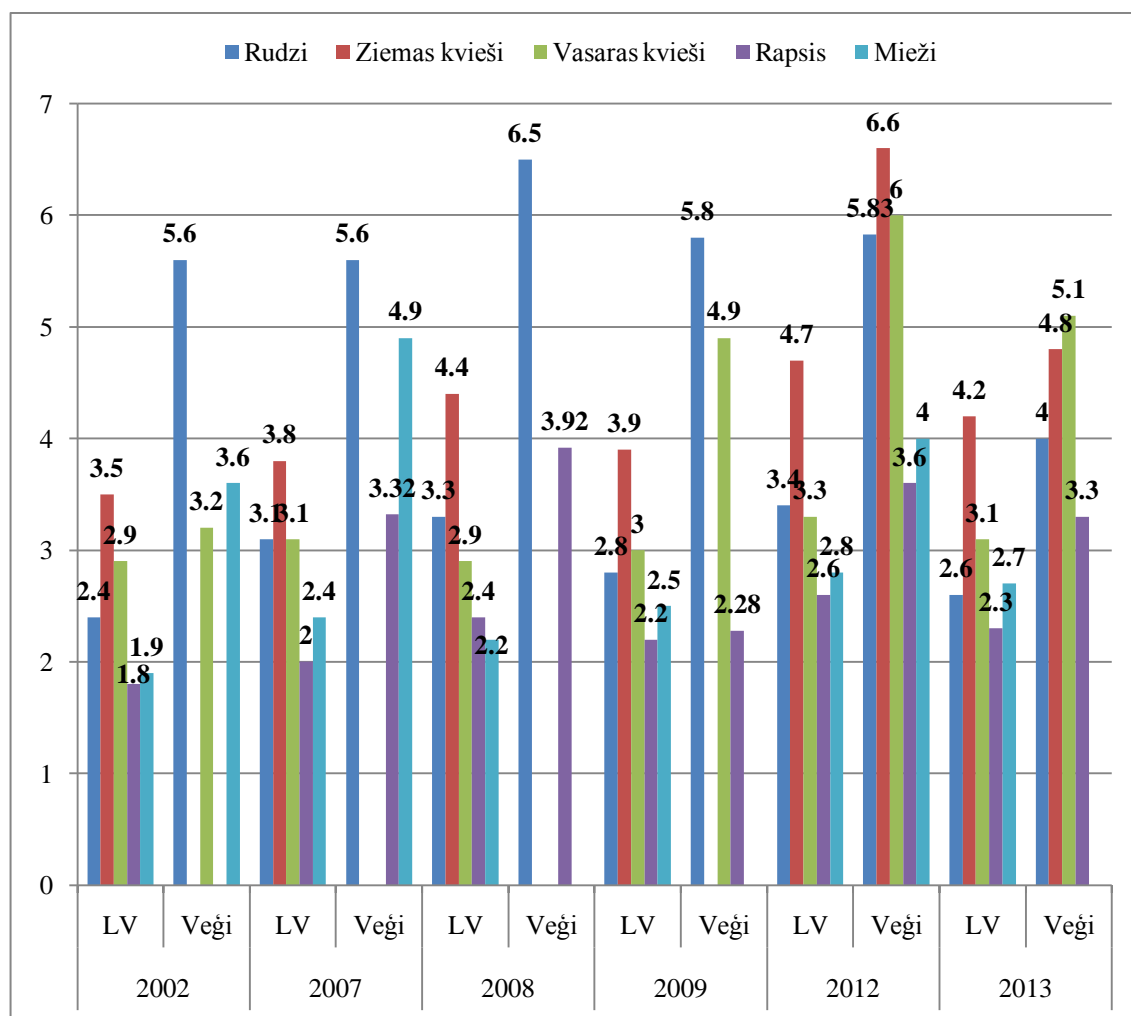
3.6. att. SIA „ZS Veģi” apsaimniekotās Latvijas kopplatības, %⁶⁸

Sējplatību samazināšanos rudziem, rapšiem, miežiem un kviešiem veicina vides īpatnības, produkcijas cenas, kā arī lauksaimniecības politika, lauksaimnieki sāk izmantot sējplatības griķu audzēšanai, kultūraugam, kas Latvijā šobrīd ir ieguvis stabilu pieprasījumu, atzinību no biteniekiem, tāpat uzsākta zirņu, lauku pupu audzēšana, lai izpildītu zaļināšanas prasību, kas nepieciešama platību maksājumu saņemšanai.

Saimniecība uzrāda labus kultūraugu ražības rādītājus, jo pakāpeniski modernizē un attīsta ražošanu, izvēlas apstrādātajām sējplatībām piemērotas kultūraugu šķirnes, augu aizsardzības līdzekļus un minerālmēslus. SIA „ZS Veģi” iegūtās vidējā graudaugu un rapšu ražība ir apmēram par 70-100%, t.i.vienu līdz divas reizes, augstāka nekā valstī vidējie šo kultūraugu rādītāji, dati redzami 3.7. att. 2009.gadā vidējā rudzu raža saimniecībā sasniedza 5,81 t/ha, valstī kopumā – 2,75 t/ha, tas ir par 211 % jeb 2,11 reizes vairāk, 2013.gadā saimniecībā iegūtā rudzu ražība bija 4 t/ha, kamēr valstī 2,6 t/ha, kas ir par 65% vairāk kā Latvijas Republikā iegūtās ziemas rudzu ražas. 2013.gadā Latvijā vasaras kviešu vidējā ražība

⁶⁸ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus un Centrālās statistikas pārvaldes materiālu, *Galveno lauksaimniecības kultūru sējumu platība*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/lauks/lauks__ikgad__03_Augk/LA0020.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 skatīts 27.01.2015.

sasniedza 3,1 t/ha, saimniecībā 5,1 t/ha, kas ir par 2 t vairāk nekā Latvijas Republikā iegūtās vasaras kviešu ražas.

3.7. att. Latvijas vidējās un SIA „ZS Veģi” galveno graudaugu un rapšu ražības, t/ha⁶⁹

SIA „ZS Veģi” darbības rādītāji uzrāda, ka apsaimniekotās platības Latvijas sējplatību vidū veido tikai 1-2 %, salīdzinot ražību rādītājustos ar Latvijā iegūto vidējo kultūraugu un rapšu ražību rādītājiem, saimniecības rādītāji ir augstāki vienu līdz divas reizes. Šādu sadalījumu nodrošina plašās, apsaimniekotās lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības Zemgalē, ka tiek dēvēta arī par „Latvijas maizes klēti”, šajā reģionā arī tiek koncentrēta lielākā daļa Latvijas lauksaimniecības. Ražību rādītāji SIA „ZS Veģi” vērojami augstāki, jo datu apsekojumu Latvijā ietekmējušas reģionālās īpatnības, Latgale ir mazāk attīstīts

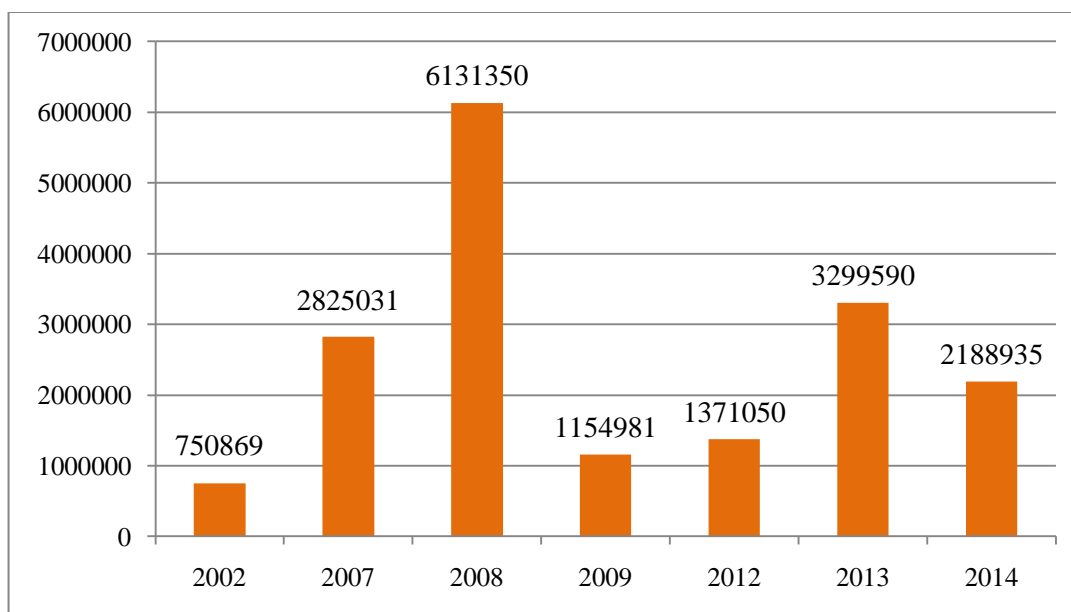
⁶⁹ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus un Centrālā statistikas pārvalde, *Latvijas lauksaimniecība 2014.* Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_26_latvijas_lauksaimnieciba_2014_14_00_lv_en.pdf skatīts 12.05.2015

lauksaimniecības reģions, tāpat arī mazās lauku saimniecības, saimniekošana nav tik attīstīta, kas saistīta ar zināšanu trūkumu, mazāku līdzekļu esamību procesa modernizēšanai.

4. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS REZULTĀTU ANALĪZE

4.1. Apgrozījuma un peļņas dinamika

Līdz ar saimniecības attīstību pēc iestāšanās ES auga arī tās neto apgrozījums. 2008.gadā saimniecība sasniedza līdz šim augstāko neto apgrozījumu jeb 6 131 350.00 EUR. 2009.gads tika noslēgts tikai ar 1 154 981.00 EUR lielu apgrozījumu, salīdzinoši zemāku kā 2007. un 2008.gadā. Tas ir izskaidrojams ar straujo – piemēram, 2,5 reizes samazinājās rudzu cenai, no 152 līdz 57 EUR par vienu graudu tonnu, graudaugu un rapšu cenu kritumu un lauksaimniecības produkcijas realizācijas specifiku – ražu iegūst 2009.gadā, bet to realizē – 2009./2010. gadā. Gandrīz visa 2009.gada raža tika realizēta no 2010.gada janvāra līdz 2010.gada augustam, kas arī iespaidoja 2009.gada neto apgrozījumu. 2012.gadu Latvijas lauksaimnieki atceras kā ļoti veiksmīgu, kultūraugi sasniedza rekordražas, raža lielākoties tika realizēta nākamajā 2013.gadā, ļaujot ievērojami paaugstināties neto apgrozījumam līdz 3 299 590.00 EUR, salīdzinošai ar 2012.gadu neto apgrozījums 2013.gadā pieaudzis par 2,4 reizēm, dati redzami 4.1. att.

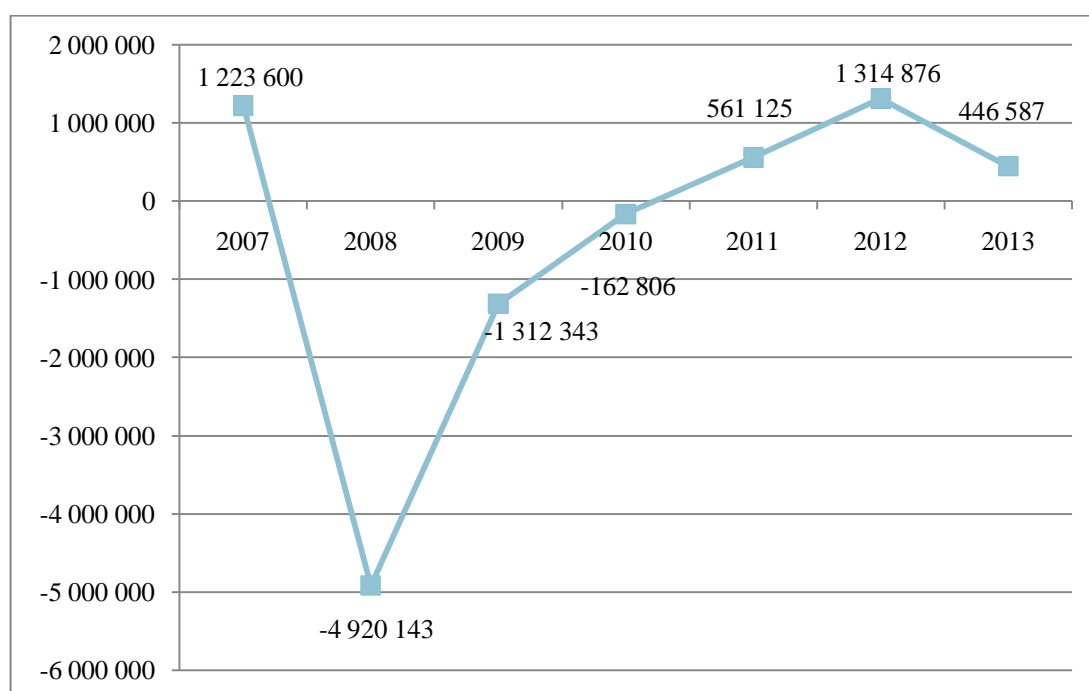
4.1. att. SIA „ZS Veģi” NETO apgrozījums, EUR⁷⁰

Lai arī 2014.gads lauksaimniekus pārsteidza nesagatavotus, ilgstošais kailsals ziemas laikā, radīja lielus zaudējumus, gandrīz visas iesētās ziemas rapšu un ziemas kviešu platības nācās pārsēt ar vasarājiem, kuri ir mazāk ražīgi, papildus radot riskus ražas laikā nepaspēt novākt visus laukus optimālos termiņos. Tomēr ne tikai ziema atstāja savu kaitējumu, arī

⁷⁰ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

vasaras laika apstākļi nebija labvēlīgi lauksaimniecībai. Vasaras sākumā augstās gaisa temperatūras karsēja kultūraugus, tie nespēja veikt optimālu augšanas un attīstības ciklu, stiprā saule apdedzināja kultūraugus, ierobežojot to attīstību. Vasaras beigās jeb ražas laikā sākās ilgstošs lietus un aukstuma periods, kas traucēja ražas novākšanas darbus, pat padarīja tos neiespējamus. Tomēr, neskatoties uz šiem faktoriem, arī 2014.gadu saimniecībai izdevies noslēgt salīdzinoši veiksmīgi ar 2 188 935.00 EUR lielu neto apgrozījumu.

2008.gads SIA „ZS Veģi” bija īpaši smags – iepriekšējos gados, pamatojoties uz ekonomikas izaugsmi un graudu cenu stabilizēšanos un pieaugumu, tika būvētas ražošanas ēkas – tehnikas angāri, graudu kalte, kā arī modernizēts tehnikas parks, ieguldīti līdzekļi lauku sakārtošanā, saimniecības paplašināšanā. Taču pēkšņa graudaugu un rapšu cenu krišanās pasaulē un Latvijā līdz 2 reizēm: rapšiem – no 448 EUR/t uz 242 EUR/t, rudziem – no 165 EUR/t uz 78 EUR/t, noslēgto graudu un rapšu pārdošanas līgumu laušana no pārstrādes uzņēmumu puses, parādu nesamaksāšana par nodoto produkciju, sadarbības partneru bankroti, nekustamo īpašumu cenas starujš kritums, ļoti smagi iespaidoja SIA „ZS Veģi”, radot zaudējumus 5 miljonu EUR apmērā, skatīt 4.2. att.

4.2. att. SIA „ZS Veģi” pārskata gada peļņa vai zaudējumi, EUR⁷¹

2009.gads lauksaimniecībā, tāpat kā visā Latvijas Republikas tautsaimniecībā raksturojas kā krīzes gads – grūti piesaistīt papildus līdzekļus inovācijām, jaunas tehnikas iegādei. Saimniecība viena no pirmajām izjuta ekonomiskās krīzes sekas. Tomēr turpmākajos gados prasmīgi strādājot, rēķinot līdzī visas izmaksas, ar kritisku aci izvērtējot katru pozīciju

⁷¹ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” neregistrētos materiālus

pašizmaksas aprēķinā, kā arī attīstoties, ievērojot piesardzības principus, strādājot ar esošo tehniku, to uzlabojot un veicot pakāpenisku nomainīšanu, saimniecībai ir izdevies strādāt ar peļņu jau kopš 2011.gada. 2012.gads saimniecībai bija ļoti veiksmīgs, iegūtas augstas ražas, saražotā produkcijas realizēta par augstām cenām, ko izdevās paveikt veiksmīgi darbojoties biržā ar graudu un rapšu cenu un pārdodamo apjomu fiksēšanu, ļāva gadu noslēgt pat ar 1 314 876 EUR lielu peļņu, to, protams, tāpat kā iepriekš novirzot iepriekšējo gadu zaudējumu segšanai. 2013.gads, lauksaimniekiem nebija vairs tik labvēlīgs. Nepiemērtāki laika apstākļi kultūraugu augšanai, sarežģīja arī ražas novākšanas procesa veiksmīgu norisi, mitrie graudi un rapši radīja papildus slodzi un izmaksas kaltes darbos, lai veiktu to pieņemšanu, attīrīšanu un kaltēšanu līdz bāzes rādītājiem. Tomēr, prasmīgi saimniekojot, arī 2013.gadu izdevās noslēgt ar 446 587 EUR peļņu, to, protams, novirzot iepriekšējo gadu zaudējumu segšanai.

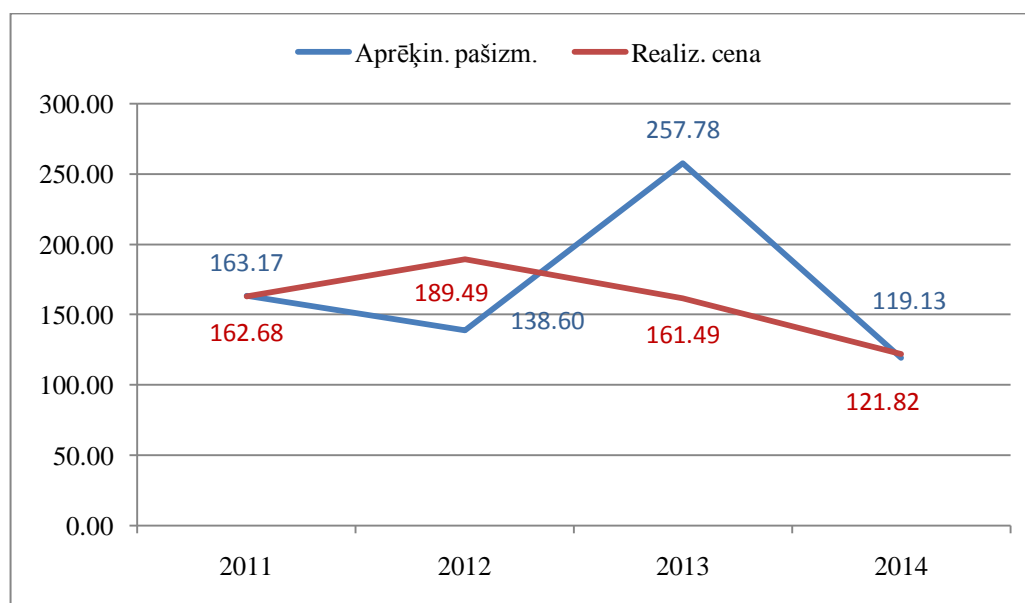
4.2.Cenu politika

Lauksaimniecībā strādājošie uzņēmumi saistāmi ar īpatnēju naudas apgrozījumu, jo no lauksaimniecības produkcijas ražošanas sākšanas līdz tās realizēšanai var paiet divi gadi. Naudas apgrozīšana norisinās ļoti lēni, tāpēc katra eiro izdošana ir jāizvērtē pamatīgi. Izmaksas, ražošanas procesam sākoties, uzskaita jau no katra gada jūlija, kad tiek veikti sagatavošanas darbi ziemas rapša sējai, līdz nākamā gada oktobrim, kad tiek novākta pēdējā gatavā raža jeb griķi. Produkcijas realizēšanas gads sākas ar kulšanu, jūlijā to uzsākot ar ziemas rapšu kulšanu, produkcijas ieviešanu graudu kaltē, turpinoties līdz nākamā gada pavasarim, kad pēdējās tonnas tiek aiztransportētas no graudu kaltes līdz pārstrādātājiem vai ostām, tātad realizācijai notiek gan tekošajā ražas novākšanas gadā, gan nākamajā gadā.

Graudu cenas arī ir ļoti mainīgas. Saskaņā ar kooperatīvu datiem pārtikas kviešu cenas laikā no 2013.gada 01.janvāra līdz 2014.gada septembrim samazinājās par 36,6% jeb 86,30 EUR par vienu graudu tonnu. 2014.gada septembrī tika piedzīvota zemākā pārtikas kviešu cena jeb 149,50 EUR par tonnu, kamēr 2012.gadā šajā pašā laikā pārtikas kviešu cena sasniedza rekordskaitli 250.00 EUR. SIA „ZS Veģi” konkurētspēju palielina īpašumā esošā graudu kalte, kas atļauj ražu uzreiz pēc tās novākšanas novietot glabāšanai un pārdot tikai tad, kad ir labāka kultūraugu cena.

Sākotnēji ziemas rudzi nesa lielu pienesumu saimniecības finanšu līdzekļiem, tomēr kopš 2009.gada rudzu cena ir samazinājusies, dažus gadus rudzu realizācijas cena ir zemāka par aprēķināto pašizmaksu. Saimniecībai izdevies realizēt rudzus 2012.gadā vidēji par 189.00

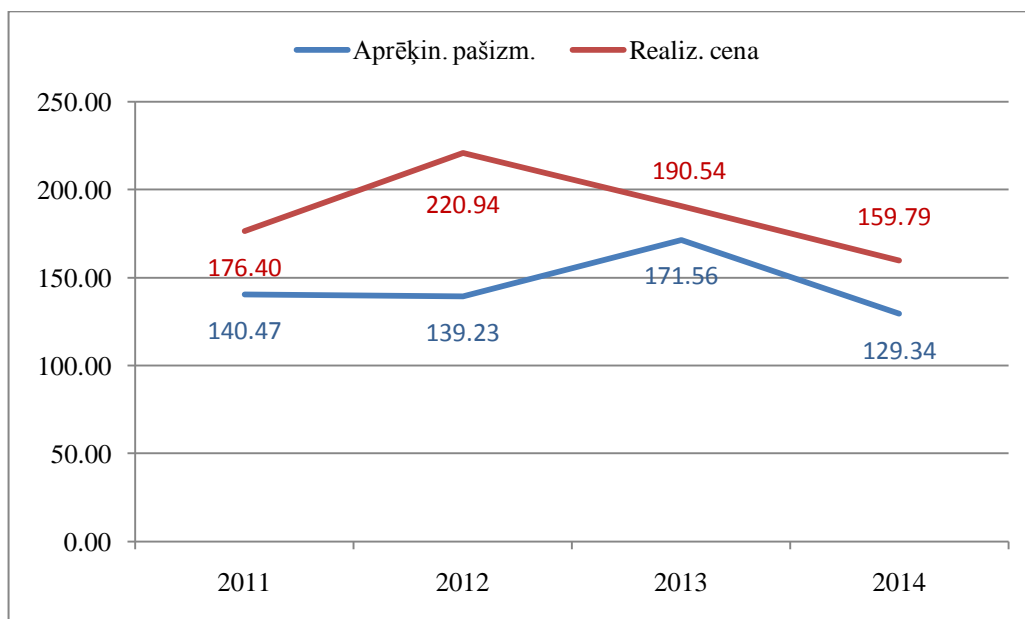
EUR par vienu tonnu, tomēr turpmākajos gados realizācijas cena turpinājusi samazināties, 2014.gadā produkcija realizēta tikai par 122 EUR par vienu tonnu, kas ir tuvu produkcijas pašizmaksas cenai 119 EUR, informācija par cenām laika posmā no 2011. līdz 2014.gadam apkopota 4.3.att.

4.3. att. SIA „ZS Veģi” rudzu pašizmaksas un realizācijas cenas, EUR par 1 tonnu⁷²

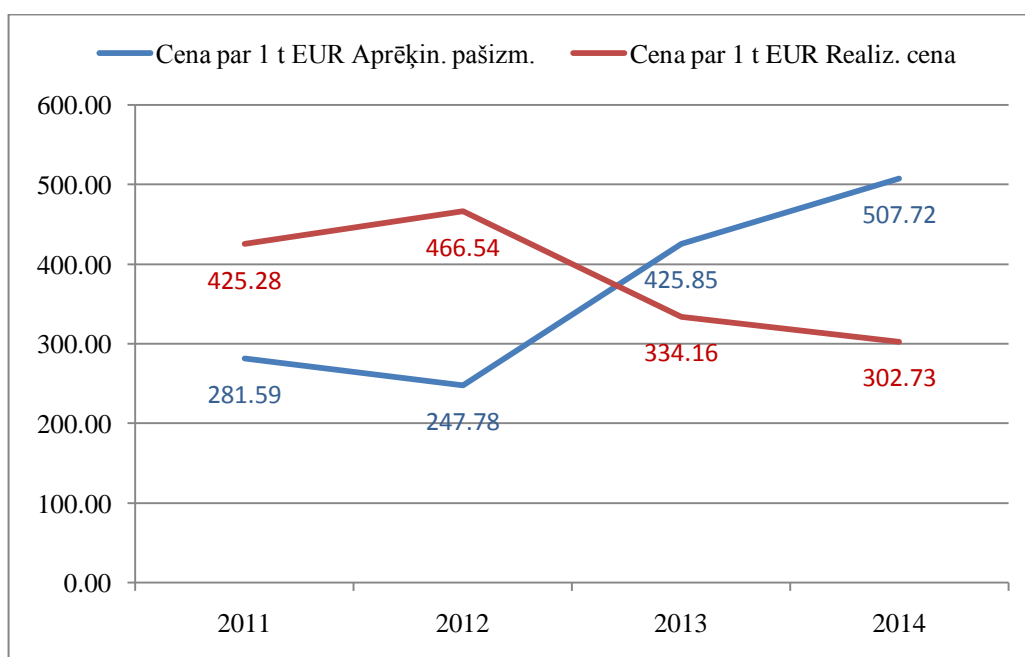
Saimniecībā pēdējo gadu laikā ir liels kviešu ražošanas īpatsvars, saražotā kviešu produkcija realizēta par augstāku cenu nekā tās aprēķinātā pašizmaksa, tomēr kā redzams 4.4.att., kviešu realizācijas cena, kopš tās augstākā punkta 2012.gada turpina kristies. Saimniecībai 2013.gadā paaugstinājušās kviešu audzēšanas izmaksas, kviešu pašizmaksa, sakarā ar mitro graudu tīrīšanas un kaltēšanas izmaksām. 2014.gadā ziemas kviešus 100% apmērā vajadzēja pārsēt ar vasaras kviešiem, kuru sēklai tobrīd līdz ar pieprasījumu arī cena bija ļoti augsta, veidojot lielākas izmaksas aprēķinātajai pašizmaksai.

⁷² Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

4.4. att. SIA „ZS Veģi” kviešu pašizmaksas un realizācijas cenas, EUR par 1 tonnu⁷³

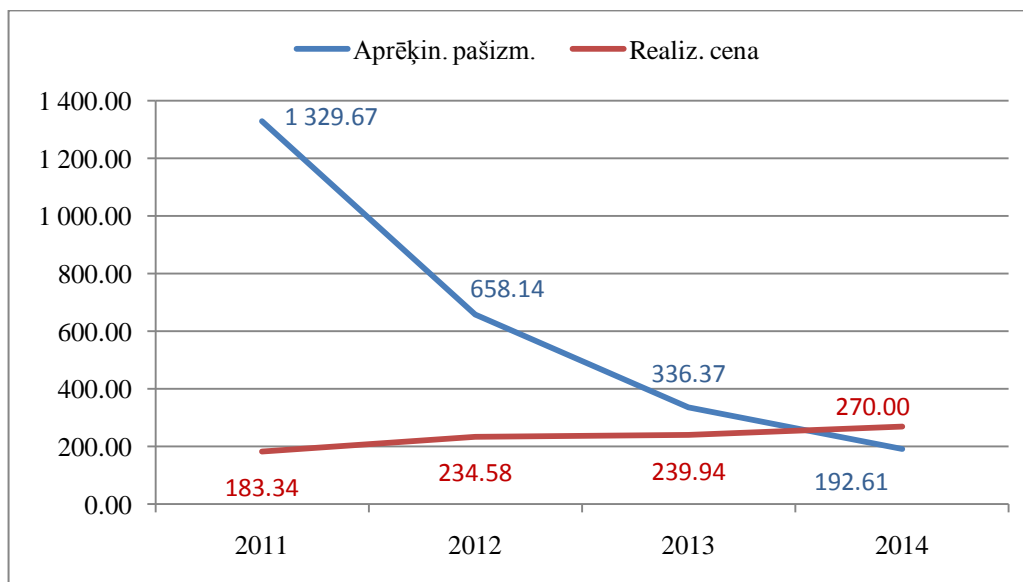
SIA „ZS Veģi” izdevies līdz 2012.gadam realizēt rapšus par augstāku cenu nekā to pašizmaksa, tomēr 2013.gads un 2014.gads ieviesis savas korekcijas saistībā ar rapšu izsalšanu un kaitēkļu būtiskajiem postījumiem rapšu laukos, kultūrauga iznīkšanu saimniecības laukos, skatīt 4.5. att. 2014.gada rapšu ražas pašizmaksa ir īpaši augsta, jo ziemas rapšu lauki izsala, laukos, kuros kultūraugs tomēr pārziemoja tukšajās vietās bija savairojušās nezāles, kas prasīja papildu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu un minerālmēsļu kļiedšanu, lai stiprinātu tos rapšu augus, kam izdevās pārziemot pārziemoja.

4.5. att. SIA „ZS Veģi” rapšu pašizmaksas un realizācijas cenas, EUR par 1 tonnu⁷⁴

⁷³ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

Griķu realizācija saimniecībā iesākta salīdzinoši nesen, tomēr tikai pēdējos gados, paaugstinoties cenām un samazinoties ražošanas izmaksām ir izdevies iegūt pozitīvu pieaugumu no griķu ražošanas, sākotnēji augsto pašizmaksas rādītāju ietekmē dargās griķu sēklas iegāde, pēdējos gados SIA „ZS Veģi” par sēklas materiālu, ar nelieliem sēklas papildu iepirkumiem, izmanto iepriekšējā gadā izaudzēto griķu produkciju, skatīt 4.6.att.

4.6. att. SIA „ZS Veģi” griķu pašizmaksas un realizācijas cenas, EUR par 1 tonnu

SIA „ZS Veģi” darbības rādītājus ietekmējuši dažādi faktori, lielākoties mainīgās cenas gadu laikā, gan iepērkot materiālus ražošanai, kuru cena variē atbilstoši pieprasījumam un tehnoloģiskajai attīstībai, gan veicot saražotās produkcijas pārdošanu, cenām neprognozējami mainoties. Būtisku ietekmi veido arī laika apstākļi, kas tieši ietekmē ražošanas izmaksas, produkcijas kvalitāti, kas vēlāk atspoguļojas ieņēmumos.

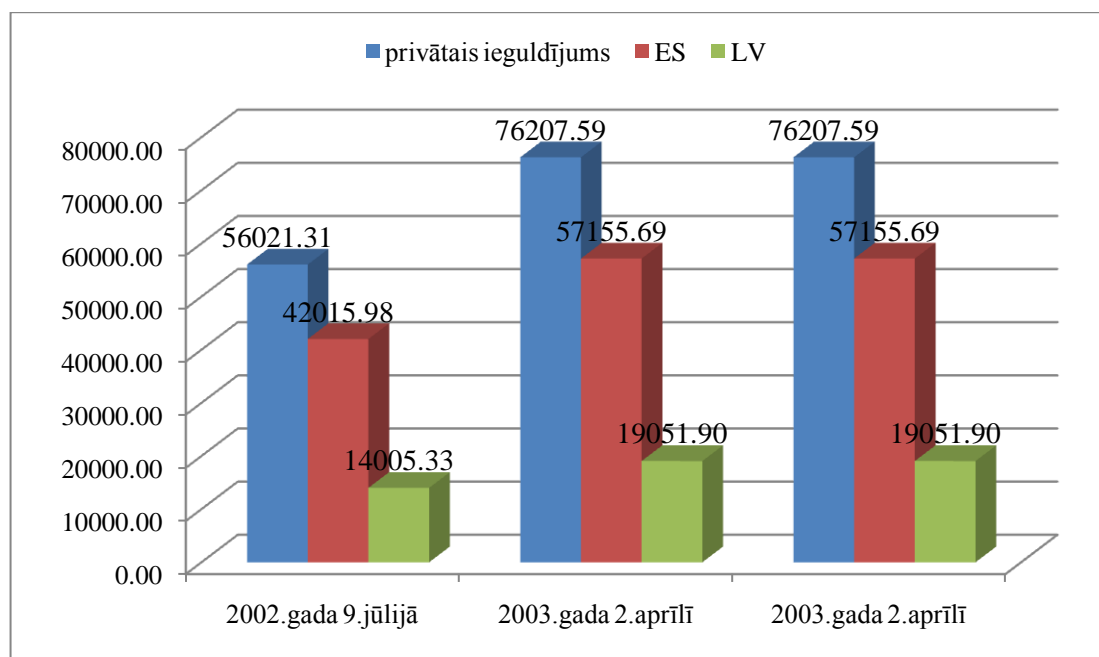
⁷⁴ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” neregistrētos materiālus

5. VALSTS UN ES ATBALSTA IZMANTOŠANA UN IETEKME UZ SIA „ZS VEĢI”

5.1. Realizētās SAPARD programmas SIA „ZS Veģi”

ZS „Veģi” mērķis bija izveidot modernu, konkurētspējīgu graudaugu ražošanas saimniecību, SAPARD programmas bija viena no iespējām, kā ātrāk sasniegt uzstādītos mērķus. Katru gadu palielinājās ZS „Veģi” sējumu platības un ražošanas apjomi, līdz ar to bija nepieciešams iegādāties lielākas jaudas un modernākus traktorus un augsnes apstrādes tehniku, piemērotu intensīvo tehnoloģiju pielietošanai graudaugu kultūrās.

ZS „Veģi” realizēja 3 projektus SAPARD programmas „Investīcijas lauksaimniecības uzņēmumos” apakšprogrammā lauksaimniecības tehnikas, iekārtu un būvju modernizācija, kā rezultātā pieņemti darbā papildus 2 darbinieki, uzlaboti darba apstākļi 6 darbiniekiem. Projektu kopsummu bija 416 872.98 EUR, no kuriem 50% bija privātais finansējums, 37,5 % ES finansējums, 13,5 % LR finansējums, dati redzami 5.1.attēlā.

5.1. att. SIA "ZS Veģi" realizētie SAPARD projekti, EUR⁷⁵

2002.gada 9.jūlijā ar Lauku atbalsta dienestu tika noslēgts pirmais SAPARD līgums Nr. 043111300028P/02 par kopējo summu 112 042.62 EUR bez PVN. 2003.gadā 2.aprīlī ar LAD tika noslēgti vēl divi SAPARD līgumi Nr. 043111300052P/02 par kopējo summu 152 415.18

⁷⁵ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

EUR bez PVN, un Nr. 043111300053P/02 par kopējo summu 152 415.18 EUR bez PVN, finansējuma attiecību veidojot tādā pašā procentuālajā līmenī.

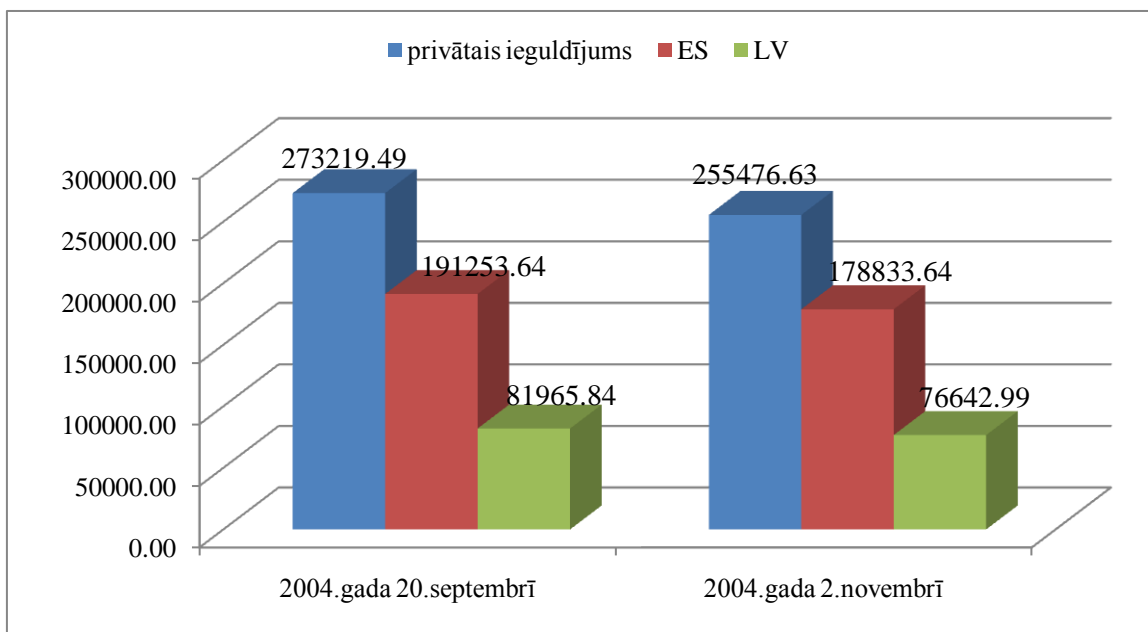
Projektu ietvaros iegādājās labības novākšanas kombainu, kas ļāva savlaicīgi novākt ražu pašas saimniecības spēkiem, jo kombaina piesaistes pakalpojums ražas novākšanas sezonas laikā ir dārgs un ne vienmēr pieejams vajadzīgajā mirklī. Pateicoties tehnikas iegādei projektaietvaros, saimniecībai bija iespējams ievērot un ieviest daudz precīzāku augsnes apstrādi – sējas un ražas novākšanas termiņus, līdz ar to samazinot riskus saimniekošanā. Visi iegādāties traktori bija ātrgaitas (ātrums līdz 50 km stundā), tad ar tiem bija iespējams palielināt jaudas ne tikai transporta darbos, bet arī pārbraucienus no lauka uz lauku veikt ātrāk, samazinot darbam nepieciešamo laiku. Tāpat uzlabojās traktoristu darba drošība un darba apstākļi, jo traktortehnika ir modernizēta, stabila, ar dubultiem riteņiem, ar monitoriem, GPS sistēmām, caur kurām var regulēt agregātus un sekot līdz darba kvalitātei.

Kombaina, trīs jaudīgāku traktoru un precīzās izsējas sējmašīnas iegāde deva iespēju modernizēt ražošanu un uzlabot saimniecības ražošanas struktūru, palielinājāt saimniecības patstāvību, konkurētspēju un darbu kvalitāti.

5.2. Realizētie Eiropas garantijas un virzības fonda projekti SIA „ZS Veģi”

Attīstoties ZS „Veģi”, paplašinoties graudu un rapšu realizācijas iespējām, bija jāspēr nākamais solis uz priekšu. Tika nosprausti mērķi – jāpaplašina saimniecība, jāpilnveido augu maiņu saimniecībā, jārada pievienotā vērtība graudiem un rapšiem, jāizveido enerģijas taupošas tehnoloģijas agrotehnikas ievērošanai, jāpaaugstina graudkopības un rapšu audzēšanas produktivitāte, kā arī jāpaplašina iespējas sniegt pakalpojumus apkārtnes zemnieku saimniecībām, lai gūtu papildus ienākumus. Laikā no 2004.gada līdz 2007.gadam ZS „Veģi” realizēja divus Eiropas Savienības garantijas un virzības fondu projektus, veicot tehnikas iegādi un uzceļot graudu pirmapstrādes un uzglabāšanas tehnoloģisko līniju (graudu kalti) ar 18 000 t uzglabāšanas jaudu un 70 t/h kaltēšanas jaudu, vienu produkcijas pieņemšanas vietu, kurā graudus un rapšus varētu izkraut no jebkura transporta līdzekļa, kurš ir sertificēts pārvietoties pa Latvijas Republikas ceļiem.

ELGVF realizētiem projektiem 50% no attaisnojošās summas bija saimniecības līdzekļi, 35% ES un 15% LR ieguldījums, izmaksas redzamas 5.2.att.

5.2. att. SIA "ZS Veģi" realizētie ELVGF projekti, EUR⁷⁶

Kopējās investīcijas realizētajos struktūrfondu projektos saimniecībā sastādīja 1 057 392.20 EUR bez PVN, no kuriem EUR 1 014 907.43 EUR bez PVN apmērā bija attaisnotie, atbalstāmie izdevumi. Tātad SIA „ZS Veģi” kopējais ieguvums no atbalsta un ES bija 528 696.11 EUR bez PVN.

Attīstoties saimniecībai, pieaugot LIZ platībai, īpašumā esošās kaltes jaudas kļuva par nepietiekamām ražošanai. Daļu graudus vajadzēja realizēt pa tiešo no lauka - pārstrādātājiem, kas ir ekonomiski neizdevīgi svārstīgo tirgus cenu dēļ, tāpat garo rindu dēļ graudu pieņemšanas punktos palielinātas loģistikas izmaksas. Ražas novākšanas jaudas pēc kombainu iegādes bija lielākas par graudu pieņemšanas un kaltēšanas jaudām. Vēl viens apstāklis - iepriekš iegādātajā kaltē nebija iespējams nodrošināt kvalitatīvu rapšu pieņemšanu, kaltēšanu un tīrīšanu, svarīgi rapšu kaltēšana uzsākt 6-24 stundu laikā, lai sēkliņas nesakarstu un nesāktu degt palielināta eļļas satura dēļ (virs 40%).

Tika pieņemts lēmums – attīstīt graudaugu un rapšu pirmapstrādes centru, kas kalpotu ne tikai SIA „ZS Veģi”, bet arī veicinātu apkārtnes zemnieku nodrošināšanu ar graudu un rapšu tīrīšanas, kaltēšanas un uzglabāšanas pakalpojumiem. Tika izpētīts, ka tuvākās kaltes atrodas Limbažos, Valmierā un Lauberē – t.i., vismaz 50 km rādiusā no Pabažiem.

⁷⁶ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” neregistrētos materiālus

Jaunās kaltes būvniecība ar struktūrfondu līdzekļu palīdzību nodrošina papildus graudu pieņemšanu un kaltēšanu ar jaudu 55 tonnas 1 stundā, līdz ar to kopējās jaudas pieaugums no 15 līdz 70 tonnām stundā jeb gandrīz 5 reizes vairāk. Uzglabāšanu varēja nodrošināt par 13 213 t vairāk (iepriekš ap 4 140 t), tas nozīmēja, ka bija iespējams pieņemt, pārstrādāt un uzglabāt pilnīgi visu saimniecības ražu, kā arī citās saimniecībās izaudzētos graudus un rapsi.

Graudu kalte iegādāta Zviedrijā „Tornum” rūpnīcā, tā ir nodrošināta ar centralizētu vadību, kuru spēj kontrolēt viens cilvēks vienā maiņā, sarežģītākas sistēmas kļūmes ir iespējams caur datortīkliem novērst pat no Zviedrijas.

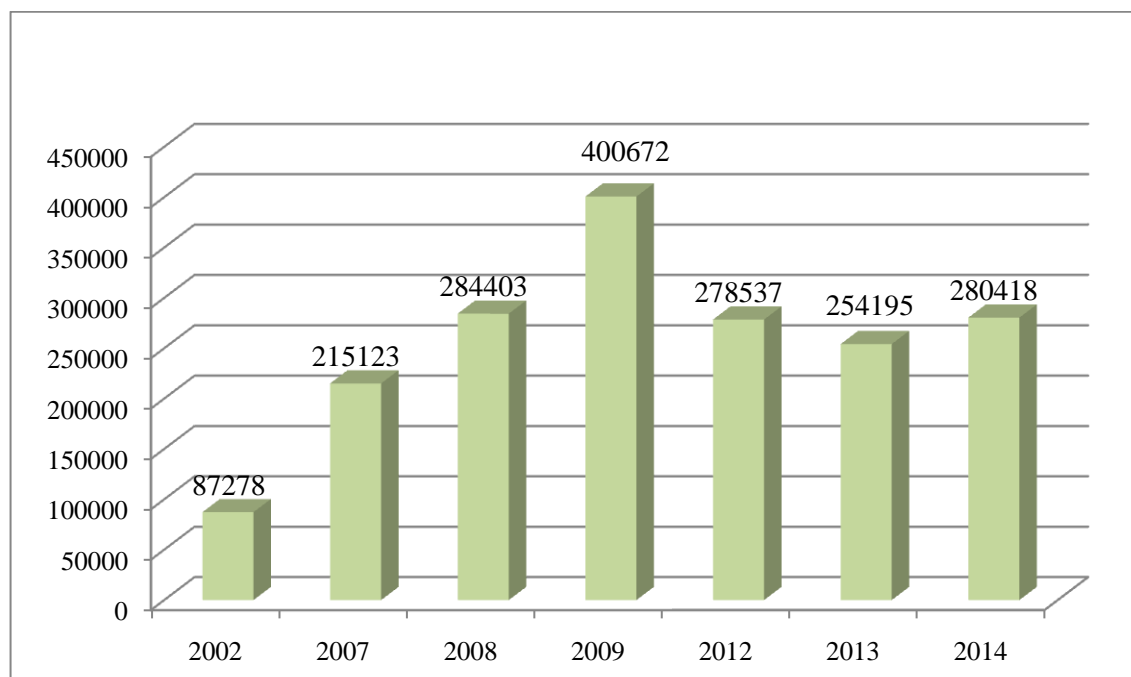
Uzceļot jauno kalti, palielinājās iespējas sniegt pakalpojumus apkārtnes zemniekiem un uzglabāt saražoto produkciju, nodrošinot nemainīgu kvalitāti. Kaltes jaudas un uzglabāšanas iespējas ļāva realizēt graudus lielākās partijās pārstrādātājiem un eksportētājiem, tādā veidā palielināt ienākumus par 2-5 %, kā arī stabilizēt sadarbību ar graudu un rapšu iepircējiem – jo saimniecība kļuva patstāvīgāka, glabāšanas izmaksas īpašumā esošajā graudu kaltē ir zemākas kā ostās, nelielais attālums līdz Skultes un Rīgas ostām, kā arī kaltes izidošanas jaudas dod iespēju uzkraut pat līdz 1000 tonnu diennaktī, tās arī piegādājot ostās ienakošajiem kuģiem, padarīja saimniecību konkurētspējīgāku.

Visi projekti tika realizēti veiksmīgi un uz doto mirkli tehnika un kalte joprojām piedalās SIA „ZS Veģi” ražošanas procesos. Iegādātā tehnika nodrošināja 4 darbinieku darba apstākļu uzlabošanu, kvalitatīvāku un savlaicīgu graudaugu un rapšu audzēšanas tehnoloģiju ievērošanu, kā arī saimniecības izaugsmes iespējas. Labības kombains un traktori tika aprīkoti ar informācijas sistēmām (datoriem), ar kuras palīdzību iespējams precīzi veikt lauku kartēšanu, noteikt apstrādājamo platību. Ar uzstādīto iekārtu palīdzību graudu novākšanas kombainā tagad ir iespēja noteikt ražas lielumu un kvalitāti, mitrumu, novāktās tonnas no viena hektāra – klētsvarā, patērēto degvielu. Iegādātais modernais labības kombains deva iespēju samazināt ražas novākšanas zudumus līdz pat 1-2 % iepriekšējo 5 % vietā. Tāpat šīs kvalitatīvās tehnikas iegāde ļāva nodrošināt agrotehnisko termiņu ievērošanu, kas, savukārt, paaugstina iespējas kvalitatīvas un lielākas ražas ieguvei un līdz ar to lielākus ieņēmumus.

5.3. Atbalsts apsaimniekotajām platībām

SIA „ZS Veģi” tiek piesaistīts viss iespējamais saimnieciskajai darbībai un specifikācijai attiecināmais valsts un ES finansējums platību maksājumu veidā, kas ietver vienoto platību maksājumus (VPM) par apsētajām laukaugu platībām, erozijas maksājumus,

vides maksājumus, papildus valsts platību maksājumus, atbalstu par lauku ziemas periodā jeb RLZP maksājumus. Dati par saņemto atbalstu redzami 5.3.att.

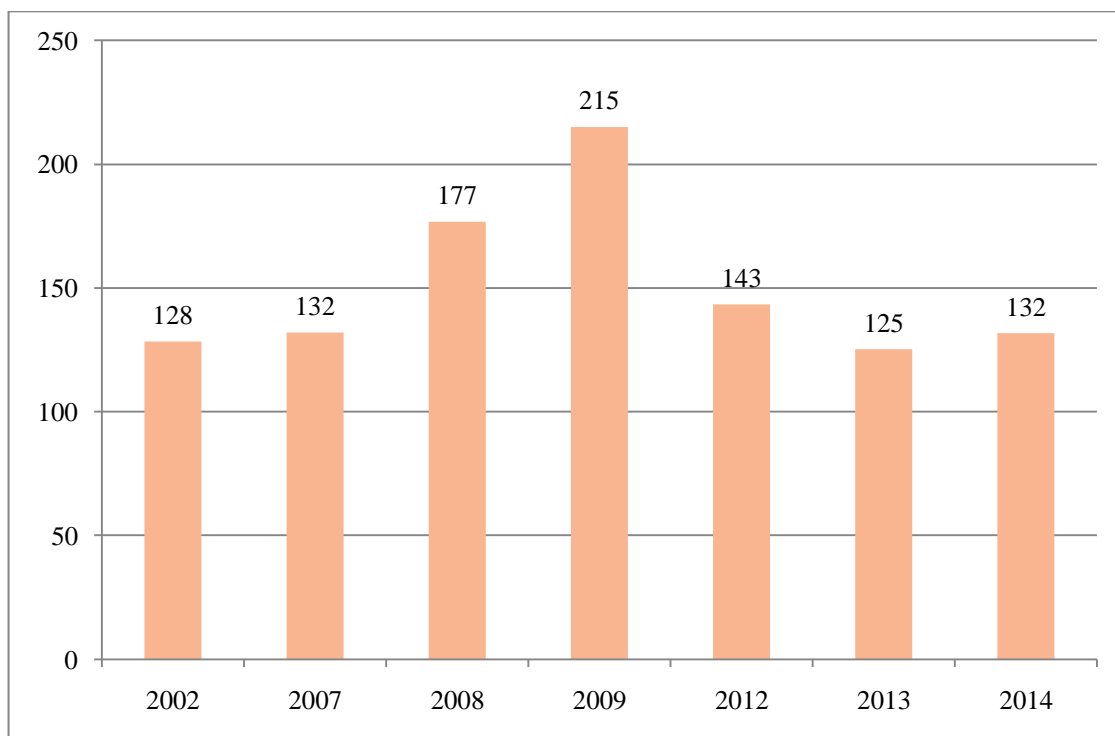

5.3. att. SIA „ZS Veģi” saņemtie valsts un ES platību maksājumi, EUR⁷⁷

Uzņēmuma piesaistītais papildus finansējums līdz 2009.gadam palielinājies līdz ar apsaimniekotajām platībām, 2009.gadā sasniedzot 400 672.00 EUR lielu kopējo finansējumu, tomēr 2014.gadā saņemtais finansējums bija 280418.10 EUR. Lai arī apsaimniekoto hektāru skaits aizvien palielinās, atbilstošais papildus saņemtais finansējums vairs nepieaug proporcionāli. Platības no 2009.gada līdz 2014.gadam pieauga par 12.47 %, tomēr saņemtais papildus finansējums samazinājies par 30 %, secinot, ka atbalsta apjoms uz 1 lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru samazinās. Atbalsta samazinājums saistāms ar līdzekļu samazinājumu lielajām lauku saimniecībām, sasniedzot noteiktu atbalstam pietikto prasību līmeni.

Saņemtā atbalsta apjomu uz 1 saimniecības apsaimniekoto hektāru zemes redzams 5.4.att. Laika posmā no 2002.gada līdz 2009.gadam tas salīdzinoši strauji pieaudzis, gandrīz par 100 EUR uz vienu LIZ hektāru, ja saņemtais atbalsts vienam apsaimniekotajam hektāram 2002.gadā bija 128.00 EUR, tad 2009.gadā atbalsts pieaudzis līdz 215.00 EUR uz vienu apsaimniekoto hektāru. 2013.gadā saņemti 125.00 EUR uz vienu apsaimniekoto hektāru, 2014.gadā 132.00 EUR uz vienu apsaimniekoto hektāru, līdz ar to platību maksājumiem atgriežoties 2002.gada līmenī.

⁷⁷ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

5.4. att. SIA „ZS Veģi” saņemtie valsts un ES platību maksājumi uz 1 saimniecības apsaimniekoto ha zemes, EUR⁷⁸

5.4. Izmantotie nodokļu atvieglojumi SIA „ZS Veģi”

Kā lauksaimniecības ražošanas uzņēmums SIA „ZS Veģi” iepērk ražošanas procesam nepieciešamo dīzeļdegvielu, nemaksājot valstij akcīzes nodokli, ka arī izmanto uzņēmuma ienākuma nodokļa maksāšanas atlaides un IIN likumā noteikto 10% likmes piemērošanu..

Jaunā akcīzes nodokļa atmaksāšanas kārtība no 2010.gada labvēlīgi ietekmē SIA „ZS Veģi” naudas plūsmu, jo nav jāiegulda naudas līdzekļi akcīzes nodokļa samaksāšanai degvielas piegādātājam, jātērē laiks dokumentu sagatavošanai un iesniegšanai VID. Lai saņemtu nodokli no valsts atpakaļ, tās bija 30-75 dienas, kas ir ļoti nozīmīgs periods naudas līdzekļu apritē. Protams, attīstoties saimniecībai un slēdzot jaunus nomas līgumus par LIZ, pirmajā ražošanas gadā šī akcizētās degvielas saņemšana nav iespējama, jo LAD sējumi tiek deklarēti tikai 1 reizi gadā – 15.jūnijā. Pēc deklarētās platības tad arī tiek aprēķināts daudzums dīzeļdegvielai, par kuru nav jāmaksā akcīzes nodoklis, saskaņā ar Ministru kabineta 2011.gada 3.maija noteikumiem Nr.344⁷⁹. Lauku atbalsta dienesta mājaslapā arī ir norādīti piegādātāji, kuri ir reģistrēti šādas degvielas tirdzniecībai. SIA „ZS Veģi” degvielu iepriekš

⁷⁸ Attēls autora veidots, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

⁷⁹ LR MK noteikumi Nr.344, *Kārtība, kādā no akcīzes nodokļa atbrīvo dīzeļdegvielu (gāzeļļu), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīķiem*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=229769> skatīts 06.05.2015.

iepirka no uzņēmuma SIA „Straujupīte”, tomēr sākot ar 2014.gada septembri ir noslēgts līgums ar LPKS Latraps par degvielas piegādēm.

No akcīzes nodokļa atbrīvotais dīzeļdegvielas apjoms vienam lauksaimniekam ik gadu atšķiras tāpēc, ka, pēc minētajiem Ministru kabineta noteikumiem, kopīgais litru apjoms tiek dalīts ar hektāru skaitu. Ja valstī pieaug hektāru skaits, tad proporcionāli samazinās no akcīzes nodokļa atbrīvoto litru daudzums. 2014.gadā SIA „ZS Veģi” 100 litru vietā tie bija 86 litri uz vienu lauksaimniecība izmantojamās zemes hektāru.

Ikgadējā UIN maksājams uzņēmumam samazinās pateicoties piemērotajai atlaidei par apsaimniekotajām zemēm. Piemēram, 2014.gadā aprēķinot atlaidi par apsaimniekotajiem hektāriem jeb 2 128 hektārus pareizinot ar 14.32 EUR iegūst maksājuma atvieglojumu 30 472.96 EUR vērtībā, kas būtiski ietekmē saimniecības naudas plūsmu.

SIA „ZS Veģi” veic noslēgto zemes nomas līgumu reģistrēšanu VID, līdz ar to par samaksātajām nomas maksām piemēro 10 procentu IIN likmi. Samazinās izmaksas zemes nomai, līdz ar to samazinot izmaksas uz 1 ha, kurus iespējams novirzīt uzņēmuma attīstībai.

Saimniecība likuma ietvaros maksā visus nodokļus, tāpat cenšas izmantot atvieglojumus un atlaides, kas ļauj ietaupīt līdzekļus, lai tos novirzīt ražošanas attīstībai un produkcijas kvalitātes paaugstināšanai.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Autors pamatojoties uz bakalaura darbā veikto pētījumu, var izdarīt sekojošus secinājumus:

1. Lauksaimnieki ir ļoti nozīmīgi ekonomikas dalībnieki lauku apgabalos, ES nevar atļauties tos zaudēt, jo lauksaimniecība apgādā cilvēkus ar veselīgu un drošu pārtiku un patreiz nodarbina 10 % ES iedzīvotāju.
2. Kopējā lauksaimniecības politika ir visnenāk un visvairāk kritizētā Eiropas Savienības politika, kas laika gaitā vairākkārt reformēta, novirzot atbalstu no ražošanas uz atbalstu ražotājiem, vecot finanšu līdzekļu pārdali, ar mērķi padarīt lauksaimniekus konkurētspējīgākus.
3. ES pieejamā finansiālā atbalsta intensitāte lauksaimniecībai turpina samazināties, 20.gadsimta 80.gados izdevumi kopējai lauksaimniecības politikai bija 66 % no kopējā ES budžeta, 2013.gadā tie bija 39 % no kopējā ES budžeta.
4. Izmaksas ražošanai ir vienlīdzīgas visā Savienībā, saņemtā atbalsta intensitāte ļoti variē visā Savienībā, līdzekļu pārdale un tuvināšana vienlīdzīgāka sadalījumam panākta pēdējās, 2013.gada reformās, atbilstoši 2014. līdz 2020.gada plānošanas periodā.
5. Valsts atbalsts un subsīdijas tiek piešķirtas lauksaimniekiem, lai veicinātu konkurētspēju un attīstību, kā arī samazinātu pārtikas cenas, kas ir ļoti nozīmīgi visiem iedzīvotājiem – lauksaimniecības produkcijas patērētājiem.
6. Valsts atbalsta intensitāte lauksaimniecības sektoram samazinās, 2009.gadā no 23024498 EUR atbalsts samazinājies līdz 8720490 EUR 2015.gadā, samazinājies gandrīz trīs reizes.
7. ZS „Veģi” dibināta 1993.gada 6.maijā, 2009.gadā veikta reorganizācija no ZS „Veģi” uz SIA „ZS Veģi”, saimniecība no apstrādātajiem 3,3 ha darbības pirmsākumos izaugusi līdz 2128 ha apstrādājamās zemes platības 2014.gadā.
8. SIA „ZS Veģi” galvenā pamatnodarbošanās ir graudaugu un rapšu audzēšana, no 2007.gada līdz 2009. gadam SIA „ZS Veģi” bija lielākā rudzu audzēšanas saimniecība Latvijā, kopš 2010.gada lielāko daļu saimniecības sējplatību aizņem ziemas un vasaras kvieši.
9. Neto apgrozījums 2009.gadā sasniedza 115 498.00 EUR, 2013.gadā tas palielinājies līdz 3 299 590 EUR, pateicoties 2012.gada lielās ražas realizācijas 2013.gadā, 2014.gadā neto apgrozījums sarucis līdz 2 188 935.00 EUR, apgrozījuma izmaiņas

ietekmē graudaugu un rapšu cenu izmaiņas un lauksaimniecības produkcijas realizācijas specifika.

10. SIA „ZS Veģi” tiek piesaistīts valsts un ES finansējums apstrādātajām platībām, no 2002.gada atbalsts pieaudzis gandrīz par 100.00 EUR uz vienu apstrādāto hektāru līdz 2009.gadam, 2009.gadā sasniedzot kopējo atbalstu 400 672.00 EUR, kas ir augstākais rādītājs kopš SIA „ZS Veģi” dibināšanas, pēdējos gados atbalsta apjoms samazinājies un atgriezies 2002.gada līmenī, 2014.gadā kopējais piesaistītais apjoms platībām bija 280 418.00 EUR.
11. Platības no 2009.gada līdz 2014.gadam pieauga par 12.47 %, tomēr saņemtais papildus finansējums samazinājies par 30 %, secinot, ka atbalsta apjoms uz 1 lauksaimniecībā izmantojamās zemes ha veir nepieaug atbilstoši apsaimniekotajām platībām, vērojams samazinājums.
12. Saražoto produkciju saimniecība realizē gan vietējos pārstrādes uzņēmumos – rudzus: pārtikai un spirtam; kviešus: lopbarībai un pārtikai; rapsi: eļļai; gan eksportē. Pieaug eksporta īpatsvars – no 10% pirms iestāšanās ES, pēdējos gados eksportēti tiek 60% - 90% no saimniecības īpašumā esošajiem graudaugiem un rapšiem.
13. SIA „ZS Veģi” realizēja 3 SAPARD projektus, kā rezultātā pieņemti darbā papildus 2 darbinieki, uzlaboti darba apstākļi 6 darbiniekiem. Projektu kopsumma 416 872.98 EUR, no kuriem 50% sastādīja ES un LR finansējums.
14. 2004.-2007. gadam SIA „ZS Veģi” realizēja divus ELGVF projektus: tehnikas iegāde un graudu pirmapstrādes un uzglabāšanas tehnoloģiskās līnijas būve. Kopējās investīcijas sastādīja 1 291 392.99 EUR, no kuriem saņemtais ES un LR finansējums bija 528 696.12 EUR.
15. Jaunās kaltes būvniecība nodrošināja un aizvien nodrošina kopējās saimniecības kaltēšanas jaudas pieaugumu no 15 līdz 70 tonnām stundā jeb gandrīz 5 reizes vairāk kā iepriekš, tāpat uzglabāšanu nodrošinot par 13 213 tonnām vairāk, saimniecībai ir iespējams pieņemt, pārstrādāt un uzglabāt pilnīgi visu ražu, kā arī citās saimniecībās izaudzētos graudus un rapšus, līdz ar to palielināta saimniecības konkurētspēja un ienākumi no graudu un rapšu tīrīšanas, kaltēšanas un glabāšanas pakalpojuma sniegšanas.
16. Salīdzinoši 2007. gadā ZS „Veģi” apstrādāja 1 631 ha, 2009.gadā – 1 863 ha, jeb 12.45% vairāk salīdzinot ar 2007.gadu, 2014.gadā apstrādāti tika 2 128 ha LIZ, kas ir par 23.34 % vairāk kā 2007.gadā.

17. SIA „ZS Veģi” 2013.gadā apsaimnieko apmēram 1-2 % no LV kopējās sējplatības graudaugiem un rapšiem. SIA „ZS Veģi” rudzu, kviešu, rapšu, miežu un griķu ražība no 1 ha pārsniedz LR vidējos ražas rādītājus no 0.5-2.3 reizēm.
18. LR iestāšanās ES sākuma posmā veicinājusi SIA „ZS Veģi” ekonomisko un sociālo attīstību, devusi iespēju produkcijas realizācijai eksportam, kā arī palielinājusi konkurētspēju starp Latvijas lauksaimniecības produkcijas ražotājiem.

Autors darba izstrādes procesā ir nonācis pie sekojošiem priekšlikumiem:

Lauksaimniecības politikai, valsts un ES atbalsta sadalei:

- ES izmaksātā atbalsta intensitāte, kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros, ļoti variē starp dalībvalstīm, Latvija saņem viszemākos TM, arī nākotnē situācija paliks nemainīga, lai arī likmes tiks paaugstinātas, tāpēc autora priekšlikums ir straujāk veicināt vienlīdzīgāku TM izmaksāšanu vai šo maksājumu likvidēšanu visās dalībvalstīs, lai vedinātu vienlīdzīgāku konkurētspēju.
- ES fondu atbalsta saņēmējus neapmierina neziņa par projektu izsludināšanas kārtām, metodisko noteikumu izstrāde pēdējā brīdī, kas neļauj laicīgi sagatavot nepieciešamos materiālus projekta iesniegumam, konsultantu trūkums sākuma projektu izstrādei, autora ieteikums ir projektu kārtu plānošana, ļaujot lauksaimniekiem sagatavoties veiksmīgākai līdzekļu apguvei, kā arī kārtu atvēršana ne tik intensīvos lauku darbu ražošanas mirkļos.
- Plānotais finansējums reizēm nepietiek līdzekļu piešķiršanai visiem pievienotajiem iesniegumiem, attiecīgi tiek pievienoti samazinājumi, kas samazina plānotos līdzekļus saimniecības darbā ar reāli saņemtajiem līdzekļiem, tā padarot sarežģītu plānošanu un attīstību, autors iesaka lauksaimniecisko ražošanu novirzīt no dzīves mazajās lauksaimniecībās, vērtēt šos divus sektorus atsevišķi, kā arī veikt līdzekļu piešķiršanu bez samazinājumiem lielajām saimniecībām, jo šie lauksaimniekiem sniedz piensumu valsts ieņēmumiem samaksāto nodokļu veidā, investējot uzlabo gan ražošanas procesu, uzlabo vidi un nodrošina darba vietas.
- Izmaiņas nodokļu politikā ir ļoti grūti paredzēt, bet uzņēmējdarbību lauksaimniecībā būtiski ietekmē Latvijā piemērojamie nodokļi, autore iesaka grāmatvežus bieži sūtīt uz aktuālu kursu apmeklēšanu, veikt preses abonēšanu, attīstīt grāmatvedības programmatūru, lai samazinātu nodokļu izmaksas uz 1 ha, tātad palielinot līdzekļu attīstībai.

Izmaksu samazināšana:

- Lauksaimniecība raksturojas ar to, ka zemes hektāru daudzums nepalielinās, līdz ar to jāizmanto efektīvi jau esošie zemes hektāri pieaugošajos konkurences apstākļos, jāpaaugstina ražošanas efektivitāte un kvalitāte, autors iesaka agronomisko zināšanu pilnveidošanu uzņēmuma darbiniekiem, lai arī reālie lauka apstrādātāji spētu veikt kaitēkļu, nezāļu un slimību identificēšanai uz lauka, lai veiktu savlaicīgus to apkarošanas un ierobežošanas pasākumus, tāpat iegādāties speciālu programmu lauku

vēstures uzskaites veikšanai, augšņu analīžu veikšana un lauka datu uzskaitē, mēlošanas plānu izveide un to ikdienas koriģēšana pēc situācijas uz lauka, lai uzlabotu un optimizētu darbus uz lauka, tā nākotnē paaugstinot kultūraugu ražības.

Ieņēmumu palielināšana:

- Eksportējot 60-90 % saimniecības saražotās produkcijas, autors iesaka produkcijas realizēšana bez starpniekiem, veicinot kuģu uzkraušana 25 km attālumā esošajā Skultes ostā, kura aprīkota ar nepieciešamo darbības veikšanai, tā palielinot ieņēmumus vienai realizētajai graudu tonnai.

Ārējo risku samazināšana stabilizētākai ražošanai:

- SIA „ZS Veģi” apstrādātās zemes platības peaug uz zemju iznomātāju skaita palielinājuma, autors iesaka atrast līdzekļus un iespējas iegādāties lauksaimniecības zemes īpašumā, mazinot svārstīgo zemju iznomātāju nenoteiktību un veicamo darbu saistībā ar viņiem;
- SIA „ZS Veģi” vērojama kustība nodarbināto cilvēku vidū, lai atvieglotu jaunu un zinošu darbinieku meklēšana, autore iesaka nodrošinot prakses vietas, lai radītu interesi jauniešiem, lai tie kļūtu par iespējamiem darbiniekiem nākotnē, veicinot zināšanu apguvi un kopumā turpinātu lauksaimniecības biznesa ilgtspējīgu attīstību, esot savas zemes saimniekiem.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. LR likums, *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=56880> skatīts 06.05.2015.
2. LR likums, *Par uzņēmuma ienākuma nodokli*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=34094> skatīts 06.05.2015.
3. LR likums, *Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likums*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=153465> skatīts 10.05.2015.
4. LR MK noteikumi Nr.1524, *Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=263434> skatīts 06.05.2015.
5. LR MK noteikumi Nr.126, *Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=273050> skatīts 01.05.2015.
6. LR MK noteikumi Nr.344, *Kārtība, kādā no akcīzes nodokļa atbrīvo dīzeļdegvielu (gāzeļļu), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīķiem*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=229769> skatīts 06.05.2015.
7. LR MK noteikumi Nr.381, *Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=248801> skatīts 10.05.2015.
8. LR MK noteikumi Nr.528, *Kārtība, kādā lauksaimniecības produkcijas ražotājiem atmaksā akcīzes nodokli par dīzeļdegvielu (gāzeļļu) un dīzeļdegvielu (gāzeļļu), kurai ir pievienota rapšu sēkļu eļļa vai no rapšu sēkļu eļļas iegūta biodīzeļdegviela*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=161640> skatīts 04.05.2015.
9. Centrālā statistikas pārvalde, *Galveno lauksaimniecības kultūru sējumu platība*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/lauks/lauks__ikgad__03Augk/LA0020.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 skatīts 27.01.2015.
10. Centrālā statistikas pārvalde, *Latvijas lauksaimniecība 2014*. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_26_latvijas_lauksaimnieciba_2014_14_00_lv_en.pdf skatīts 12.05.2015.

11. **Igors Kasjanovs**, *Lauksaimniecības nozare – tik vienkārša un reizē sarežģīta*, *Latvijas Banka*. 12.09.2014. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/lauksaimniecibas-nozare-tik-vienkarsa-un-reize-sarezgita> skatīts 10.05.2015.
12. **Katarzyna Kosior** *The impact of Central and Eastern Europe on the Common Agricultural Policy*, *Romanian Journal of Political Science*, summer 2014. P.116.-143.
13. **Ilze Upite, Irina Pilvere**, *The EU Common Agricultural Policy Implementation in Latvia, Rural Development 2011*. P.261.-266.
14. **LETA**, *Nepietiekama skolēnu skaita dēļ plāno likvidēt piecas profesionālās izglītības iestādes*, *Diena.lv*, 19.02.2015. Pieejams: <http://www.diena.lv/latvija/zinas/nepietiekama-skolenu-skaita-del-plano-likvidet-piecas-profesionalas-izglitibas-iestades-14088282> skatīts 19.05.2015
15. **Ivars Bušmanis**, *Eiropas Savienības tiešie maksājumi lauksaimniekiem, Zemnieku saeima*. Pieejams: <http://zemniekusaeima.lv/eiropas-savienibas-tiesie-maksajumi-lauksaimniekiem/> skatīts 10.05.2015
16. **Sabīna Alta**, *Kas ir subsīdijas, Saimnieks*. 02.04.2009. Pieejams: <http://www.saimnieks.lv/Vide/6055> skatīts 04.05.2015.
17. **Uldis Graudiņš**, *Kukaiņi noēd ražu – graudkopji norūpējušies par sēklu kodnes aizliegumu*, *Latvijas Avīze*. 12.05.2014. Pieejams: <http://www.la.lv/kukaiņi-noed-razu%E2%80%A9-seklu-kodne-aizliegums/> skatīts 27.01.2015.
18. **Gundega Skagale**, *Atbalsts subsīdijām mazāks*, *Latvijas Avīze*. 17.02.2015. Pieejams: <http://m.la.lv/atbalsts-subsidijam-mazaks-saruna-ar-zm-specialisti-birutu-ingilavicuti/> skatīts 05.05.2015.
19. Eiropas Komisija, *CAP expenditure in the total EU expenditure*. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/graphs/graph1_en.pdf skatīts 05.05.2015.
20. Eiropas Komisija, *Eiropas un lauksaimnieku partnerība*. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-overview/2012_lv.pdf skatīts 05.05.2015.
21. Eiropas Komisijas regula Nr. 2222/2000, *par Kopienas atbalstu pirmspievienšanās pasākumiem lauksaimniecības un lauku attīstībai Centrāleiropas un Austrumeiropas kandidātvalstīs laikposmā pirms to pievienošanās*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R2222>.

22. Eiropas Komisija, *SAPARD gada ziņojums – 2004.gads*. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/sapard2004/com573_lv.pdf. skatīts 05.05.2015.
23. Eiropas Komisija, *Kopējā lauksaimniecības politika (KLP) un līgums*. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/lv/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.1.html skatīts 05.05.2015.
24. Eiropas Parlaments, *KLP instrumenti un to reformas*, Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lv/FTU_5.2.3.pdf skatīts 05.05.2015
25. Eiropas Parlaments, *KLP pirmais pīlārs: II – tiešie maksājumi lauksaimniekiem*. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lv/FTU_5.2.5.pdf skatīts 07.05.2015.
26. Eiropas Parlaments, *KLP pēc 2013.gada*. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/lv/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.9.html skatīts 05.05.2015.
27. Lauku atbalsta dienests, *Maksājums gados jaunajiem lauksaimniekiem*. Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/jauniem-lauku-uznemejiem/programma-jaunajiem-lauksaimniekiem/skatits> 05.05.2015.
28. Lauku atbalsta dienests, *Projekti un investīcijas*. Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/jauniem-lauku-uznemejiem/atbalsta-veidi-1/informacija-par-projektiem/> skatīts 07.05.2015.
29. Lauku atbalsta dienests, *Akcīzes degviela*. Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/vec-a-versija/lv/akcizes-degviela/lauksaimniekiem/> skatīts 27.01.2015.
30. Lauku atbalsta dienests, *Valsts atbalsta veidi*. Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/valsts-atbalsts/valsts-atbalsta-veidi/> skatīts 05.05.2015.
31. Lauku atbalsta dienests, *Latvijas lauku attīstības programma 2007.-2013.gads*. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lap_7_versija_04_06_2010.pdf skatīts 05.05.2015.
32. Lauku atbalsta dienests, *Atdalītais PPVA par platībām*. Pieejams: [http://www.lad.gov.lv/lv/par-mums/arhivs/2007-2014-gada-planosanas-periods/tiesie-maksajumi-2/atdalitais-ppva-par-platibam-\(apl\)-4/](http://www.lad.gov.lv/lv/par-mums/arhivs/2007-2014-gada-planosanas-periods/tiesie-maksajumi-2/atdalitais-ppva-par-platibam-(apl)-4/) skatīts 04.05.2015.
33. Zemkopības ministrija, *EU Multiannual Budget – Financial Framework for 2014-2020: Common Agriculture Policy and Common Fishery Policy*. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/statiskas-lapas/eu-multiannual-budgetfinanc>

- ial-framework-for-2014-2020-common-agricul?id=3420#jump skatīts
10.05.2015.
34. Zemkopības ministrija, *ES budžets, KLP un KZP 2014-2020*. Pieejams:
<https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/es-budzets-klp-un-kzp-2014-2020?id=2450#jump> skatīts 05.05.2015.
35. Zemkopības ministrija, *Latvijas papildu valsts tiešie maksājumi (PVTM)*.
Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskaslapas/latvijas-papildu-valsts-tiesie-maksajumi-pvtm-?id=2293#jump> skatīts 04.05.2015.
36. ALTUM banka, *Par ALTUM*. Pieejams:
http://www.hipo.lv/lv/par_banku/jaunumi/20131228_no_2014gada_1janvara_hipoteku_bankas_jaunais_vards_altum skatīts 20.05.2015.
37. ALTUM banka, *Apgrozāmie līdzekļi lauksaimniekiem*. Pieejams:
http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/apgrozamo_lidzeklu_aizdevumi_lauksaimniekiem skatīts 05.05.2015.
38. ALTUM banka, *Zemes iegādes kreditēšanas programma*. Pieejams:
http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/zemes_iegades_kreditesanas_programma skatīts 05.05.2015.
39. VAS Lauku attīstības fonds, *Izveidota vienotā finanšu attīstības institūcija*.
Pieejams: <http://www.laf.gov.lv/> skatīts 10.05.2015.
40. Latvija Eiropas Savienībā, *Lauksaimniecība un zivsaimniecība. Vispārīgs apraksts*. Pieejams: <http://www.es.gov.lv/ricibas-jomas/lauksaimnieciba-zivsaimnieciba/visparigs-apraksts-lauksaimnieciba> skatīts 07.05.2015.
41. ES Struktūrfondu informācijas centrs, *Fondi un finanšu programmas*.
Pieejams: <http://www.esfinanses.lv/lv/a/lapa/fondi-un-finansu-programmas> skatīts 10.05.2015.
42. *Kalniete: Eiropas lauksaimniecības budžeta priekšlikums ir netaisnīgs un nepieņemams*. Pieejams: <http://www.vienotiba.lv/jaunumi/zinas/kalniete-eiropas-lauksaimniecibas-budzeta-priekslukums-ir-netaisnigs-un-nepienemams/> skatīts 10.05.2015.
43. SIA „ZS Veģi” npublicētie materiāli.

PIELIKUMI

1.pielikums.

SIA „ZS Veģi” saimnieciskās darbības rādītāji⁸⁰

	Neto apgrozījums, EUR	Hektāri	Valsts un ES saņemtie platību maksājumi, EUR	Saņemtais atbalsts uz vienu ha, EUR
2002	750869.375	680.2	87277.53	128.31
2007	2825030.88	1630.56	215122.57	131.93
2008	6131349.57	1607.91	284402.62	176.88
2009	1154980.62	1862.72	400672.02	215.10
2010	1546991.76	1926.43	395421.35	205.26
2012	1371050	1943.77	278537.10	143.30
2013	3299590	2028.79	254194.98	125.29
2014	2188935	2128.01	280418.13	131.77

2.pielikums.

SIA „ZS Veģi” realizētie SAPARD projekti⁸¹

043111300028P/02				
2002.gada 9.jūlijā		Atmaksāts 2002.gada oktobrī		
Claas Lexion 430	112042.60	50%	56021.30	privātais ieguldījums
		37.50%	42015.98	ES
		12.50%	14005.33	LV
043111300052P/03				
2003.gada 2.aprīlī		Atmaksāts 2003.gada septembrī		
Claas Lexion 430 Evolution	127176.70	50%	76207.59	privātais ieguldījums
Precīzās izsējas sējmašīna RDCS 400S	25238.47	37.50%	57155.69	ES
		12.50%	19051.90	LV
043111300053P/03				
2003.gada 2.aprīlī		Atmaksāts 2003.gada septembrī		
Traktors DEUTZ-FAHR 165 MK, 2 gab	93989.36	50%	76207.59	privātais ieguldījums
Traktors VALTRA T 170	58425.82	37.50%	57155.69	ES
		12.50%	19051.90	LV
EUR				
Kopā 3 projekti		416872.98	208436.48	privātais ieguldījums
			156327.36	ES
			52109.12	LV

⁸⁰ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

⁸¹ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

3.pielikums.

SIA „ZS Veģi” realizētie ELGVF projekti⁸²

04/411003/0024/043				
2004.gada 20.septembrī	Atmaksāts 2005.gada 30.maijā			
Graudu kombains CLAAS Lexion 530	161710.08	50%	273219.48	privātais ieguldījums
Maiņvērsējarkls Kverneland ar pakomat (2 gab.)	46837.38	35.00%	191253.64	ES
Sējas kombinācija Amazone Avant 4000 profi	42484.82			
Miglotājs Amazone UG 3000 Nova	35482.87			
Traktori John Deere (3 gab.)	259923.82	15.00%	81965.84	LV
Attiecināmie izdevumi – atbalstāmā summa	259923.82			EUR
Kopējās investīcijas	574802.99			EUR
04/414033/0055/043				
2004.gada 2.novembrī	Atmaksāts 2005.gada septembris			
Graudu pirmapstrādes un uzglabāšanas tehnoloģiskā līnija	510953.27	50%	255476.63	privātais ieguldījums
		35.00%	178833.64	ES
		15.00%	76642.99	LV
Attiecināmie izdevumi – atbalstāmā summa	510953.27			LVL
Kopējās investīcijas	716590.00			LVL
Kopā				
	Attiecināmie izdevumi – atbalstāmā summa	770877.09	528696.12	privātais ieguldījums
	Kopējās investīcijas	1291392.99	370087.28	ES
	ES +LV	371569.75	158608.83	LV

4.pielikums.

SIA „ZS Veģi” izmaksas zemes nomai, EUR⁸³

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Izmaksas zemes nomai, EUR	162 612.79	24 445.69	6 612.55	6 036.28	47 200.44	53 187.22	55 166.24

⁸² Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” npublicētos materiālus

⁸³ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” npublicētos materiālus

5.pielikums.

SIA „ZS Veģi” peļņas vai zaudējumu aprēķins, EUR⁸⁴

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Peļņa vai zaudējumi, EUR	1 223 600	-4 920 143	-1 312 343	-162 806	561 125	1 314 876	446 587

6.pielikums.

SIA „ZS Veģi” apsaimniekotās Latvijas kopplatības 2002., 2007., 2008.gadā, tūkst. ha un procentuāli⁸⁵

Kultūras	2002.g. kopplatība, tūkst.ha			2007.g. kopplatība, tūkst.ha			2008.g. kopplatība, tūkst.ha		
	LV	Veģi	%	LV	Veģi	%	LV	Veģi	%
Rudzi	42.3	0.57	1.34%	57.5	0.88	1.53%	59	1.15	1.95%
Rapši	18.4			99.2	0.65	0.66%	82.6	0.46	0.55%
Mieži	132.1	0.09	0.07%	139.7	0.1	0.07%	123.9		
Vasaras kvieši	37.6	0.03	0.07%	65.2			86.2		
Ziemas kvieši	115.9			159.4			170.4		

7.pielikums.

SIA „ZS Veģi” apsaimniekotās Latvijas kopplatības 2009., 2012., 2013.gadā, tūkst. ha un procentuāli⁸⁶

Kultūras	2009.g. kopplatība, tūkst.ha			2012.g. kopplatība, tūkst.ha			2013.g. kopplatība, tūkst.ha		
	LV	Veģi	%	LV	Veģi	%	LV	Veģi	%
Rudzi	59	1.25	2.11%	37	0.58	1.57%	29.1	0.34	1.17%
Rapši	93.3	0.53	0.57%	117.5	0.48	0.41%	128.2	0.44	0.34%
Mieži	94.6			85.2	0.13	0.15%	82.3		0.00%
Vasaras kvieši	73.3	0.08	0.12%	96.7	0.17	0.18%	118.2	0.57	0.48%
Ziemas kvieši	212.4			258	0.57	0.22%	253.6	0.52	0.21%

⁸⁴ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus

⁸⁵ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus un Centrālās statistikas pārvaldes materiālu, *Galveno lauksaimniecības kultūru sējumu platība*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/lauks/lauks_ikgad_03_Augk/LA0020.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 skatīts 27.01.2015.

⁸⁶ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” nepublicētos materiālus un Centrālās statistikas pārvaldes materiālu, *Galveno lauksaimniecības kultūru sējumu platība*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/lauks/lauks_ikgad_03_Augk/LA0020.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 skatīts 27.01.2015.

8.pielikums.

Latvijas vidējās un SIA „ZS Veģi” galveno graudaugu un rapšu ražības no 2002.-2009.,
2012., 2013.gadā, t/ha⁸⁷

	2002		2007		2008		2009		2012		2013	
	LV	Veģi	LV	Veģi	LV	Veģi	LV	Veģi	LV	Veģi	LV	Veģi
Rudzi	2.4	5.6	3.10	5.6	3.3	6.50	2.8	5.8	3.40	5.83	2.6	4.00
Ziemas kvieši	3.5		3.80		4.4		3.9		4.70	6.6	4.2	4.80
Vasaras kvieši	2.9	3.2	3.10		2.9		3	4.9	3.30	6	3.1	5.10
Rapsis	1.8		2.00	3.32	2.4	3.92	2.2	2.28	2.60	3.6	2.3	3.30
Mieži	1.9	3.6	2.4	4.9	2.2		2.5		2.8	4	2.7	

9.pielikums.

SIA „ZS Veģi” aprēķinātā pašizmaksa un realizācijas cena par 1 tonnu EUR galvenajiem
kultūraugiem un rapšiem⁸⁸

	Rapsis		Kvieši		Rudzi		Mieži		Griķi	
	Aprēķin. pašizm.	Realiz. cena	Aprēķin. pašizm.	Realiz. cena	Aprēķin. pašizm.	Realiz. cena	Aprēķin. pašizm.	Realiz. cena	Aprēķin. pašizm.	Realiz. cena
2011	281.59	425.28	140.47	176.40	163.17	162.68	118.70	76.42	1329.67	183.34
2012	247.78	466.54	139.23	220.94	138.60	189.49	147.78	189.38	658.14	234.58
2013	425.85	334.16	171.56	190.54	257.78	161.49			336.37	239.94
2014	507.72	302.73	129.34	159.79	119.13	121.82			192.61	270.00

⁸⁷ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” npublicētos materiālus un Centrālā statistikas pārvalde, *Latvijas lauksaimniecība 2014*. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_26_latvijas_lauksaimnieciba_2014_14_00_lv_en.pdf skatīts 12.05.2015

⁸⁸ Tabula autora veidota, izmantojot SIA „ZS Veģi” npublicētos materiālus

Bakalaura darbs „Valsts un Eiropas Savienības ietekme lauksaimniecības uzņēmuma SIA „ZS Veģi” attīstībā” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Evija Karlova

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Mg.ekon. lektore Irina Skribāne _____ 20.05.2015

Recenzents: M. Biz.vad., lektore Daira Barānova

Darbs iesniegts Tautsaimniecības katedrā 20.05.2015.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Zanda Nilendere _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

27.05.2015. prot. Nr. ____.

Komisijas sekretāre: M. Biz.vad., lektore Daira Barānova _____